

The Project Gutenberg eBook of Herraskartano ja legendoja, by Selma Lagerlöf

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Herraskartano ja legendoja

Author: Selma Lagerlöf

Contributor: Juhani Aho

Translator: Maija Halonen

Release date: April 2, 2015 [EBook #48629]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HERRASKARTANO JA LEGENDOJA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

HERRASKARTANO JA LEGENDOJA

Kirj.

Selma Lagerlöf

Suom. Maija Halonen

Werner Söderström, Porvoo, 1900.

SISÄLLYS:

Selma Lagerlöf, kirjoittanut Juhani Aho.

Herraskartano.

Legendoja:

Vanha Agneeta.
Pako Egyptiin.
Seitsemän kuolemansyntiä.
Hautakirjoitus.
Herra ja Pyhä Pietari.

SELMA LAGERLÖF.

Hänen kirjailijaluonteensa on nykyisen pohjoismaisen kirjailijapolven omituisimpia ja omintakeisimpia. Hän seisoo ulkopuolella heitä kaikkia ja yläpuolella kaikkia yhdenikäisiään.

Kun maailma oli alkanut kyllästyä valokuvailevaan ja luontoa ja elämää jälittelevään ja orjallisesti kuvaavaan köyhäsisältöiseen realismiin ja kun se oli saanut tarpeensa tylsyydestä tendenssikirjallisuudestakin, rupesi se toivomaan tietäjiä, jotka nostaisivat mielen yläpuolelle jokapäiväistä todellisuutta tai ainakin värittäisivät sitä runouden ruskolla. Silloin ilmaantui siihen saakka melkein tuntemattoman ruotsalaisen naiskirjailijan Selma Lagerlöfin "Tarina Gösta Berlingistä", joka kuin yhtäkkiä vuodatettu runsauden sarvi levitti runoutta, mielikuvitusta ja kauneutta janoavien eteen uhkuvan henkensä mitä hienoimpia, mitä tuoreimpia viinirypäleitä. Teos ei ollut ainoastaan siltä vanhasta uuteen, se oli itsessään aivan uusi, ihana maailma ja kuitenkin sama vanha, missä elimme, mutta uusilta puolilta esitetty. Mitä loistavimmissa kuvauksissa, mitä liikuttavimmin sävelin ja samalla kun tarumaisesti, niin kuitenkin aina uskottavasti ja todenmukaisesti kuvataan tässä kertomaruonossa mitä moninaisimpia luonteita, mitä kirjavimpia tapauksia ja mitä vaihtelevimpia oloja ja kohtaloita vanhasta Värmlannista. Koko lukeva Skandinaavia oli kuin huumautunut, sillä tämä hiljainen, harmaa, kylmä pohjolaamme yhtäkkiä loisti ja hehkui kuin Italian auringon valaisemana.

Voimain ponnistus ja tuhlaus näytti tässä teoksessa olleen niin suuri, että sen luettuaan tuli arvelleneksi, ett'ei hän siitä enää voisi ylemmäksi kohota, ei edes pysyä saavuttamassaan korkeudessa. Kirjailijattaren seuraava teos vei kuitenkin Värmlannin vuorien rinteiltä — Etnan huipulle. Yhtä suurella taidolla ja lennolla kuin hän "Tarinassa Gösta Berlingistä" kuvasi omaa maataan, yhtä uskottavasti esitti hän "Antikristuksen ihmeissä" Sisilian maata ja kansaa. Hän kuvasi sitä murrosajassa uuden ja vanhan vaiheella, tarujen ja tapojen muinaisuuden ja rautateiden ja sosialismin vaihteessa tunkien hänelle näennäisesti vieraiden olojen ja ihmisten sisimpään sieluun ja kaiken sen ohella loihtien esiin kuvia maasta ja maisemista, vuorilta ja vesiltä taidolla, joka täydellisesti vastasi ihanain alkukuvain vaatimuksia. Ja sen kaiken taustana oli ajattelijan syvämielisiä mietteitä ja tietäjän näkyjä menneisyydestä ja aavistuksia ihmiskunnan tulevaisuudesta ja onnen ehdoista.

Hillitön mielikuvituksen lento vei ehkä joskus hämäryyteen ja hajamielisyyteen. Mutta seuraavissa teoksissa on ilotulituspyörän pärskyvä kipinäkimppu jo muuttunut yhtenäiseksi, hillityksi loimoksi, joka taiteellisella tarkkuudella keskittää valonsa ja lämpönsä ja saa sen kantamaan ehkä vielä kauemmaksi, vielä syvemmällekin. "Kungahällan kuningattaret" ja siihen kuuluvat "legendat" ovat tuota suurta taidetta pienessä koossa, jota ainoastaan suurimmat nerot kykenevät luomaan. Katoolisen kirkon parhaat pyhimystarut eivät niitä voita aatteiden syvyydessä, sisällön runollisuudessa, esitystavan yksinkertaisuudessa ja selvytydessä.

Kenties kaikista omituisin ja ihmeellisin ja samalla hänen miellyttävää kirjailijaluonnettaan kuvaavin on tämä nyt suomeksi ilmestynyt "Herraskartano". Se on kyllä tuo vanha tarina rakkauden kaikkivaltiaasta voimasta ja uskon kyvystä vuoria siirtää, mutta uutta siinä on se taikamainen tapa, millä ylen vaikea sielutieteellinen tehtävä on ratkaistu. Elämme todellisuudessa, aivan arkioloissa ja kuitenkin uskomme, ettei kuolleet nousevat haudoistaan ja aaveet liikkuvat keskellä päivää. Realismi ja romantiikka kulkevat siinä kuin kaksoissisaret käsikkäin.

Selma Lagerlöfin merkitystä kirjallisuudessa on kerran — niin luulen — ilmaistava *vapauttajan* nimellä. Hän on antanut runoudelle sen vanhan vapauden lentää ja liidellä kuin ilman lintu, huolimatta mistään muista rajoituksista kuin siipiensä. Milloin se maassa astelee, milloin oksalle istahtaa, milloin ilmassa visertää. Ei mitään sitovia teorioita, ei mitään määritelmiä. Se on tehtävänsä täyttänyt, niinpiankun on iloa antanut, lohdutusta suonut. Ja hän on itse juuri tuollainen hyvä haltijatar, jotka useinkin juuri ahtaimpina aikoina, epätoivon, epäilyksen ja surujen sumupäivinä antavat maassa mateleville mielille luottamusta, uskoa, viihdytystä ja unhotusta. Jo oli siis aika, että suomalaisetkin saimme kuulla tuon käen kultaisen kukuntaa.

Herraskartano.

I.

Oli kaunis syyspäivä kolmekymmenluvun loppupuolella. Siihen aikaan oli Upsalassa korkea, keltainen, kaksikerroksinen rakennus, joka sijaitsi ihmeellisen yksinäisenä pienellä niityllä, kaukana kaupungin laidassa. Talo oli hyvin ränstynyt ja ikävän näköinen, mutta sitä kaunistivat villit viiniköynnökset, joita siellä kasvoi runsaasti, ja jotka auringon puolella kiemurtelivat niin korkealle pitkin keltaista seinää, että ne muodostivat kehyksen yläkerran kolmen akkunan ympäri.

Eräässä huoneessa, yhden tuommoisen köynnösten koristaman ikkunan ääressä, istui ylioppilas aamukahviaan juomassa. Hän oli hienon näköinen, pitkä mies. Korkeaa otsaa ympäröi kiherä tukka ja yksi sen suortuvista tahtoi aina valahtaa alas silmille. Hän oli puettuna mukavaan ja keveään pukuun, näytti oikein komealta.

Huonekin oli somasti sisustettu, siellä oli hyvä sohva ja täytetyt tuolit, suuri kirjoituspöytä ja oivalliset kirjahyllyt, mutta tuskin ainoatakaan kirjaa.

Ennenkun hän oli ehtinyt juoda kahvinsa, astui toinen ylioppilas sisään. Tämä oli aivan toista laatua, pieni, leveäharteinen mies, täyteläinen ja väkevä, ruma ja suurikasvuinen, tukka ohut ja iho karkea.

— Kuules Hede — sanoi hän — olen tullut puhumaan kanssasi vakavasta asiasta.

— Onko sinulle sattunut joku ikävyys?

— Ei minulle — sanoi toinen — sinua asia paremmin koskee. — Hän istui hetkisen ääneti ja katseli alas. — On niin mahdottoman vaikea sitä sanoa.

— Heitä sitten sanomatta — ehdotti Hede. Häntä oli alkanut naurattaa toisen juhlallinen totisuus.

— En voi olla kauvemmin puhumatta sanoi vieras. — Minun olisi pitänyt puhua jo aikoja sitten; mutta se ei oikein sopisi minulle, ymmärrätkö. En voi olla ajattelematta, että sinä istut tuossa ja mietit: Tuo Gustaf Ålin, joka on torpparimme poika, luulee nyt tulleensa semmoiseksi mieheksi, että tahtoo opettaa minua.

— Hyvänen aika, Ålin — sanoi Hede elä toki usko, että minä semmoisia ajattelen. Olihan minunkin isoisäni talonpoika.

— Jos olikin, niin ei sitä enään kukaan muista — sanoi Ålin. Hän istui raskaana ja kömpelönä Heden edessä ja muuttui joka hetki yhä talonpoikaisemmaksi käytökseltään, ikäänkuin tämä voisi päästää häntä hämilläolostaan.

— Katsos, kun minä ajattelen, mikä ero on sinun sukusi ja minun välillä, niin tuntuu minusta, että minun pitää vaieta, mutta kun muistan, että sinun isäsi auttoi aikoinaan minua, niin että olen saanut lukea, silloin tuntuu minusta, että minun tulee puhua.

Hede katsoi häneen, kaunis ilme silmissään. — Puhu pois, että pääset noista huolistasi sanoi hän.

— Katsoppas — sanoi Ålin — kun minä kuulen heidän puhuvan, ett'et sinä tee mitään. He sanovat, että sinä tuskin olet avannut ainoatakaan kirjaa näinä neljänä lukukautena, jotka olet ollut täällä yliopistossa. Sinä taidat vaan soittaa viulua koko päivän, ja sen minä kyllä uskon, sillä et sinä entisiin aikoinakaan tahtonut tehdä muuta, silloinkun kävit koulua Falussa, vaikka silloin sinun oli pakko tehdä työtä.

Hede ojentausi vähän jäykemmäksi tuolillaan. Ålin tuli yhä onnettomammaksi, mutta jatkoi sitkeällä päättäväisyydellä.

— Varmaankin ajattelet, että se, joka omistaa talon sellaisen kuin Munkhytta, saa tehdä mitä häntä

haluttaa, tehdä työtä, jos tahtoo, olla tekemättä, jos tahtoo. Jos suorittaa tutkinnon on hyvä. Jos ei sitä tee, on melkein saman tekevä, sillä sinä et missään tapauksessa aio muuksi kuin ruukinpatruunaksi, sinä tahdot asua Munkhytassa koko ikäsi. Käsitän hyvin, että sinä juuri niin ajattelet.

Hede oli vaiti ja Ålinista tuntui, että Hedeä ympäröi samallinen muuri korkeampaa hienoutta, joka aina Ålinin silmissä oli ympäröinyt hänen isäänsä vuorineuvosta ja hänen äitiänsä vuorineuvoksetarta.

— Mutta asiat ovat nyt semmoiset, että Munkhytta ei ole sama paikka nyt kuin oli ennen, silloinkun rautakaivos vielä tuotti — jatkoi hän varovasti. — Kyllä vuorineuvos sen tiesi ja senvuoksi hän määräsi ennen kuolemaansa, että sinusta pitäisi tulla lukumies. Äitisi tietää sen myöskin, raukka, ja koko pitäjä sen tietää. Ainoa, joka ei mitään tiedä, olet sinä, Hede.

— Tarkoitatko sinä — sanoi Hede hiukan ärtyisästi, — ett'en minä tietäisi, ett'ei rautakaivoksia enää voi käyttää?

— En suinkaan — sanoi Ålin — sen sinä kyllä tiedät, mutta asia, jota sinä et tiedä, on se, että Munkhytta on kokonaan rappiolla. Ajattele vaan itse, niin huomaat kyllä, että ei kotona Länsi-Taalinmaalla eletä vaan maanviljelyksestä. Enkä tiedä, miksi vuorineuvoksetar on asian sinulta salannut. Mutta istuuhan hän jakamattomassa pesässä niin ettei hänen tarvitse kysyä neuvoa sinulta mistään. Olkoon miten tahansa, niin tiedetään siellä kotona, että äitisi niukasti tulee toimeen. Sanotaanpa hänen kulkevan rahoja lainaamassa. Hän ei varmaankaan ole tahtonut häiritä sinua huolillaan, vaan ajatellut, että koettaisi kestää siihen asti, kunnes olet suorittanut tutkintosi. Hän ei tahdo myydä maatilaa, ennenkun sinä olet valmis ja sinulla on uusi koti!

Hede nousi ja käveli kerran poikki huoneen. Sitten seisattui hän Ålinin eteen. Mutta, mies, istuthan sinä täällä ja koetat viskottaa minulle hullutuksia. Mehän olemme rikkaita.

— Tiedänhän minä, että teitä pidetään rikkaina siellä kotona vieläkin — sanoi Ålin. Mutta ymmärräthän, ett'ei mikään riitä silloin, kun vaan annetaan ulos, eikä mitään saada sisään. Aivan toista oli silloin kuin teillä oli kaivos!

Hede istuutui taas. — Olisi kai äitini antanut minulle tiedon tästä — sanoi hän. — Olen sinulle kiitollinen, Ålin, mutta olet antanut jourujuttujen pelottaa itseäsi.

— Arvasinhan, ett'et sinä mitään tiennyt sanoi Ålin itsepäisesti. — Kotona Munkhytassa elää vuorineuvoksetar säästäen ja niukasti, saadakseen kokoon rahaa sinulle tänne Upsalaan ja hankkiakseen sinulle iloa ja hauskuutta loma-ajoksi, jolloin olet kotona. Ja sill'aikaa sinä vetelehdit täällä, etkä tee mitään senvuoksi, ett'et tiedä vaarasta. — En voinut kauvempaa katsella, mitenkä te petitte toisianne. Hänen armonsa luuli, että sinä luit, ja sinä uskoit, että hän oli rikas. Enhän voinut antaa sinun turmella tulevaisuuttasi sanaakaan sanomatta.

Hede istui ääneti hetken ja mielti. Sitten nousi hän ja ojensi Ålinille kätensä surullisesti hymyillen. — Ymmärtänet kai, että minä huomaan sinun puhuneen totta, vaikka minä en *tahdo* uskoa sinua. Kiitos!

Ålin puristi hänen kättään, loistaen tyytyväisyydestä. — Sinä ymmärrät kyllä, Hede, ett'ei mitään ole kadotettu, kunhan vaan teet työtä. Sinun päälläsi voi päästä valmiiksi seitsemässä, kahdeksassa lukukaudessa.

Hede oikasihe suoraksi. — Ole huoletta, Ålin. — Kyllä nyt rupean ahkeraksi.

Ålin nousi ja kulki ovea kohti, mutta hyvin epäröiden. Ennenkun oli kynnyksellä, kääntyi hän. — Oli minulla toinenkin asia — sanoi hän. Hän joutui taas äärettömän hämilleen. — Tahdon vaan pyytää, että lainaisit minulle viulusi, kunnes pääset lukuvauhtiin.

— Viuluniko?

— Niin, kääri se silkkiliinaan ja lukitse se laatikkoonsa ja anna minun viedä se pois, muuten ei tule sinun luvuistasi mitään. En ehtisi ulos ovesta, ennenkun jo alkaisit soittaa. Sinä olet siihen niin tottunut nyt, ett'et voisi vastustaa, jos sinulla olisi se täällä. Tuommoista ei voi auttaa, jos ei saa muilta apua. Se olisi liika paljon vaadittua!

Hede näytti harmistuneelta.

— Sehän on hullutusta! sanoi hän.

— Ei se hullutusta ole. Sinähän tiedät, että olet perinyt sen vuorineuvokselta, soittaminen on sinulla verissä. Siitä saakka, kun pääsit omaksi herraksesi täällä Upsalassa, et ole tehnyt muuta. Sinähän asut

näin kaukana kaupungin laidassa senvuoksi vaan, ett'et soitollasi ketään häiritseisi. Et voi auttaa itseäsi tässä asiassa. Anna minun ottaa viulu!

— Ennen kyllä — sanoi Hede — en olisi voinut olla soittamatta. Mutta nyt on Munkhytta vaarassa. Rakastan enemmän kotiani kuin viuluani.

Mutta Ålin seisoi siinä yhtä itsepäisesti ja pyysi viulua.

— Mitä se hyödyttää? — sanoi Hede. Jos tahdon soittaa, ei minun tarvitse kulkea montakaan askelta, lainatakseni toisen viulun.

— Sen tiedän — vastasi Ålin — mutta enpä usko toisen viulun olevan yhtä vaarallisen. Tuo vanha italialainen viulu on sinun suurin vaarasi. Ja sitäpaitsi ajattelen ehdottaa, että annat sulkea itsesi sisään ensi päiviksi. Vaan siksi, kunnes pääset alkuun.

Hän pyysi pyytämistään, mutta Hede vastusteli. Hän ei tahtonut suostua semmoiseen hullutukseen, että antaisi lukita itsensä huoneeseensa. Ålin sävähti hehkuvan punaiseksi.

— Minä tahdon viulun mukaani — sanoi hän — muuten ei tämä kaikki ole auttanut mitään! — Hän puhui tulistuneena ja kiihkeästi. — En olisi ottanut tätä puheeksi, mutta minä tiedän, että tässä on sinulle kysymyksessä muutakin kuin Munkhytta. Minä näin tässä toissa kevännä maisterinvihkiäistanssiaisissa tytön, jonka sanottiin olevan kihloissa kanssasi. Minun ei ole tapana tanssia, mutta minun ilonani oli katsella tyttöä, kun hän kiiti tanssissa, säteillen ilosta loistavana kuin niityn kukkanen. Ja kuullessani hänen olevan kihloissa sinun kanssasi tuli minun häntä sääli.

— Vai sääli?

— Niin kyllä, tiesinhän minä, ett'ei sinusta tulisi mitään, jos jatkaisit samalla tavalla, kuin olet alkanut. Ja niin vannoin minä, että sen lapsen ei tarvitsisi istua koko ikäänsä odottamassa häntä, joka ei milloinkaan tulisi. Hänen ei tarvitse jäädä odottamaan ja surkastumaan sinua odottaessaan. En tahdo parin vuoden kuluttua tavata häntä kasvot kulmikkaina ja syvät uurteet suupielissä...

Hän vaikenä. Hede oli alkanut omituisen tutkivasti tarkastaa häntä.

Mutta Gunnar Hede oli jo käsittänyt, että Ålin piti hänen morsiammestaan. Se koski häneen syvästi, että tämä tahtoi pelastaa hänet tämmöisissäkin suhteissa, ja tämän tunteen valtaamana hän antautui ja jätti Ålinille viululaatikkonsa.

Kun Ålin oli lähtenyt, luki Hede kokonaisen tunnin kuin epätoivoinen, mutta sitten heitti hän kirjan pois.

Mitä tuo lukeminen auttaisi? Hän olisi valmis kolmen tahi neljän vuoden kuluttua, ja kuka siitä vastaisi, ett'ei maatila jo sillä aikaa olisi myyty.

Melkein kauhulla tunsu hän, miten rakas tuo vanha paikka oli hänelle. Se oli oikeaa lumousta. Jokaisen huoneen, jokaisen puun hän voi nähdä edessään, jos mieli tuntea itsensä onnelliseksi, ei hän voisi olla vailla mitään tuosta kaikesta.

Ja tässäkö tulisi hänen istua hiljaa kirjan ääressä, kun se oli luisumaisillaan pois häneltä!

Hän tuli yhä levottomammaksi, tunsu ohimoittensa tykyttävän kuin kuumeessa. Hän tuli aivan epätoivoiseksi, kun ei ollut viulua, johon tarttua ja soittaa itsensä tyyneksi.

— Oo — sanoi hän — tuo Ålin saattaa minut lopulta hulluksi. Ensiksi tuo hän minulle tämän sanoman ja sitten vie hän minulta viulun.

— Ihmisellä, semmoisella kuin minä, täytyy olla viulu kädessään niin suruissa kuin iloissa. Minun täytyy tehdä jotain, minun täytyy hankkia rahaa, mutta minulla ei ole ainoatakaan selvää ajatusta päässäni. En voi ajatella ilman viuluani.

Hede raivosi siitä, että oli lukittu tänne kirjojensa ääreen. Hulluutta oli istua lukemaan pitkälistä tutkintoa, kun hän tarvitsi rahaa, rahaa, rahaa.

Hän ei kärsinyt tuota tunnetta, että oli lukkojen takana. Hän oli niin vihoissaan Ålinille joka oli keksinyt tämän hullutuksen, että pelkäsi lyövänsä häntä, kun hän palaisi tänne.

Kyllä hän soittaisi, jos viulunsa olisi täällä, nyt se juuri olisi tarpeen. Hänen verensä paloivat levottomuudesta, niin että hän melkein oli tulla hulluksi. —

Juuri Heden hartaimmasti ikävöidessä viuluansa tuli pihamaalle kuleksiva pelimanni ja alkoi soittaa.

Se oli vanha, sokea ukko, joka soitti epäpuhtaasti ja tunteettomasti, mutta Hedeä liikutti juuri silloin viulun soitto niin, että hän sitä kuunteli kyyneleet silmissä ja kädet ristissä.

Ja seuraavassa silmänräpäyksessä työnsi hän auki ikkunan ja kiipesi maahan viiniköynnösten avulla. Ei hän tuntenut omantunnon vaivoja siitä, että oli jättänyt työnsä. Hänestä tuntui, että viulu oli tullut pihalle ainoastaan lohduttamaan häntä hänen onnettomuudessaan.

Hede ei kai milloinkaan ollut mitään pyytänyt niin nöyrästi kuin hän nyt pyysi sokealta vanhukselta viulua lainaksi. Koko ajan seisoi hän lakki kädessä, vaikka mies oli umpisokea.

Ukko ei näyttänyt ymmärtävän, mitä hän halusi. Hän kääntyi tytön puoleen, joka häntä talutti. Hede kumarsi köyhälle tytölle ja uudisti pyyntönsä. Tyttö katsoi Hedeä, niinkuin sen täytyy, jonka on nähtävä kahden edestä. Katse tuli niin varmana suurista harmaista silmistä, Hede tunsikin, miten se tarkkasi häntä, nyt se oli kauluksen kohdalla ja tarkasti, oliko hänellä vasta silitetty edusta, nyt se tutki, oliko takki harjattu, nyt olivatko saappaat kiilloitetut.

Hedeä ei ollut milloinkaan ennen näin tarkastettu. Hän näki selvään, että nuo silmät eivät hyväksyneet häntä.

Mutta niin ei käynyt. Tytöllä oli omituinen tapa hymyillä. Hänellä oli niin totiset kasvot, että sai sen käsityksen, kun hän hymyili, että oli ensimmäinen ja viimeinen kerta, jolloin hän sattui näyttämään iloiselta. Ja nyt levisi tuommoinen harvinainen hymyily hänen huulilleen.

Hän otti viulun ukolta ja ojensi sen Hedelle. — Nyt tahdomme valssin Noita-ampujasta — sanoi hän.

Hedestä tuntui oudolta soittaa nyt juuri valssia, mutta olihan oikeastaan yhdentekevää, mitä hän soitti, kunhan vaan sai viulun käteensä.

Ei hän muuta tarvinnut. Viulu alkoi heti lohdutella häntä, se puhui hänelle heikoin, rämisevin sävelin. — Olen vaan köyhän miehen viulu — sanoi se — mutta semmoisena kuin olen, olen lohdutukseksi ja avuksi sokealle miesparalle. Minä olen valkeutena, värinä ja kirkkautena hänen elämässään. Minä se olen, joka häntä lohdutan köyhyydessä, vanhuudessa ja sokeudessa.

Hede tunsikin, mitenkä tuo hirveä alakuloisuus, joka oli lannistanut hänen toiveensa, alkoi väistyä pois hänestä. — Sinä olet nuori ja voimakas — sanoi viulu hänelle. — Sinä voit taistella ja sotia. Sinä voit pidättää sen, joka tahtoo sinua paeta. Miksi olet *sinä* toivoton ja suruissasi?

Hede oli soittanut silmät alas luotuina, nyt kohotti hän päänsä ja katsoi niihin, jotka ympäröivät häntä. Siinä oli aika suuri joukko lapsia ja joutilasta väkeä kadulta, jotka olivat tulleet pihalle soittoa kuulemaan.

Vaikka eiväthän he olleet tulleet ainoastaan soiton vuoksi. Sokea ja hänen tyttänsä eivät olleet ainoat kulkueessa.

Vastapäätä Hedeä seisoivat trikoihin puettu olento, käsivarret paljaina, ristissä yli rinnan. Hän näytti vanhalta ja kuluneelta, mutta Hede ei voinut olla ajattelematta, että sillä miehellä vasta oli korkea rintakehä ja pitkät viikset. Ja tuolla oli hänen vaimonsa, pieni ja lihava, eikä hänkään aivan nuori, mutta loistavan onnellinen paljeteissaan ja keinuissa harsohameissaan.

Soiton ensi tahtien aikana seisoivat he hiljaa ja miettivät. Jo levisi suloinen hymyily heidän huulilleen ja ottaen toisiaan kädestä alkoivat he tanssia pienellä tilkkutäkkillä.

Hede huomasi, että kaikkia temppuja tehdessä seisoivat vaimo melkein liikkumatonna, miehen yksinään tehdessä työtä. Hän hyppäsi vaimonsa ylitse, pyöri hänen ympäri ja heitti kuperkeikan hänen ylitsensä. Vaimo ei tehnyt juuri muuta kuin heitteli lentomuiskuja yleisölle.

Mutta oikeastaan ei Hede ajatellut paljon heitä. Hänen jousensa alkoi lennellä yli kielten. Se sanoi hänelle, että onni on taistelussa ja valloittamisessa. Se tahtoi melkein ylistää hänelle onneksi sitä, että kaikki hänelle oli epäselvää. Hede seisoivat tuolla ja soitti rohkeutta ja toivoa itselleen, eikä ajatellutkaan vanhoja nuorallatanssijoita.

Mutta äkkiä hän huomasi heidän tulleen levottomiksi. He lakkasivat hymyilemästä, eivät enään heittäneet lentomuiskuja yleisölle. Akrobaatti hyppäsi hullusti ja vaimo alkoi huojua edestakaisin valssintahdissa.

Hede soitti yhä innokkaammin. Hän heitti Noita-ampujan ja esitti myrskyten vanhan kansanlaulun, joka teki kaikki ihmiset hulluiksi, kun sitä soitettiin seurassa.

Vanhat nuoralla tanssijat unohtivat kokonaan itsensä, he olivat vaan paljasta huohottavaa ihmettelyä. Ja tuli silmänräpäys, jolloin he eivät enään voineet vastustaa. He hyppäsivät askeleen eteenpäin suoraan toistensa syliin ja alkoivat tanssia valssia keskellä tilkkutäkkiä.

Ja kuinka he tanssivat! He astuivat pieniä sipsuttavia askeleita ja hyrräsivät ympäri tiheissä kaarissa, tulivat tuskin ulkopuolelle täkkiä. Ja heidän kasvonsa loistivat tyytyväisyydestä ja ihastuksesta. Oli nuoruuden iloa ja rakkauden huumetta noissa vanhoissa ihmisissä.

Koko kansanjoukko riemuitsi katsoessaan heidän tanssiaan. Pieni, totinen sokeantaluttajakin hymyili, mutta Hede tuli hyvin liikutetuksi.

Kas, tuon sai hänen viulunsa matkaan, aivan riisti ihmiset pois omasta itsestään. Se oli suurvalta, jota hän hallitsi. Missä silmänräpöksessä tahansa voi hän ottaa valtakunnan haltuunsa.

Ainoastaan pari vuotta olla ulkomailla soittamassa jonkun suuren mestarin edessä. Ja sitten hän kulkisi mailman ympäri, soittaen kokoon rahaa, kunniaa ja kuuluisuutta.

Hedestä tuntui, että nuo akrobaatit olivat osuneet tänne vaan sanoakseen hänelle tämän. Tämä oli hänen tiensä, se, joka valoisana ja avoinna hänelle avaantui.

Hän sanoi itselleen: minä tahdon, minä tahdon soittajaksi, siksi minun täytyy. Se on toista kuin lukeminen. Minä voin lumota ihmiset viulullani, minä voin tulla rikkaaksi.

Hede lakkasi soittamasta. Tempuntekijät astuivat heti hänen luokseen ja ylistelivät häntä.

Mies mainitsi, että nimensä oli Blomgrén. Se oli hänen oikea nimensä, hänellä oli toisia esiintyessään. Hän ja vaimonsa olivat vanhaa sirkusväkeä. Rouva Blomgrén oli entinen Miss Viola ja hän oli kiitänyt eteenpäin hevosenlässä. Ja vielä tänäkin päivänä, vaikka he olivat jättäneet sirkuksen, olivat he taiteilijaväkeä, tulista taiteilijaväkeä. Sen kai Hede jo oli huomannut. Senvuoksihan he eivät voineet vastustaa hänen viuluansakaan.

Hede seurasi akrobaatteja pari tuntia. Hän ei voinut erota viulusta ja hän piti noiden vanhojen taiteilijoiden innostuksesta ammattiinsa. Itse kulki hän koetellen itseään. Tahdon katsoa, onko minussa taiteilijan itua, tahdon katsoa, voinko innostuttaa, tahdon katsoa, saanko lapset ja tyhjäntoimittajat seuraamaan itseäni pihasta pihaan.

Kävellessään talojen väliä, heitti herra Blomgrén yllensä vanhan kuluneen kauhtanan ja rouva Blomgrén kääriytyi ruskeaan pyöreäksi leikattuun päällysvaatteeseen ja näin puettuna kävelivät he Heden vieressä ja juttelivat.

Herra Blomgrén ei tahtonut puhua kaikesta siitä kunniasta, jota hän ja rouva Blomgrén olivat niittäneet sinä aikana, jolloin kuuluivat oikeaan sirkukseen. Mutta tirehtööri oli eroittanut rouva Blomgrénin siitä syystä, että tämä oli tullut liian lihavaksi. Herra Blomgrénia ei oltu eroitettu, hän oli itse pyytännyt eronsa. Ei tarvinnut kenenkään luulla, että herra Blomgrén jäisi palvelemaan tirehtööriä, joka oli eroittanut hänen vaimonsa.

Rouva Blomgrén rakasti taidetta, ja hänen tähtensä oli herra Blomgrén päättänyt ruveta vapaaksi taiteilijaksi, niin että vaimonsa saisi edelleenkin esiintyä. Talvisin, kun kadulla oli liian kylmä esiintyä, näyttelivät he teltassa. Silloin oli heillä vaihteleva ohjelma. Näyteltiin pantomiimejä, silmänkääntäjätemppeja ja voimistelua.

Sirkus oli heidät hylännyt, mutta ei taide. He palvelisivat taidetta, sille kannatti olla uskollinen kuolemaan asti. Aina, aina taiteilijoina! Se oli herra Blomgrénin ajatus, ja samaten ajatteli rouva Blomgrén.

Hede käveli äänetönnä ja kuunteli. Ajatukset lensivät levottomina ehdotuksesta toiseen. Väliin voi sattua tapahtumia, jotka ovat meille kuin symbolia, merkkejä, joita täytyy selvittää. Oli joku tarkoitus hänelle näissä tapahtumissa. Jos hän vaan ymmärtäisi sen oikein, niin saisi hän ohjauksen hyvää päätöstä tekemään.

Herra Blomgrén pyysi ylioppilasta kiinnittämään vähän huomiota pieneen sokeantaluttaja tyttöön. Oliko hän nähnyt tuommoisia silmiä? Eikö hän uskonut noilla silmillä olevan jonkun tarkoituksen? Eiköhän se, jolla oli tuommoiset silmät, ollut tarkoitettu johonkin suureen?

Hede kääntyi ja katsoi pieneen kalpeaan lapseen. Niin olikin, hänellä oli silmät kuin tähdet, surullisissa ja hiukan surkastuneissa kasvoissa.

Taivaallinen isämme tietää aina, mitä hän tekee, sanoi rouva Blomgrén — ja uskonpa minä senkin, että hänellä on joku tarkoituksensa sillä, että antaa semmoisen taiteilijan kuin Blomgrénin esiintyä

kadulla. Mutta mikä oli hänen tarkoituksensa, kun antoi tuolle tytölle nuo silmät ja tuon hymyilyn?

— Minä sanon teille jotakin — sanoi herra Blomgrén. — Hänellä ei ole vähääkään taipumusta taiteeseen. Ja noilla silmillä!

Hede alkoi epäillä, että he eivät puhuneetkaan hänelle, pitivät ainoastaan luennon tytölle. Hän kulki aivan heidän jälessään ja voi kuulla joka sanan.

— Hän ei ole kuin kolmentoista vanha, eikä suinkaan liian vanha oppiakseen jotakin, mutta mahdoton, täydellisesti taipumuksia vailla. Opettakaapa häntä ompelemaan, herra ylioppilas, ellette tahdo hukata aikaanne, mutta elköö opettako häntä seisomaan päällään!

— Tuo hymyily, joka hänellä on, saattaa ihmiset aivan hulluiksi häneen — sanoi herra Blomgrén. — Ainoastaan tuon hymyilyn vuoksi on tytöllä alituisia tarjouksia perheiltä, jotka ottaisivat hänet kasvatiksi. Hän voisi nyt elää rikkaassa kodissa, jos hän tahtois jättää isoisänsä. Mutta mihinkä hän tarvitsee hymyilyn, joka ihmiset tekee hulluiksi, kun ei hän koskaan tahdo näyttäytyä, ei hevosen selässä eikä trapetsilla?

— Me tunnemme toisia taiteilijoita — sanoi rouva Blomgrén — jotka ottavat lapsia kadulta ja kasvattavat heidät ammattiinsa, kun eivät enää itse jaksa esiintyä. Moni on siten onnistunut luomaan tähden, joka heille on tuottanut äärettömät palkinnot. Mutta herra Blomgrén ja minä emme milloinkaan ole ajatelleet palkintoa, olemme vaan toivoneet näkevämme Ingridin lentävän vanteen läpi, koko sirkuksen kaikuessa kättentaputuksista. Silloin olisi elämä kuin alkanut uudestaan.

— Minkä vuoksi pidämme hänen isoisänsä luonamme? — sanoi herra Blomgrén. — Onko hän meidän veroisemme taiteilija? Mehän olisimme saaneet mukaamme erään entisen hoviorkesterin jäsenen. Mutta me rakastamme tyttöä, emmekä tule toimeen ilman häntä, ukon pidämme tytön vuoksi.

— Eikö tyttö ole julma, kun ei hän anna meidän tehdä taiteilijaa itsestään? — sanoivat he.

Hede kääntyi taakse päin katsomaan. Siellä käveli pieni sokeantaluttajar, kasvoissa kärsivä ilme. Hede luki tytön kasvoista, että tämä tiesi, että se, joka ei osannut tanssia nuoralla, oli lahjaton ja ylenkatsottu olento.

Juuri samassa saapuivat he uudelle pihalle, mutta ennenkun he alkoivat näytöksensä, istuutui Hede ylösalasin käännetyille työntökärryille ja alkoi saarnata.

Ja nyt puolusti hän tuota sokeantaluttajaa raukkaa. Hän moitti herra ja rouva Blomgrén'ia siitä, että he tahtoivat jättää hänet suurelle, julmalle yleisölle, joka rakastaisi häntä ja taputtaisi käsiään hänelle vaan jonkun aikaa, mutta vanhana ja kuihtuneena jättäisi hänet kuleksimaan ympäri katuja syysateessa ja pakkasessa. Ei, taiteilija oli sekin, joka teki ihmisen onnelliseksi, hänellä, Ingridillä, olisi silmät ja hymyily vaan yhdelle, hän säästäisi ne yhdelle ainoalle ja tämä ainoa ei hylkäisi häntä, vaan lahjoittaisi hänelle turvallisen kodin, niin kauvan kuin eläisi.

Kyöneleet nousivat Heden silmiin hänen puhuessaan. Hän puhui enempi itselleen kuin noille toisille. Hänestä tuntui yhtäkkiä julmalta tulla ajetuksi ulos mailmaan, ja tulla erotetuksi hiljaisesta kotielämästä.

Hän näki miten nuo tytön suuret tähtisilmät alkoivat loistaa. Tuntui kuin olisi hän ymmärtänyt joka sanan. Tuntui kuin tohtisi hän taas elää.

Mutta herra Blomgrén ja hänen vaimonsa olivat tulleet hyvin totisiksi. He puristivat Heden kättä ja lupasivat hänelle, että he eivät enää koskaan pakoittaisi tyttöä taiteilijauralle. Tyttö saisi kulkea sitä uraa, jota Hede toivoi. Hänen puheensa oli liikuttanut heitä. He olivat taiteilijaväkeä, tulista taiteilijaväkeä, he ymmärsivät mitä hän tarkoitti, puhuessaan uskollisuudesta ja rakkaudesta.

Hede erosi tämän jälkeen heistä ja palasi kotiinsa. Hän ei koettanut enään etsiä salaista tarkoitusta seikkailustaan. Ehkäpä tuolla kaikella ei ollutkaan muuta tarkoitusta kuin että hän pelastaisi tuon surullisen lapsiparan joutumasta epätoivon ja surun valtaan siitä, ettei kelvannut taiteilijaksi.

II.

Gunnar Heden talo, Munkhytta, oli köyhässä metsäpitäjässä, kaukana Länsi-Taalinmaalla. Suuri ja

autio oli pitjä, luonto kovaa ja karua; minne vaan katsoi näki kivisiä metsärinteitä ja pikkujärviä. Ihmiset eivät olisi voineet elättää itseään siellä, ellei heillä olisi ollut oikeus kierrellä maata, kulkukauppaa harjoittaen. Mutta niin olikin koko tämä köyhä seutu täynnä vanhoja taruja köyhistä talonpoikaispojista ja talonpoikaistyöistä, jotka olivat lähteneet mailmalle rihkamasäkki selässä ja palanneet kotiin ajaen kultavaunuissa ja vaununlaatikot täynnä rahoja.

Paras kaikista kertomuksista oli Heden isoisästä. Hän oli ollut köyhän pelimannin poika ja kasvanut viulun ääressä, ja seitsemäntoista vuotiaana oli hän lähtenyt kiertämään rihkamasäkkineen. Mutta missä hän vaan kulki, oli viulu aina apuna kaupassa, vuoron oli hän soittanut väen tanssiin, vuoron myönyt heille silkkihuiveja, kampoja ja neuloja. Kaikki kauppa oli käynyt leikkiä laskien ja soittaen, ja niin hyvin se oli sujunut, että hän lopulta oli voinut ostaa Munkhytan kaivoksineen kaikkineen köyhtyneeltä paroonilta, joka silloin omisti paikan.

Niin oli hänestä tullut herrasmies ja paroonin kaunis tytär oli mennyt naimisiin hänen kanssaan.

Vanha herrasväki, niinkuin heitä aina kutsuttiin, ei ajatellut muuta kuin kartanonsa kaunistamista ja koristamista. He juuri muuttivat päärakennuksen kauniille saarelle, joka oli lähellä pienen järven rantaa, jonka ympärillä heidän peltonsa ja kaivosalueensa levisivät. Yläkerta rakennettiin lisää heidän aikoinaan, sillä he rakastivat tilavuutta, voidakseen ottaa vastaan paljon vieraita, samaten suuret ulkoraput, jossa oli kaksi sisäänkäytävää. Koko tuon havumetsää kasvavan saaren olivat he istuttaneet lehtipuilla, he olivat avanneet kapeita, kiemurtelevia käytäviä kiviperäiseen maahan ja rakentaneet järvenrannalle pieniä huvihuoneita, jotka riippuivat yli vedenpinnan kuin suuret linnunpesät. Kauniit ranskalaiset ruusut, jotka muodostivat terrassin reunan, hollantilaiset huonekalut, italialaisen viulun, kaiken tämän olivat he hankkineet taloon. Senkin muurin, joka suojeli hedelmäpuutarhaa pohjatuulilta, olivat he rakennuttaneet, ja viini-istutuksiakin he olivat panneet alkuun.

Vanha herrasväki oli ollut iloista ja ystävällistä vanhan ajan väkeä, rouva oli ehkä tahtonut olla hiukan ylhäinen, mutta vanha herra ei ollenkaan. Niin ylellisyydessä kuin elikin, tahtoi hän aina muistaa, mikä hän oli ollut, ja konttorissa, jossa hän hoiti asioitansa ja jonne kaikki ihmiset tulivat, riippuivat rihkamasäkki ja punaiseksi maalattu, kotitekoinen viulu aivan ukon työpulpetin yläpuolella.

Vielä hänen kuoltuansakin riippuivat säkki ja viulu samalla paikalla. Ja joka kerta, kuin ukon poika ja pojan poika katselivat niitä, täytyi heidän mielensä kiitollisuudesta. Nuo köyhät työkapineet olivat hankkineet heille Munkhytan, ja Munkhytta oli parasta mailmassa.

Mistä se lienee johtunut, ehkäpä eniten siitä, että se näkyi seuraavan paikkaa, että siellä elettiin hyvää, iloista ja surutonta elämää, vaan Hedet kiintyivät taloon suuremmalla rakkaudella kuin olisi ollut heille onneksi. Ja erittäinkin Gunnar Hede oli niin kiintynyt maatilaa, että kerrottiin hänestä, että oli väärin sanoa hänen omistavan talon. Päinvastoin olivat asiat niin että, vanha kartano Länsi-Taalainmaalla omisti Gunnar Heden.

Joll'ei hän olisi ruvennut suuren, vanhan, rappeutuneen kartanon ja parin tynnyrinalan pellon ja metsän ja muutaman vanhettuneen omenapuun orjaksi, olisi hän ehkä jatkanut opintojansa, tahi vielä mieluummin lähtenyt soittoansa jatkamaan, joka olisikin ollut hänen oikea kutsumuksensa tässä mailmassa. Mutta kun hän palasi kotiin Upsalasta ja otti selon asemasta ja todella huomasi, että talo oli myötävä, joll'ei hän pian saisi ansaituksi koko joukon rahoja, niin heitti hän kaikki muut tuumat sikseen ja päätti lähteä kiertämään rihkamakauppiaana, niinkuin hänen isoisänsäkin oli tehnyt.

Heden äiti ja morsian rukoilivat häntä ennemmin myömään talon kuin uhrautumaan sen edestä, mutta hän pysyi päätöksessään. Hän pukeutui talonpoikaispukuun ja osti tavaroita ja alkoi kierrellä maata kauppamiehenä. Hän uskoi ainoastaan yhden vuoden kaupanteolla ansaitsevansa kylliksi, voidakseen maksaa velat ja pelastaa talon.

Ja taloon katsoen oli hänellä onni aikeissaan. Mutta itselleen tuotti hän hirveän onnettomuuden.

Kun hän oli kierrellyt rihkamasäkkineen noin vuoden ajan, pisti hänen päähänsä ansaita yhdellä kertaa suurempi summa rahaa. Hän kulki kauvas pohjoiseen ja osti suuren lauman vuohia, ainakin pari sataa. Ja kaikki nämät aikoi hän erään toverinsa kanssa ajaa suurille markkinoille Vermlantiin, sillä siellä maksoivat vuohet kaksikertaa sen, minkä tuolla Pohjolassa. Jos hän saisi myödyksi kaikki vuohensa, tekisi hän siten hyvät kaupat.

Oltiin vasta marraskuussa, ja maa oli paltaana, kun Hede ja hänen toverinsa lähtivät matkalle vuohilaumansa kanssa. Kaikki sujui hyvästi ensi päivänä, mutta toisena, kun he tulivat suurelle kymmenpeninkulmaiselle metsätaipaleelle, alkoi sataa lunta. Tuli raskas lumisade, myrskyten ja tuiskuten. Pian oli eläinten vaikea kulkea lumessa. Vuohet ovat kyllä rohkeita ja kestäviä eläimiä, ja kauvan ne koettivatkin pyrkiä eteenpäin, mutta tuli kaksi vuorokautta kestävä pyryilma ja hirveä pakkanen.

Hede teki kaikki mitä voi, pelastaakseen eläimet. Mutta lumipyryn alettua ei hän ollut voinut hankkia heille ruokaa eikä juomaa. Ja kun ne olivat kulkeneet eteenpäin päivän korkeassa lumessa, irtaantui nahka niiden jaloista. Ne kärsivät siitä, eivätkä tahtoneet kulkea eteenpäin. Ensimmäisen vuohen, joka heittäysi tien viereen eikä tahtonut enää nousta ja seurata joukkoa, nosti Hede hartioilleen, kantaakseen sen mukanaan. Mutta kun sitten yksi toisensa perästä kaatui, ei hän voinut kantaa niitä kaikkia. Silloin ei voinut muuta kuin katsoa toisaalle ja kulkea eteenpäin.

Tiedätte ehkä, minkälainen kymmenpeninkulmainen metsätaival on. Ei taloa, ei mökkiä peninkulmiin, yhä vaan metsää. Korkeakasvuista, kovakaarnaista ja korkearunkoista hongikkoa, ei nuorta metsää, jolla on pehmeä kuori ja pehmeät oksat, joita eläimet olisivat voineet syödä. Jos ei lunta olisi tullut, olisivat he kulkeneet metsän parissa päivässä, nyt he eivät ollenkaan päässeet sen halki. Kaikki vuohet jäivät sinne ja ihmiset olivat nääntyä hekin.

He eivät koko ajalla tavanneet ainoatakaan ihmistä. Ei kukaan antanut heille apua.

Hede koetti luoda pois lunta, että vuohet voisivat syödä sammalta, mutta lunta satoi yhä, ja sammal oli jäänyt maahan. Ja voiko hän sillä tapaa hankkia ruokaa kahdelle sadalle eläimelle.

Hän kesti reippaana aina siihen asti, kun eläimet alkoivat valittaa. Ne olivat ensimmäisenä päivänä olleet iloisia, vallattomia ja vaikeita hallita. Hänellä oli ollut kova työ tarkatessaan, että kaikki seurasivat joukkoa, ja ett'eivät puskisi toisiaan kuoliaaksi. Mutta pian alkoivat ne ymmärtää, ett'eivät voineet pelastautua, ja silloin muuttuivat ne toisenluontoisiksi ja tulivat aivan alakuloisiksi. Ne alkoivat kaikki määkiä ja valittaa, ei heikosti ja ohuesti, niinkuin vuohien on tapana, vaan hyvin voimakkaasti, yhä kovemmin ja kovemmin sitä myöten kuin hätä suureni. Ja kun Hede kuuli tuon määkinän, alkoi hän uskoa tulevansa hulluksi.

Tuossa villissä, kaukaisessa metsässä ei ollut minkäänlaista apua saatavissa. Eläin toisensa perästä kaatui tien viereen. Lumi pyrysi niiden ympärille ja peitti ne. Kun Hede katsoi taakseen tuota kinosjonoa tienvierellä, joista jokainen kätki eläimen ruumiin, ja joista voi nähdä sarvien ja kavioiden pistävän esille, alkoi hänen aivojaan huumata.

Hän ryntäsi niiden päälle, jotka antoivat peittää itsensä kinoksiin, heilutti keppiänsä niiden ylitse ja löi niitä. Sehän oli ainoa keino pelastaa niitä, mutta ne eivät liikahtaneetkaan. Hän tarttui niiden sarviin ja laahasi niitä eteenpäin. Ne antoivat vetää itseään, mutta eivät ottaneet itse kulkeakseen askeltakaan. Kun hän heitti irti, nuolivat ne hänen käsiään, ikäänkuin apua rukoillen. Niinpiankun hän vaan lähestyi niitä, nuolivat ne hänen käsiänsä.

Kaikki tämä vaikutti niin kamalasti Hedeeseen, että hän tunsii olevansa hulluksi tulemaisillaan.

Ei ole kuitenkaan sanottu, että hänen olisi käynyt niin onnettomasti, ell'ei hän sitten, kun kaikki oli lopussa tuolla metsässä, olisi matkustanut tapaamaan erästä, joka hänelle oli hyvin rakas. Ei se ollut hänen äitinsä, vaan hänen morsiamensa. Hede kuvitteli, että hänen nyt täytyisi lähteä sanomaan morsiammelleen, että oli menettänyt niin paljon rahaa, ett'ei voisi mennä moneen vuoteen naimisiin. Mutta aivan varmaan matkusti hän morsiamensa luo ainoastaan senvuoksi, että tahtoi kuulla hänen sanovan, että hän rakasti Hedeä yhtä paljon, onnettomuuksia muistamatta. Hän toivoi, että morsiamensa voisi poistaa hänestä tuon kymmenpeninkulmaisen metsän muistot.

Ehkä tämä sen olisi voinutkin, mutta hän ei tahtonut. Hän oli jo ollut tyytymätön senkin vuoksi, että Hede kuleskeli maita rihkamasäkkineen ja oli talonpojan näköinen. Hänen mielestään oli vaikea pitää Hedestä tuommoisena yhtä paljon kuin ennen. Nyt, kun hän sai kuulla, että Hede jatkaa tätä vielä monta vuotta, sanoi hän, ett'ei hän odottaisi kauvempaa. Ja silloin Hede melkein menetti järkensä.

Ei hän tullut kuitenkaan aivan hulluksi. Hänellä oli niin paljon ymmärrystä jälellä, että hän voi jatkaa kauppaansa. Tekipä hän parempiakin kauppvoja kuin muut, sillä ihmisiä huvitti laskea leikkiä hänen kanssaan, hän oli aina tervetullut talonpoikaistupiin. Ihmiset usein kiusasivat häntä, mutta se oli tavallaan hyvä hänelle, sillä hän niin mielellään tahtoi tulla rikkaaksi.

Muutamassa vuodessa oli hän ansainnut kylliksi, voidakseen maksaa kaikki velat ja elääkseen huoletonna talossaan. Mutta hän ei ymmärtänyt tätä, kulki vaan höperönä ja mielipuolena talosta toiseen, eikä muistanutkaan enää olevansa herrasmies.

III.

Råglanda oli erään pitäjän nimi kaukana itäisessä Vermlannissa, aivan lähellä Taalain rajaa. Siellä oli iso pappila, mutta pieni, köyhä kappalaisenpuustelli. Mutta niin köyhiä kuin olivatkin, olivat he tuossa pienessä pappilassa olleet niin armeliaita, että olivat ottaneet itselleen ottolapsen. Se oli tyttö, Ingrid nimeltään, ja kolmentoista vanhana oli hänet tuotu taloon.

Kappalainen oli sattunut näkemään hänet markkinoilla, kun tyttö istui itkien erään nuorallatanssijan teltan edustalla. Hän oli pysähtynyt kysymään, mitä tyttö itki. Hän oli saanut kuulla, että tytön sokea isoisä oli kuollut ja ett'ei hänellä enää ollut ketään omaista. Nyt tyttö seurasi kahta nuorallatanssijaa, ja he olivat hyviä hänelle, mutta hän itki senvuoksi, että oli niin yksinkertainen, ett'ei milloinkaan oppisi nuoralla tanssimaan ja auttamaan heitä rahan ansiossa.

Ja lapsessa oli ollut jotain vienon surullista, joka oli liikuttanut pappia. Heti oli hän sanonut itselleen, ett'ei hän voinut sallia tuommoisen pienen olennon turmeltuvan noitten maankulkijain joukossa. Hän meni nuorallatanssijain teltaan, jossa tapasi herra ja rouva Blomgrénin, ja tarjoutui ottamaan lapsen kotiinsa. Vanhat sirkustaiteilijat olivat alkaneet itkeä ja sanoneet, että vaikka tyttö oli aivan mahdoton taiteilijaksi, olisivat he mielellään pitäneet hänet luonaan. Mutta he uskoivat, että tyttö tulisi onnellisemmaksi oikeassa kodissa, ihmisten luona, jotka asuivat koko vuoden samassa paikassa, ja senvuoksi he jättäisivät lapsen herra kappalaiselle, jos hän vaan lupaisi heille pitää tyttöä kuin omaa lastaan.

Sen oli hän luvannut, ja siitä asti oli tyttö elänyt pappilassa. Hän oli hiljainen ja sävyisä lapsi, joka rakasti ja hellästi kohteli kaikkia ympärillään. Hyvin ottovanhemmat häntä ensi aikoina rakastivat, mutta tytön tullessa vanhemmaksi kehittyi hänessä voimakas halu heittäytyä uneksimaan ja haaveilemaan. Näkyjen ja mielikuvitusten maailma avautui hänelle voimakkaasti viekoittavana, ja keskellä päivää voi hän unohtaa työnsä ja antautua unelmiensa valtaan. Mutta papinrouva, joka oli reipas ja kova työhminen, ei pitänyt tuosta. Hän valitteli tytön olevan laiskan ja hitaan ja vaivasi häntä ankaruudella, niin että tyttö kävi araksi ja onnettomaksi.

Täytettyään yhdeksäntoista vuotta sairastui hän ankaraan tautiin. Ei oikein tiedetty, mikä tauti oli, sillä tämä tapahtui kauvan sitten, aikoina, jolloin ei ollut lääkäreitä Råglandassa. Mutta huonosti näytti tytön käyvän. Huomattiin pian, että hän oli niin sairas, että hän oli kuoleva.

Tyttö omasta puolestaan vaan rukoili, että taivaan Isä vapahtaisi hänet tästä elämästä. Hän sanoi tahtovansa niin mielellään kuolla.

Tapahtuipa sitten niin kuin olisi Jumala tahtonut koetella, tarkoittiko tyttö totta. Eräänä yönä tunsu hän koko ruumiinsa jäykkenevän ja kylmenevän, ja hän vaipui raskaaseen tainnostilaan. — Tämä varmaankin on kuolema sanoi hän itselleen.

Mutta ihmeellisintä oli, ett'ei hän kokonaan kadottanut tuntoansa. Hän tiesi makaavansa kuolleena, tunsu, miten hänet puettiin ja pantiin arkkuun. Mutta hän ei tuntenut minkäänlaista pelkoa tai tuskaa siitä, että tulisi haudatuksi, vaikka eli. Hänellä oli vaan se yksi ainoa ajatus, että oli onnellinen saadessaan kuolla ja jättää tämän kovan elämän.

Siitä hän vaan oli levoton, että he huomaisivat, että hän olikin vaan valekuollut ja jättäisivät hänet hautaamatta. Elämä lie hänelle ollut hyvin katkerata, koska hän oli aivan ilman kuolemanpelkoa.

Mutta ei kukaan huomannut hänen elävän. Hänet ajettiin kirkkoon, kannettiin ulos hautuumaalle ja laskettiin hautaan.

Hautaa ei kuitenkaan täytetty, sillä niinkuin on tapana Råglandassa, oli hänet pantu hautaan sunnuntai-aamuna, ennen jumalanpalvelusta. Ruumiinsiunauksen jälkeen meni ruumissaatto kirkkoon ja arkun annettiin olla avonaisessa haudassa. Mutta heti kirkonmenojen loputtua ajottiin tulla auttamaan haudankaivajaa heittämään alas multaa.

Tyttö tiesi kaiken, mitä tapahtui, mutta ei tuntenut minkäänlaista pelkoa. Hän ei voinut tehdä liikettäkään näyttääkseen, että eli, vaikka olisi tahtonutkin. Mutta hän olisi pysyttäytynyt hiljaa silloinkin, vaikka olisi voinut liikuttaakin itseään. Hän yhä vaan oli iloinen siitä, että oli todella melkein kuollut.

Ei oikeastaan voinut sanoa, että hän eli. Hänellä ei ollut tuntoa eikä tavallista tajuntaansa. Ainoastaan se osa sielua, joka näkee unia yöllä, eli hänessä.

Hän ei edes osannut ajatella niin pitkälle, että olisi ymmärtänyt, miten hirveätä hänen olisi herätä, sittenkun hauta täytetään. Hänellä ei ollut ymmärrystään vallassaan enempi kuin nukkuvalla.

— Tahtoisinpa tietää — ajatteli hän — onkohan koko avarassa mailmassa mitään, jonka puolesta tahtoisin elää.

Juuri tuota ajatellessaan tuntui hänestä, että arkun kansi ja hikiliina, jotka olivat hänen kasvojensa edessä, tulivat läpinäkyviksi, ja hän näki edessään rahoja ja kauniita vaatteita, ja ihmeellisiä puistoja, täynnä ihania hedelmiä.

— Ei, en välitä kaikesta tuosta — sanoi hän ja sulki silmänsä kaikille komeuksille.

Kun hän taas katsoi ylös, olivat ne poissa, mutta niiden sijasta näki hän aivan selvään ja tarkasti pienen Herran enkelin istuvan haudanpartaalla.

— Hyvää päivää, sinä pieni Herran enkeli! — sanoi Ingrid hänelle.

— Hyvää päivää, Ingrid — sanoi enkeli. — Sinun siellä maatessasi tyhjäntoimittajana, puhelen kanssasi menneistä ajoista.

Ingrid kuuli selvään jokaisen sanan, jonka enkeli puhui, mutta hänen äänensä kaltaista ei Ingrid ennen ollut kuullut. Eniten se muistutti kanteleen soittoa, jonka äänet olivat sanoja. Se ei ollut laulua, vaan viulun tahi harpun soittoa.

— Ingrid — sanoi enkeli — muistatko sinä, mitenkä isoisäsi vielä eläessä sinä kerran tapasit nuoren ylioppilaan, joka kulki kanssasi talosta taloon ja soitti isoisäsi viulua kokonaisen päivän?

Valekuolleen kasvoja kirkasti hymyily. Luuletko minun sen unhoittaneen? — sanoi hän. — Aina siitä ajasta asti ei ole kulunut päivääkään, ett'en olisi häntä ajatellut.

— Eikä yötä, ett'et olisi hänestä uneksinut? —

— Ei, ei ainoata yötä, ett'en olisi hänestä uneksinut.

— Ja sinä tahdot kuolla, vaikka niin hyvin hänet muistat — sanoi enkeli — silloinhan et enää saa häntä nähdä.

Kun enkeli sanoi tämän, tuntui valekuolleesta kuin tuntisi hän koko rakkauden ihanuuden, mutta ei sekään voinut häntä viekoitella.

— Ei, ei, — sanoi hän — pelkään elää, tahdon mieluummin kuolla.

Silloin viittasi enkeli kädellään, ja Ingrid näki edessään suuren, aution hiekkaerämaan. Se oli puutonta ja hedelmätöntä, kuivaa ja kuumaa ja ulottui loppumattomiin. Hiekalla näki hän siellä täällä jotain, joka ensi katsomalla muistutti kallioita, mutta kun hän katseli tarkemmin, olivat ne eläimiä, suuria eläviä kummituksia, joilla oli mahtavat kynnet ja suuri mahtavahampainen kita, ne makasivat hietikolla saalista vaanien. Ja noitten hirveitten petojen keskitse tuli ylioppilas vaeltaen, hän kulki siellä huoletonna, aavistamatta, että olennot hänen ympärillään olivat eläviä.

— Mutta varoita häntä, varoita häntä sanoi Ingrid enkelille, tuntien sanomatonta tuskaa — sano hänelle, että ne elävät, että hänen täytyy olla varoillaan.

— Minun ei ole sallittu puhua hänelle sanoi enkeli sointuvalla äänellään — sinun täytyy itse varoittaa häntä.

Valekuollut tunsu kauhulla, mitenkä hän makasi kangistuneena, eikä voinut kiiruhtaa pois pelastamaan ylioppilasta. Hän teki hyödyttömän kokeen toisensa perästä voidakseen nousta ylös, mutta kuoleman tiedottomuus satoi hänet. Mutta sitten vihdoinkin tunsu hän, mitenkä sydämensä alkoi sykkiä, veri alkoi kulkunsa suonissa, kuoleman jäykkyys sulsi pois ruumiista. Ingrid nousi ylös ja kiiruhti häntä vastaan — — —

IV.

Ei mikään ole niin varmaa kuin että aurinko rakastaa noita aukeita paikkoja pienten maalaiskirkkojen edustalla. Eikö kukaan ole huomannut, ett'ei aurinko milloinkaan paahda kuumemmin kuin saarnan aikana valkoiseksi rapatun, pienen kirkon edustalla. Eivät säteet missään solmi niin tiheää valoverkkoa, ei missään tunnu ilmassa semmoista arvokasta hiljaisuutta. Aurinko on siellä aivan kuin vartioimassa, ett'eivät ihmiset saa jäädä ulos kirkkomäelle puhelemaan. Se tahtoo, että kaikki istuvat kauniisti kirkossa ja kuuntelevat saarnaa, senvuoksi antaa se tuon säteiden rikkauden valua kirkon seinustalle.

Ehkäpä ei aina olla vakuutettuja siitä, että aurinko on vartijana pienten kirkkojen ulkopuolella sunnuntaisin, mutta se ainakin on varmaa, että samana aamupäivänä, jona valekuollut oli laskettu haudata Råglandan kirkkomaalla, levitti päivä aivan polttavaa lämpöä pienelle aukealle kirkon edustalla. Katinkultakivetkin, joita oli tuolla kärryjen uurteissa, säihkyivät kuin olisivat tulsta ottaneet. Pahoin poleksittu, lyhytkasvuinen ruohokin kääpetyi kokoon, ja näytti kuivalta sammalelta ja keltaset voikukat, jotka koristivat ruohokenttää, levittivät ja paisuttivat pitkiä varsiaan, niin että ne tulivat suuriksi kuin asterit.

Tuolta tietä pitkin tuli kävellen taalalaismies, tuommoinen, joka kiertelee saksien ja veisten kaupalla. Hän oli puettuna pitkään, valkoseen lammasnahkaturkkiin ja selässä oli hänellä suuri musta nahkasäkki. Noissa tamineissaan oli hän kävellyt monta tuntia, tunteitta yhtään lämmintä, mutta kun hän jätti maantien ja tuli ylös kirkon edustalle, ei viipynyt minuuttiakaan, ennenkun hänen täytyi seisautua ja ottaa lakki päästään voidakseen pyyhkiä hikeä otsaltaan.

Seistessään noin avopäin näytti hän sekä viisaalta että kauniilta. Hänellä oli korkea, valkoinen otsa, syvä viisaudenuurre silmäkulmain välissä, hyvin muodostunut suu ja ohuet huulet. Tukka oli jakauksella keskeltä päätä, se oli pyöreäksi leikattuna niskasta, valahtaen korville ja kihertyen hiukan latvoista. Hän oli pitkä ja roteva, ei karkea, kaikinpuolin hyvin muodostunut. Mutta se vika oli hänessä, että hänen katseensa oli epävarma, silmän mustuaiset eksyivät alati syvälle silmäkoloon, ikäänkuin piiloutuakseen. Suun ympärillä oli piirteitä, jotka näyttivät väentyneiltä, siinä oli jotain tylsää ja velttoa, joka ei soveltunut, ei oikein kuulunut kasvoihin.

Ei hän voinut olla oikein viisaskaan, koska kulki ja laahasi raskasta säkkiä pyhäpäivänä. Jos hän olisi ollut täysijärkinen, olisi hän tiennyt, että se oli turhaa, kun ei hän kuitenkaan saanut mitään myydä. Ei ainoakaan niistä taalalaisista, jotka vaeltivat kylän kautta, kulkenut pyhäpäivinä säkki selässä, vaan menivät he silloin Herran huoneeseen vapaina ja suorina kuin muutkin ihmiset.

Tämä raukka ei varmaankaan tiennyt, että oli pyhä, ennenkun pysähtyi auringon paisteeseen kirkkopihalle ja kuuli virren veisuun kirkosta. Mutta hän oli siksi viisas, että silloin heti huomasi, ett'ei voinut kauppooja tehdä sinä päivänä. Silloin tuli hänen aivoilleen kova työ mieltä, missä viettäisi vapaapäivän.

Pitkän aikaa seiso i hän vaan tuijottaen eteensä. Silloinkun kaikki kävi tavallista kulkuaan, ei hänen ollut vaikea selviytyä. Silloin ei ollut hätää, kun sai koko viikon kulkea talosta taloon kaupanteolla. Mutta sunnuntaihin hän ei milloinkaan tottunut. Se oli hänelle aina suuri, ennakolta aavistamaton huoli.

Silmänsä tuijottivat ja otsanjänteet paisuivat.

Ensimmäinen, mitä aivoissa ehdotettiin, oli kyllä se, että hän menisi kirkkoon laulua kuulemaan. Mutta sitä ehdotusta ei hyväksytty. Hän olisi mielellään kuunnellut laulua, mutta ei uskaltanut mennä sisälle kirkkoon. Ei hän pelännyt ihmisiä, mutta muutamissa kirkoissa oli niin ihmeellisiä ja vaarallisia tauluja, joissa oli kuvattuna olentoja, joita hän mieluummin oli ajattelemaatta.

Vihdoinkin johtui hän siihen ajatukseen, että koska tämä oli kirkko, niin oli täällä varmaan hautausmaakin. Ja kun hänellä vaan oli hautausmaa, minne päästä, niin oli hän pelastettu. Mitään sen parempaa ei hänelle olisi voinut tarjota. Jos hän vaeltaessaan näki tieltä hautausmaan, meni hän sinne ja istui siellä hetken aikaa, vaikka olisikin ollut keskellä työviikkoa.

Kun hänen nyt piti kulkea hautausmaalle, oli äkkiä uusi vaikeus esteenä. Hautausmaa Råglandassa ei ole aivan kirkon vieressä, joka on kivikkomaellä, vaan pienellä niityllä vähän matkaa pitäjätuvasta, ja hän ei voinut päästä hautausmaan portille kulkematta tietä, jonka varrella kirkkomiesten hevoset olivat sidottuina.

Kaikki hevoset seisoivat pää syvällä heinätukoissa ja kaurapusseissa ja pureskelivat, niin että rehu narisi hampaissa. Ei ollut puhettakaan, että ne voisivat tehdä minkäänlaista pahaa miehelle, mutta hänellä oli oma ajatuksensa vaarasta kulkea tuommoisen pitkän eläinkujan lävitse.

Kaksi, kolme kertaa aikoi hän ohi, vaan rohkeus petti, niin että hänen täytyi palata. Ei hän pelännyt hevosten purevan tahi potkivan. Oli jo kylliksi, kun ne rämistivät riimujansa ja kuoppivat maata kavioidaan.

Viimeinkin tuli hetki, jolloin kaikki hevoset katsoivat alas ja näyttivät oikein syvän kilpaa. Silloin alkoi hän kulkunsa niiden välitse. Hän veti turkin kiinnemmäksi, niin ettei se liehuisi ja ilmaiseisi häntä, ja hän kulki varpaillaan niin kauniisti kuin osasi, jos joku hevonen kohotti silmäluomensä ja katsoi häneen, seisattui hän heti ja niiasi. Hän tahtoi mielellään olla kohtelias tässä suuressa vaarassa, varmaankin eläimet ymmärsivät, ett'ei hän voinut kumartaa, kun hän kantoi rautasäkkiä selässään. Hän ei voinut muuta kuin niitata.

Hän huokasi hyvin syvään, sillä raskasta ja vaivaloista oli sen elää, joka aina pelkäsi nelijalkaisia eläimiä. Oikeastaan hän ei pelännyt muita eläimiä kuin vuohia; hevosia ja koiria ja kissoja hän ei olisi yhtään pelännyt, jos hän vaan olisi ollut varma siitä, että ne eivät olleet jonkunlaisia noiduttuja vuohia. Mutta siitä asiasta hän ei milloinkaan päässyt varmuuteen. Hänen asiansa olivat oikeastaan niin hullusti, että hän pelkäsi melkein kaikkia nelijalkaisia.

Ei auttanut hänen ajatella, miten vahva hän oli, ja että nämä pienet talonpoikaishevoset eivät milloinkaan olleet vaarallisia. Sitä ei se voi ajatella, jolla on pelko sielussaan. Se on vaikeata tuo pelko, ja raskasta sille, johon se on juurtunut.

Ihmeellistä oli, että hän kuitenkin pääsi koko hevosrivin ohitse. Viimeisen tien osan hän hyppäsi kahdella pitkällä harppauksella, ja kun hän tuli sisään hautuumaalle, veti hän kiinni rautaportin jälkeensä ja jäi siihen puistamaan nyrkkiä hevosille.

— Häjyt, kurjat, kirotut kilipukit! —

Kaikkia eläimiä kutsui hän samalla tapaa kilipukeiksi. Ja tämä oli hyvin tyhmää, sillä se oli hänelle itselleen tuottanut nimen, jota hän ei olisi tahtonut. Kaikki, jotka hänet tapasivat, kutsuivat häntä Kilipukiksi. Hän ei tahtonut kuulla itseään kutsuttavan sillä tavalla. Hän tahtoi, että häntä nimitettäisiin oikealla nimellään, mutta sitä ei kukaan ihminen näkynyt tuntevan näillä seuduin.

Hän seiso hetkisen portilla nauttien siitä, että oli päässyt onnellisesti hevosten ohitse, mutta pian käveli hän edemmä hautausmaan sisälle. Joka ristin ja kiven luona seisattui hän ja notkisti polviensa. Mutta sitä ei hän tehnyt pelosta, vaan ainoastaan ilosta, nähdessään nämä vanhat, rakkaat tutut. Hän muuttui äkkiä lempeän ja miellyttävän näköiseksi. Aivan samat ristit ja kivet, jotka hän oli tavannut niin usein ennen! Aivan olivat entisellään! Kuinka hyvin hän tuns ne! Hänen täytyi tervehtiä niitä.

Miten kirkkotarha miellytti häntä! Siellä eivät saaneet eläimet kuleksia, eivätkä ihmiset siellä leikkiä laskeneet. Parasta oli siellä olla silloin, kun siellä oli aivan yksinäistä niinkuin nyt, mutta silloinkin, kun siellä oli ihmisiä, eivät ne häirinneet häntä. Hän tuns kyllä monta kaunista niittyä ja hakaa, jotka olisivat miellyttäneet häntä vielä enemmän, mutta siellä ei hän milloinkaan saanut kulkea rauhassa. Niitä ei mitenkään voinut verrata hautausmaahan, ja hautausmaa oli metsääkin parempi, sillä metsässä oli yksinäisyys niin valtava, että se häntä pelotti. Täällä oli hiljaista kuin metsän syvyydessä, mutta seuraa ei häneltä puuttunut, täällä oli nukkuvia ihmisiä joka kiven ja joka mättään alla juuri niin paljon seuraa kuin hän tarvitsi, ett'ei tuntuisi yksinäisyys eikä ikävä.

Hän suuntasi heti kulkunsa tuolle vasta avatulle haudalle. Hän kulki sinne osaksi senvuoksi, että siellä oli muutamia varjostavia puita, osaksi myöskin sen vuoksi, että hän rakasti seuraa. Hän varmaankin uskoi mahdolliseksi, että tämä kuollut, joka niin hiljan oli maahan laskettu, olisi parempana tukeena yksinäisyydessä kuin muut aikoja sitten nukkuneet.

Hän melkein polvistui selin suureen hiekkakasaan haudanpartaalla. Hänen onnistui kohottaa säkkinsä niin, että se seiso tanakasti hiekkaläjän päällä, ja irroitti karkeat nahkahihnat, jotka sitä pitivät kiinni. Nyt oli suuri päivä, vapaapäivä; hän heitti turkkinsakin yltään. Tyytyväisenä istuutui hän ruohikolle niin lähelle hautaa, että hänen pitkät säärensä polviin sidottuine sukkineen ja nyörikenkineen riippuivat alas haudan laidolle.

Hänen täytyi istua hiljaa oikein pitkän aikaa ja tarkata kirstua. Kun oli semmoinen pelko sisässä kuin hänellä oli, ei voinut olla milloinkaan kyllin varovainen. Mutta kirstu ei todellakaan liikahtanut vähääkään, oli mahdotonta epäillä, että se salaisi jotain paha.

Ei ollut hän varma asiastaan ennen kuin pisti kätensä säkin sivuosastoon, josta otti esille viulun ja jousen. Sitä tehdessään nyökytti hän päätään kuolleelle alhaalla haudassa. Koska hän oli noin hiljaa, saisi hän kuulla jotain kaunista.

Tämä oli jotain oikein harvinaista tämä, ei moni saanut kuulla hänen soittavan. Ei kukaan saanut kuulla häntä niissä taloissa, joissa koirat ärsytettiin hänen päälleen ja häntä haukuttiin Kilipukiksi. Mutta voi sattua, että hän soitti mökissä, jossa puhuttiin ja liikuttiin hiljaa, eikä kyselyt häneltä, tahtoiko hän ostaa pukinnahkaa. Semmoisessa paikassa oli hänen tapana ottaa esille viulunsa ja antaa soittonsa kuulua. Se oli suurin kunnianosoitus, suurin, minkä hän voi osoittaa.

Hänen siinä istuessaan ja soittaessaan haudan partaalla ei se kuulunut hullummalta. Hän ei soittanut ainoatakaan epäpuhdasta säveltä, ja hän soitti niin hiljaa ja vienosti, että se tuskin kuului lähimmälle haudalle.

Ihmeellisintä asiassa oli se, ettei se ollut tuo kulkukauppias, joka osasi soittaa, viulu se oli, joka muisti jonkun pienen säveleen. Ne pulppusivat siitä esille heti, kun hän vaan laski jousensa sille. Muille se ehkä ei olisi mitään merkinnyt, mutta hänelle, joka ei itse muistanut ainoatakaan säveltä, oli kaikkein

kallisarvoisin lahja omistaa tuommoinen viulu, joka soitti itsestään.

Soittaessaan istui hän koko ajan tyytyväisenä hymyillen, niinkuin se, joka kuulee lapsen lokertelevan ja puhuvan. Viulu se vaan puhui puhumistaan, hän vaan kuunteli. Olipa kuitenkin kovin ihmeellistä, että nuo kauniit sävelet kuuluivat heti, kun hän vaan laski jousensa kielille. Viulu tiesi mitä soitti ja kulkurikauppias istui vaan ja kuunteli.

Tuosta viulusta kasvoivat säveleet, niinkuin ruoho kasvaa maasta. Ei kukaan ymmärtänyt, mistä se johtui. Meidän isämme oli sen niin asettanut.

Taalalaismiehen oli aikomus istua hiljaa koko päivän ja antaa rakkaitten sävelten kuin pienten moniväristen kukkien kasvaa viulusta. Hän soittaisi kokonaisen niityn täyteen kukkia, soittaisi täyteen koko pitkän laakson, koko suuren tasangon.

Mutta hän, joka makasi valekuolleen alhaalla kirstussa, taisi kuulla viulunsoiton ja häneen se teki ihmeellisen vaikutuksen. Säveleet saivat hänet uneksimaan, ja siitä mitä hän oli nähnyt unissaan, tuli hän niin liikutetuksi, että hänen sydämensä alkoi tykyttää, hänen verensä virrata ja hän heräsi.

Nyt on huomattava, että kaikki mitä hän oli kokenut maatessaan valekuolleen, ne ajatukset, jotka hänellä silloin olivat ja viimeinen unensakin, kaikki tämä oli poissa ja unohdettua samana hetkenä, jolloin hän heräsi tavalliseen tietoonsa. Hän ei tiennyt edes makaavansa kirstussaan, vaan hän luuli yhä makaavansa sairaana kotona sängyssään. Hänestä tuntui se vaan ihmeelliseltä, että vielä eli. Aivan äsken, ennenkuin nukkui, oli hän juuri keskellä kuolemankamppausta. Olisihan hänen pitänyt olla lopussa jo kauvan sitten. Hän oli heittänyt hyvästit kasvatusvanhemmilleen, siskoilleen ja palvelusväelle. Rovasti itse oli ollut heillä ja antanut hänelle ehtoollisen, sillä hänen kasvatusisästään se olisi ollut liian raskas tehtävä. Monta päivää sitten oli hän kääntänyt ajatuksensa kaikesta maallisesta. Oli ihmeellistä, että hän ei ollut kuollut.

Häntä ihmetytti, että oli niin pimeä huoneessa, jossa makasi. Kynttilähän oli palanut kaikkina öinä ennen, hänen sairaana ollessaan, ja sitten oli annettu peitteen valua hänen päältään. Hän makasi siellä ja tuli kylmäksi kuin jää.

Hän kohottautui hiukan vetääkseen peitettä yleen. Silloin löi hän otsansa kirstunkanteen ja hän vaipui taas takaisin kirstuun, huudahtaen hiljaa tuskasta.

Hän oli loukkaantunut jotenkin kovasti ja meni heti tainnuksiin. Hän makasi taas yhtä liikkumatonna kuin äsken, oli kuin elämä olisi uudelleen hänestä paennut. Taalalaismies, joka oli kuullut sekä kolauksen että huudahduksen, oli silmänräpäyksessä pannut pois viulunsa ja alkanut kuunnella. Mutta ei kuulunut sen enempää, ei mitään.

Hän istuutui vartioimaan kirstua yhtä tarkkaavaisesti kuin ensin tullessaan. Hän istui ja nyykäytteli päätään, ikäänkuin sillä antaen myöntymyksen omille ajatuksillensa, nimittäin, ett'ei mihinkään täällä maan päällä ollut luottamista. Täällä oli hänellä ollut mitä hiljaisiin ja paras toveri, mutta eikö hän nyt ollut pettynyt siitäkään?

Hän istui ja katseli kirstua, niinkuin tahtois katseillaan tunkea sen läpi. Viimein, kun se yhä vaan pysyi aivan hiljaisena, otti hän taas viulunsa ja alkoi soittaa.

Mutta nyt pani viulu vastaan. Vaikka hän hiveli sitä kuinka hyväillen ja lempeästi, niin ei siitä enää lähtenyt säveleitä. Se oli niin surullista, että hän oli valmis itkemään. Hän oli aikonut istua hiljaa ja kuunnella viuluaan koko päivän, ja nyt se ei tahtonut enää.

Hän ymmärsi kyllä syyn. Viulu oli levoton ja pelkäsi sitä, joka liikkui tuolla kirstussa. Se oli unohtanut kaikki sävelensä, ja ajatteli vaan, että mikähän lienee ollut se, joka tuolla oli kirstunkantta koputtanut. Niinhän se on, että peloissaan ollessa unohtaa kaiken.

Hän ymmärsi, että viulu oli tyynytettävä, jos mieli kuulla enempää.

Hänen oli ollut niin hyvä olla, parempi kuin vuosikausiin, — jos todella kirstussa oli jotain, joka oli vaarallista, eikö ollut parasta päästää se ulos sieltä. Silloin tulisi viulu tyytyväiseksi, ja nuo kauniit kukkaiset kasvaisivat uudelleen siitä.

Hän avasi päättäväisesti suuren säkkinsä ja alkoi etsiä veitsien, sahojen ja vasaroiden seasta, kunnes viimein löysi ruuvimeisselin. Heti oli hän alhaalla haudassa ja nelinkontin ruuvaili hän auki kirstun kantta.

Hän irroitti ruuvien toisensa perästä, kunnes viimein voi kohottaa kannen haudan seinämää vasten. Samassa valui myöskin hikiliina valekuolleen kasvoilta.

Niinpiankuin raitis ilma sattui Ingridiin, avasi hän silmänsä. Olihan nyt valoisa hänen ympärillään. Hänet oli varmaankin muutettu. Nyt hän makasi keltaisessa huoneessa, jossa oli viheriä katto ja suuri kynttiläkruunu katossa.

Huone oli ahdas, mutta sänky vieläkin pienempi. Miksi tuntui kuin olisivat hänen käsivartensa ja jalkansa vangitut? Senvuoksiko, että hän pysyisi hiljaa tässä pienen pienessä sängyssä?

Ihmeellistä oli, että he olivat panneet hänelle virsikirjan leuvan alle. Sitähän ei tehty kuin ruumiille.

Sormiensa välissä oli hänellä pieni kukkavihko. Hänen kasvatusäitinsä oli leikannut pari oksaa kukkamyrtystään ja pannut ne käsien väliin. Ingridiä ihmetytti. Mikä oli pistänyt kasvattiäidin mieleen?

Hän näki, että hänelle oli annettu päänalanen, jossa oli leveät pitsit, ja batistilakana, jossa oli hienot laskokset. Hän oli mielissään, sillä hän rakasti hienoutta. Mutta vielä mieluummin olisi hän tahtonut lämpöisen peitteen ylleen. Eihän ollut hyvä sairaan maata ilman peitettä.

Ingrid olisi tahtonut panna kätet silmilleen ja itkeä. Häntä paleli niin kauheasti.

Samassa tunsu hän jotain kovaa ja viileätä poskellaan. Hän alkoi hymyillä, se oli vanha, punainen puuhevonen, kolmijalkainen Camilla, joka makasi hänen vieressään päänalaselalla. Pikku veli, joka ei voinut nukkua yötäkään, jos ei puuhevonen ollut hänen vieressään sängyssä, oli nyt pannut sen tänne hänelle. Ingridiä alkoi vielä enemmän itkettää ajatellessaan, että Pikkuveli oli tahtonut lohduttaa häntä puuhevosella.

Mutta hän ei ehtinyt ruveta itkemään. Totuus yhtäkkiä selvisi hänelle. Pikkuveli oli antanut hänelle puuhevososen, ja äiti oli antanut hänelle valkoiset myrttikukkansa, ja virsikirja oli hänellä leuvan alla, senvuoksi, että he olivat uskoneet, että hän oli kuollut.

Ingrid tarttui molemmin käsin kirstunreunoihin ja nousi istumaan. Pieni, kapea sänky oli kirstu ja pieni keltainen huone oli hauta. Kaikkea tuota oli hyvin vaikea ymmärtää. Hän ei tahtonut voida käsittää, että tämä koski häntä, että juuri hänet oli kääritty ja laskettu hautaan. Eiköhän hän vaan nukkunut kotona omassa sängyssään ja nähnyt ja uneksunut tuota muuta? Pian hän näkisi, ett'ei tämä ollut täyttä todellisuutta, vaan että kaikki oli entisellään.

Yht'äkkiä löysi hän selvityksen kaikkeen. Minulla on niin usein ihmeellisiä unia, ajatteli hän. Tämä on vain joku näky. Ja hän oikein huokasi tyytyväisyydestä. Vieläpä paneutui hän maata takaisin kirstuun. Hän oli aivan varma, että se oli hänen oma vanha sänkynsä. Ei todellakaan sekään ollut niin erityisen leveä.

Koko sen ajan seisoj taalalaismies alhaalla haudassa, aivan Ingridin jalkapäässä. Hän seisoj vaan pari kyynärää Ingridistä, mutta tämä ei ollut huomannut häntä. Ei siihen ollut syynä sekään, että hän, niinpiankun kuollut kirstussa avasi silmänsä ja alkoi liikkua, koetti kyyristyä yhteen kulmaan ja tehdä itsensä näkymättömäksi. Ingrid olisi luultavasti voinut nähdä hänet, vaikka hänellä oli kirstunkansi varjostimena edessään, ell'ei tähän asti olisi ikäänkuin valkoinen sumu peittänyt hänen silmiään, niin että hän näki selvästi vaan kaikkein lähimpänä olevat. Eihän Ingrid edes voinut nähdä, että häntä ympäröivät hiekkaseinät. Aurinkoa hän luuli suureksi kynttiläkruunuksi ja puitten oksia katoksi.

Mies parka seisoj ja odotti, että tuo, joka tuolla kirstussa liikkui, ehtisi poistua. Hän ei osannut ajatella muuta kuin että se menisi itsestään. Olihan se koputtanut sen vuoksi, että tahtoi ulos. Hän seisoj kauvan aikaa pää kirstunkannen takana odottaen, että se menisi. Hän kurkisti sieltä, kun hänen mielestään sen jo olisi pitänyt poistua. Mutta se ei ollut liikkunut, se makasi vielä höylänlastuvuoteellaan.

Hän ei tyytynyt tähän, hän tahtoi pian asian loppumaan. Hänen viulunsa ei ollut pitkiin aikoihin puhunut niin kauniisti kuin tänään, hän oikein ikävöi taas päästäkseen istumaan rauhassa sen ääreen.

Ingrid, joka melkein oli nukahtanut, kuuli äkkiä itseään puhuteltavan sointuvalla taalainmurteella.

— On jo aika sinun nousta ylös, minun mielestäni.

Kohta sen sanottuaan veti hän pois päänsä. Hän vapisi niin, että oli vähällä pudottaa koko kannen.

Mutta valkoinen sumu, joka oli peittänyt Ingridin silmät, poistui kokonaan, kun hän kuuli ihmisen puhuvan. Hän näki miehen seisovan painautuneena yhteen nurkkaan haudan päässä ja pitävän kirstun kantta edessään. Silmänräpäyksessä tunsu hän, ett'ei hän voinut paneutua maata ja uskoa tätä unennäoksi. Tässä oli todellisuus, jonka hänen tuli itselleen selvittää. Näytti epäilemättä olevan siten, että kirstu oli kirstu ja hauta oli hauta, ja itse Ingrid pari minuuttia sitten ei ollut muuta kuin kirstuunpantu, haudattu ruumis.

Ensi kerran tunsin hän todella kauhua siitä, mitä hänelle oli tapahtunut. Voi sitä surkeutta, että hän olisi voinut olla oikein kuollut tänä hetkenä! Ruma, mädännyt ruumis! Hänet oli haudaan laskettu, että saataisiin heittää hiekkaa ja multaa hänen päälleen, hän ei ollut enemmän arvoinen kuin mikä mätäs tahansa; hänet oli aivan hylätty. Madot olisivat saaneet syödä hänet. Ei kukaan olisi siitä välittänyt.

Ingrid olisi niin äärettömän kernaasti halunnut jotain ihmistä luokseen tässä suuressa kauhussa. Hän oli tuntenut Kilipukin äsken, kun tämä kurkisti kannen takaa. Se oli vanha tuttu pappilassa, eikä Ingrid häntä pelännyt. Nyt tahtoi hän hänet luokseen. Ingrid ei yhtään välittänyt siitä, että hän oli vaan mieluinen. Olihan se kaikessa tapauksessa ihminen, joka eli. Ingrid tahtoi hänen tulemaan itseään niin lähelle, että hän tuntisi kuuluvansa elävien eikä kuolleitten joukkoon.

— Voi, tule Jumalan tähden luokseni tänne! sanoi hän itku kurkussa.
Hän nousi istumaan kirstussa ja ojensi käsivartensa häntä kohti.

Mutta taalainmiehellä oli yhä vaan oma ajatuksensa asiasta. Koska tuo niin mielellään viekötti häntä esille, päätti hän panna ehtonsa.

— Minä tulen, jos lupaat mennä matkaasi — sanoi hän.

Ingrid koetti heti totella häntä ja nousta ylös kirstusta, mutta hän makasi niin käärittynä lakanoihin, että hänen oli vaikea kohota.

— Saat tulla auttamaan minua — sanoi hän. Se oli osaksi välttämätöntä ja osaksi pelkäsi hän, ett'ei ollut vielä oikein välttänyt kuolemaa. Hänen täytyi päästä jonkun lähelle, joka eli.

Mies tuli todellakin, tunkeutui kirstun ja haudanseinän väliin. Hän kumartui Ingridin ylitse, nosti hänet ylös haudasta ja asetti hänet viheriälle nurmikolle haudanaukon viereen.

Ingrid ei voinut mitään sille, että kietoi molemmat käsivartensa hänen kaulaansa, nojasi päänsä hänen olkapäähänsä ja nyyhkytti. Ingrid ei koskaan jälkeensä voinut ymmärtää, miten hän tuli tuon tehneeksi, ja että hän ei pelännyt miestä. Se tapahtui osaksi siitä ilosta, että hän oli ihminen, elävä ihminen ja sitten siitä kiitollisuudesta, että hän oli Ingridin pelastanut.

Voi, mikä hänestä olisi tullut, jos ei tätä olisi ollut! Hän se oli kohottanut kirstunkantta, hän se oli tuonut hänet jälleen elämään. Eihän Ingrid oikein tiennyt, miten kaikki oli tapahtunut, mutta hän se varmaan oli aukaissut kirstun. Mitä hän olisi, jos ei tuo olisi sitä tehnyt? Hän olisi herännyt, sulettuna mustaasi kirstuun. Hän olisi koputtanut, huutanut. Kuka olisi kuullut häntä, hänen maatessaan kuusi jalkaa maan alla? Ingrid ei uskaltanut ajatella tätä, hän oli vaan täynnä kiitollisuutta siitä, että oli pelastettu. Hänen täytyi saada jotain kiittää. Hänen täytyi saada nojata päätään jonkun ihmisen olkapäähän ja itkeä kiitollisuudesta.

Oli varmaan ihmeellisintä kaikesta, mitä tänä päivänä tapahtui, että taalalaismies ei sysännyt pois häntä. Mutta miehellä ei ollut selvää käsitystä siitä, että tyttö eli. Hän luuli tyttöä kuolleeksi ja hän tiesi, ett'ei hyödyttänyt tehdä pahaa kuolleelle. Mutta niin pian se oli mahdollista, irtautui hän tytöstä ja pujahti alas haudaan. Hän pani kirstun kannen paikoilleen, pisti ruuvit reikiinsä ja väänsi ne tarkasti kiinni, aivan niinkuin ne olivat ennen olleet. Tällä tavoin ehkä kirstu pysyisi hiljaa ja viulu taas saisi rauhansa ja säveleensä.

Sillä aikaa istui Ingrid ruohikossa ja koetti selvittää ajatuksiansa. Hän katseli kirkolle päin ja näki hevosia ja ajokaluja kirkkomäellä. Silloin hän alkoi ymmärtää asiain juoksun. Oli sunnuntai, hänet oli haudattu aamulla ja nyt oltiin kirkossa.

Ingridin valtasi äkkiä kauhu. Jumalanpalvelus voi pian loppua ja kansa tulee tänne ja näkee hänet. Ja hänellä ei ollut päällään mitään muuta kuin lakana. Olihan hän melkein alasti. Varjelkoon, jos nuo kaikki ihmiset tulevat ja näkevät hänet tämmöisenä. Sitä he eivät milloinkaan unhottaisi. Sitä saisi hän hävetä koko elämänsä.

Hän mietti, mistä saisi vaatteita. Hetken hän jo ajatteli heittää ylleen taalalaismiehen turkin, mutta hänestä tuntui, ett'ei sekään tekisi häntä tavallisen ihmisen näköiseksi.

Hän kääntyi päättävästi mieluiseen, joka vielä työskenteli arkunkannen kanssa.

— Kuuleppas — sanoi Ingrid hänelle sinun täytyy antaa minun kömpiä säkkiisi.

Samassa oli hän suuren nahkasäkin luona, johon mahtui koko kauppa- ja tavarat, ja alkoi purkaa pois niitä.

— Voi, rakkaani, tule ylös auttamaan minua! Hänen ei tarvinnut pyytää turhaan. Kun taalalainen näki, että Ingrid koski hänen säkkiinsä, hyppäsi hän heti haudasta.

— Koskeppas vaan säkkiini, sinä — sanoi hän uhaten.

Ingrid ei ajatellut, että mies puhui kovalla äänellä, hän piti häntä yhä vaan paraimpana ystävänään. — Kuule, rakas, rakas ystävä sanoi hän — auta minua, ett'eivät ihmiset saisi minua nähdä! Tyhjennä pois nämä tavarat jonnekin ja anna minun istua säkkiin ja kannan minut kotiin! Voi auta minua, auta minua! Minä olen pappilasta, sinne on täältä vaan vähän matkaa. Sinä kyllä tiedät, missä se on.

Mies seiso ja katsoi häneen, katse aivan tylsänä. Ingrid ei tiennyt, oliko hän käsittänyt sanaakaan siitä, mitä hän sanoi.

Ingrid uudisti saman, mutta mies ei totellut häntä.

Ingrid alkoi taas purkaa tavaroita säkistä. Silloin polki mies jalkaa hänelle ja riisti säkin itselleen.

Voi, miten saisi Ingrid hänet tottelemaan?

Hänen vieressään nurmikolla oli viulu ja jousi. Hän nosti sen sieltä, hän ei oikein tiennyt minkävuoksi. Hän oli kai ollut niin paljon viulunsoittajani kanssa, ett'ei hän voinut nähdä viulua maassa makaamassa.

Niinpiankun Ingrid tarttui viuluun, päästi mies säkin ja tuli ja riisti viulun häneltä.

Hän näytti tulevan aivan hulluksi siitä, että Ingrid koski viuluun. Hän näytti oikein häjyltä.

Mitä ihmettä hän tekisi, että pääsisi pois, ennenkun kirkkoväki ehtisi ulos kirkosta?

Hän lupasi miehelle ihmeellisiä asioita, niinkuin luvataan lapsille, kun tahdotaan niitä tottelemaan.

— Minä sanon isälle, että hän ostaa tusinan viikatteita sinulta. Minä telkitsen sisään kaikki koirat kuin sinä tulet pappilaan. Minä pyydän äidin antamaan sinulle hyvän aterian.

Ei näkynyt merkkiäkään siitä, että mies antautuisi.

Ingrid tuli ajatelleeksi viulua ja sanoi epätoivoissaan:

— Jos sinä kannat minut pappilaan, niin minä soitan sinulle.

Ja katso, hymyily levisi hän kasvoilleen. Sitä hän varmaankin haluaisi.

Minä soitan sinulle koko iltapäivän, minä soitan niin kauvan kuin tahdot.

— Opetatko viululle uusia säveleitä? — kysyi hän.

— Opetan kyllä.

Ingrid tuli sinä hetkenä alakuloiseksi ja samalla ihmeisiinsä. Mies tarttui voimakkaasti säkkiin ja veti sen luokseen. Hän laahasi sen pois yli hautojen, niin että heinät ja rikkaruohot litistyivät sen alle kuin olisi se ollut peltojyrä.

Hän vei sen erään risukon luo hautausmaan aidan viereen, jossa oli kuivia lehtiä ja oksia ja vanhoja kukkavihkoja. Siellä noukki hän pois kaikki, mitä säkissä oli ja piilotti ne hyvin tarkasti risukkoon.

Kun se oli tyhjä, palasi hän Ingridin luokse.

— Nyt voit mennä sinne — sanoi hän.

Ingrid kömpi säkkiin ja kyyristyi kokoon sen puupohjalle. Mies kiinnitti remmingsä yhtä tarkasti kuin olisi hänellä ollut tavalliset tavaransa kuletettavana, hän kumartui taas melkein polvilleen, pisti käsivarret rensseleihin, kiinnitti remmit ristiin yli rinnan ja ojentautui suoraksi. Käveltyään pari askelta, alkoi häntä naurattaa. Hän kantoi selässään säkkiä, joka oli niin keveä, että hän olisi voinut tanssia sen kanssa.

* * * * *

Ei ollut kuin neljänneksen matkaa kirkolta pappilaan. Sen matkan taalalainen käveli kahdessakymmenessä minuutissa. Ingrid toivoi vaan, että mies kulkisi niin nopeaan, että hän ehtisi kotiin ennen kirkkoväkeä ja hautajaisvieraita. Hän ei mitenkään olisi antanut kaikkien noiden ihmisten nähdä itseänsä. Olisi parasta, jos hän joutuisi kotiin silloin kun vaan kasvattiäiti ja palvelijat olivat kotona.

Ingrid oli ottanut mukaansa kirstusta tuon pienen kukkavihon, joka oli otettu kasvattiäidin myrtistä.

Siitä hän niin iloitsi, että hän kerta toisensa jälkeen suuteli sitä. Se saattoi hänet ajattelemaan kasvattiäitiään, hellempin kuin milloinkaan ennen. Mutta luonnollisesti olisi hän joka tapauksessa hellästi häntä muistellut. Sillä, joka tulee suoraan haudasta, on lempeät ja valoisat ajatukset kaikesta, mikä elää ja liikkuu maanpinnalla.

Nyt hän ymmärsi niin täydellisesti, että papinrouvan täytyi rakastaa noita toisia lapsia, jotka olivat hänen omiansa, paljon enemmän kuin häntä, kasvattitytärtä. Ja kun pappilassa oltiin niin köyhiä, ett'ei ollut varaa pitää lastenhoitajaa, niin tuntui hänestä nyt aivan luonnolliselta, että hänen piti hoitaa pikkusiskoja. Mutta jos siskot eivät olleet hyviä hänelle, riippui se vaan siitä, että ne olivat tottuneet siihen, että hän oli heidän palvelijansa. Ei heidän ollut helppo muistaa, että hänet oli otettu pappilaan ollakseen heille sisarena.

Kuitenkin johtui tuo kaikki köyhyydestä. Jos isä joskus saisi toisen paikan, niin että hänestä tulisi rovasti tahi kirkkoherra, niin kaikki kyllä muuttuisi. Silloin saisi hän taas takaisin tuon ajan, jolloin kaikki olivat häntä rakastaneet. Kyllä vielä kaikki muuttuisi entiselleen! Ingrid suuteli kukkasiaan. Ehkä ei äiti ollut tahtonut olla kova. Köyhyys se vaan oli hänet tehnyt niin ihmeellisen pahaksi.

Mutta nyt tuntui muuten siltä, ett'ei hän enään välittäisi siitä, minkälaisia olivatkin häntä kohtaan. Ei mikään voinut enään häntä surettaa, sillä nyt hän tahtoi olla aina iloinen siitä, että eli. Ja jos vielä joskus tulisi tukalaksi olo, niin ajattelisi hän vaan äidin myrttiä ja Pikkuveikon Camillaa.

Siinä oli jo iloa kylliksi, kun tunsu, että hänet elävänä kannettiin tietä myöten. Aamulla ei kukaan uskonut, että hän vielä kerran kulkisi näitä mutkia ja mäkiä. Ja tuo tuoksuva apilas, ja pienet linnut, jotka lauloivat, ja kauniit, tuuheat puut, kaikki tuo olisi ollut vaan eläville iloittavaksi. Se ei olisi tullut enää hänen osalleen.

Mutta, niinkuin sanottu, hänellä ei ollut pitkää aikaa ajattelemiseen, sillä taalalainen oli kahdessakymmenessä minuutissa pappilassa.

Siellä olivat kotona ainoastaan papinrouva ja palvelijat, juuri niinkuin Ingrid oli toivonutkin. Papinrouva oli koko edeltäpuolisen valmistanut hautajaispäivällisiä. Nyt hän odotti vieraiden tuloa ja nyt olikin kaikki melkein valmista. Hän oli juuri ollut makuuhuoneessa pukeutumassa mustaan pukuunsa.

Hän katseli kirkkotielle päin, mutta sieltä ei vielä näkynyt ketään ajavan. Silloin pistäytyi hän vielä kerran kyökkiin maistamaan ruokia.

Hän oli hyvin tyytyväinen, sillä kaikki oli onnistunut hyvästi, ja se kai ei ole kiellettyä, vaikka olisikin suru. Kyökissä oli vaan yksi piika, ja se oli tullut papinrouvan omasta kodista, niin että rouvan mielestä hänen kanssaan voi puhua tuttavallisesti.

— Minun mielestäni, kuule Liisa — sanoi hän — voi kuka tahansa olla tyytyväinen tuommoiseen hautajaisolueen.

— Tahtoisinpa, että hän katsoisi tänne alas maan päälle ja näkisi, mitenkä te puuhaatte hänen tähtensä — sanoi Liisa. — Se olisi ilo hänelle. —

— Voi — sanoi papinrouva — minulle ei hän koskaan ollut iloinen.

— Hän on nyt kuollut — sanoi palvelija — en ainakaan minä sano mitään siitä, joka tuskin on saatu alas maahan.

— Olen usein saanut kuulla kovia sanoja mieheltäni hänen tähtensä — sanoi kasvatusäiti.

Papinrouvalla näkyi olevan tarve puhua jonkun kanssa kuolleesta. Hänellä oli ollut vähän omantunnon vaivoja Ingridin tähden, ja senvuoksi hän oli varustanut suuret hautajaiset. Hänen mielestensä olisi kaiken tuon puuhan, joka hänellä oli hautajaisista, pitänyt poistaa omantunnonvaivat, mutta sitä ne eivät vähääkään tehneet. Ja hänen miehensä kulki myöskin omantunnonvaivoissa ja sanoi, että he eivät olleet pitäneet tyttöä niinkuin omaa lastaan, jonka he kuitenkin olivat luvanneet, kun ottivat hänet ottolapsekseen. Ja hän sanoi, että olisi ollut parempi, jos eivät olisi tyttöä ottaneet, kun hän kumminkin huomasi, että he pitivät enempi omista lapsista. — Ja nyt tarvitsi kasvatusäiti puhua jonkun kanssa tytöstä, saadakseen tietää, puhuivatko ihmiset siitä, että hän oli ollut paha Ingridille.

Hän näki, miten Liisa alkoi hyvin kiivaasti liikutella kauhaa padassa, niinkuin olisi hänen vaikea hillitä harmiansa. Hän oli viisas tyttö, joka tiesi hyvästi, mitenkä pääsisi emäntänsä suosioon.

— Luulisihan tuota — alkoi Liisa — että kun on äiti, joka hoitaa ja huolehtii siitä, että on puhdas ja eheä, niin koettaisi edes häntä totella ja olla hänelle mieliksi. Ja kun saa olla hyvässä pappilassa ja tulla kasvatetuksi paremmaksi ihmiseksi, niin koettaisi edes olla avuksi, eikä aina vaan kuleksisi ja uneksisi.

Ihmettelenpä, mitenkä olisi käynyt, jos ette olisi ottaneet luoksenne tuota köyhää lasta. Hän olisi saanut kierrellä maailmaa noiden nuoralla-tanssijoiden mukana ja sitten kuolla kuin varpunen kadulle.

Taalalainen kulki yli pihan, tuo, joka kantoi säkkiä selässään, vaikka olikin pyhä. Hän tuli aivan hiljaa sisään avonaisesta kyökin ovesta ja niiasi sisääntulossaan, vaikka ei ollut ketään, joka olisi vastannut tervehdykseen. Sekä rouva että palvelustyttö näkivät hänet, mutta huomattessaan, kuka mies oli, eivät he välittäneet lopettaa keskustelua.

Papinrouva tahtoi välttämättä jatkaa. Hän huomasi saavansa kuulla juuri niin paljon kuin tarvitsi, lohduttaakseen omaatuntoaan.

— Taitaapa olla yhtä hyvä, että hän on poissa — sanoi hän.

— Sen minä vaan sanon rouvalle — sanoi piika kiivaasti — ja niin minä uskon pastorinkin ajattelevan, tahi ainakin hän pian niin ajattelee. Nyt tulee rauha taloon, sen saa rouva nähdä ja siitä on pastorikin iloinen.

— Niin, niin sanoi kasvatusäiti — olihan minun pakko pitää vastaan, minun. Hänelle sitä aina piti kustantaa vaatteita, niin että se oli aivan hullua. Pastori oli niin tarkka siitä, että hän saisi yhtä paljon kuin nuo muut, niin että väliin sai hän enemmänkin. Ja hänelle meni paljon enempi, kun oli täysikasvuinen.

— Nyt kai rouva antaa Kertulle hänen musliinipukunsa?

— Niin, joko sen saa Kerttu tai pidän minä sen itse.

— Ei hän jätä paljoa jälkeensä, raukka. —

— Ei kukaan vaadi, että hän jättäisi perittävää — sanoi kasvattiäiti. — Olisihan sitä tyytyväinen, jos jollain hyvällä sanalla voisi häntä muistaa!

Niin puhuu ainoastaan se, jolla on omantunnonvaivoja ja joka tahtoo puolustautua niitä vastaan. Ei kasvatusäiti toki täydellä todella sitä tarkoittanut.

Taalalainen käyttäytyi samoin kuin aina tullessaan myymään. Hetken hän seiso, katseli ympärilleen kyökissä, työnsi sitten suurimmalla varovaisuudella säkin eräälle pöydälle ja irroitti kantohihnat ja remmit. Sitten kääntyi hän vielä kerran katsomaan, ett'ei kissa tai koira hätyyttäisi häntä, ojensi suoraksi ja alkoi aukaista noita kahta nahkakantta, jotka olivat kiinni monen monituisella solella ja solmulla.

— Ei tarvitse säkkiä aukaista tänä päivänä — sanoi Liisa. — Nyt on pyhä ja silloin tiedät kyllä, ett'ei kauppaa tehdä?

Mutta Liisa ei paljoa välittänyt siitä, että hullu jatkoi remmiensä auki päästämistä. Liisa kääntyi rouvaan. Tässä oli hänellä hyvä tilaisuus hieroutua suosioon.

— En tiedä, liekö tuo edes ollut hyvä lapsille? Minä usein kuulin itkua ja voitotusta lasten kammarista.

— Samanlainen kuin hän oli heidän äidilleen, samanlainen oli hän heillekin — sanoi papinrouva — mutta nyt he tietysti itkevät sitä, että hän on kuollut.

— Eivät he ymmärrä omaa parastaan sanoi piika — mutta rouva saa olla varma siitä, että kuukauden kuluttua ei enää kukaan itke hänen tähtensä.

Samassa kääntyivät molemmat uunin luota ja katsoivat pöydälle päin, jossa taalalainen seiso avaten suurta säkkiään. He olivat kuulleet jotakin outoa, ikäänkuin huokauksia ja nyyhkytystä. Mies avasi juuri sisäkannen ja säkistä kohosi äsken haudattu kasvattitytär, juuri semmoisena kuin hän äsken oli kirstuun laskettaessa.

Mutta ei hän ollut aivan näköisensä. Hän oli nyt, niin sanoakseni, enemmän kuollut kuin silloin kirstuun pantaessa. Silloin oli hänellä vielä ollut meikein sama väri kuin eläessään, nyt olivat kasvonsa tuhkanharmaat, huulensa siniset ja silmät kamalasti sisäänpainuneet.

Hän ei sanonut mitään, mutta kasvoissa kuvastui ääretön epätoivo, ja myrttivihon, jonka hän oli saanut kasvattiäidiltään, ojensi hän tätä kohden moittivalla liikkeellä.

Se oli näky, jota ihminen ei voi kestää. Äitipuoli pyörtyi heti, piika seiso silmänräpäyksen hiljaa, katseli tytärtä ja äitiä, sitten painoi hän kädet silmilleen ja juoksi kyökkikammariin, jonka oven hän tarkkaan lukitsi.

— Ei — sanoi hän — minulle hänellä ei ole asiaa, ei siellä minua tarvita.

Mutta Ingrid kääntyi taalalaiseen.

— Lukitse minut ja kanna minut täältä! Kuuletko sinä! Kuuletko!
Kanna minut sinne, josta minut otit!

Sattuipa taalalainen samassa katsomaan ulos. Lehtokujaa myöten ajoi pitkä jono kärryjä ja vaunuja pihalle. Vai niin, vai niin, nyt ei hän enää viivy täällä! Noista hän ei pidä vähääkään!

Ingrid kyyristyi säkin pohjaan, hän ei kysynyt enää mitään, nyyhkytti vaan. Lahvit ja kannet sulettiin hänen ympärilleen, ja hänet nostettiin taas selkään ja kannettiin pois. Ne, jotka tulivat hautajaispitoihin, nauroivat makeasti Kilipukille, joka kiirehti pois ja niiasi ja niiasi joka hevoselle, jonka kohtasi.

V.

Anna Stiina muori oli vanha vaimo, joka asui kaukana metsässä. Hänen oli tapana tulla auttamaan pappilaan, hän tuli alas mäkeä kutsumatta aina silloin, kun oli leipomusta ja vaatteiden pesua. Hän olikin hyvä ja viisas vanhus ja hän ja Ingrid olivat hyviä ystäviä. Heti kun tyttö vähänkään pääsi tajuunsa, päätti hän etsiä apua häneltä.

— Kuule — sanoi hän taalalaiselle, — kun tulet ylös maantielle, pitää sinun kääntyä metsään. Kule sitten eteenpäin, kunnes tulet tienhaaraan, siinä käännyt vasemmalle. Sitten kulet taas eteenpäin, kunnes tulet suurelle hiekkakuopalle. Siellä näet mökin ja sinne sinun pitää kantaa minut ja siellä minä soitan sinulle.

Hänen korviansa vihloi lyhyt ja terävä ääni, jolla hän puhui miehelle. Hänen täytyi puhua siten, että saisi hullun tottelemaan, ei auttanut muukaan. Ja hänkö tässä nyt oli käskemässä toisia ihmistä, hän, jolla ei edes ollut oikeutta elää!

Ei milloinkaan tuntisi hän olevansa oikeutettu elämään tämän jälkeen. Tämä juuri oli hirveintä, joka häntä oli kohdannut. Siellä oli hän elänyt pappilassa kuusi vuotta, eikä ollut saanut itseään edes niin rakastetuksi, että he olisivat toivoneet hänen jäävän eloon. Ja se, jota ei kukaan rakasta, sillä ei ole oikeutta elää.

Hän ei osannut sanoa, mitenkä hän tiesi niin olevan, mutta se oli kai itsestään selvää. Hän tiesi sen, sillä siitä asti, kun hän kuuli, että he eivät välittäneet hänestä, tuntui kuin olisi rautainen käsi tarttunut hänen sydämeensä ja puristanut sitä kokoon, pakottaakseen sen pysähtymään. Tuntui kuin olisi koko elämä häneltä sulettu. Ja samassa silmänräpäyksessä, jona hän heräsi kuolemasta ja tunsu elämän halun palavan voimakkaasti itsessään, oli juuri se, joka antaa meille luvan olemassaoloon, ryöstetty häneltä pois.

Tämä oli pahempaa kuin kuoleman tuomio. Tämä oli julmempaa kuin tavallinen kuoleman tuomio. Hän tiesi, mitä se muistutti. Se oli samaa kuin että kaadettiin puita, ei tavallisella lavalla, jolloin vaan runko hakattiin poikki, vaan kun hakattiin niiltä juuret poikki ja annettiin niiden jäädä paikoilleen, kitumaan kuoliaaksi. Siinä puu seisoo, eikä ymmärrä, miksi se ei enää saa ravintoa ja nestettä. Se taistelee ja pyrkii elämään, mutta lehdet yhä pienenevät, siitä ei enää kohoa vesoja, kaarna karisee pois. Ja sen täytyy kuolla senvuoksi, että se on erotettu elämänlähteestä. Niin on, sen täytyy kuolla.

Vihdoinkin laski taalalainen alas säkkinsä kivikynnykselle, pienen tuvan edustalle, joka oli keskellä synkkää metsää.

Tuvan ovi oli lukittu, mutta niinpiankun Ingrid vaan oli päässyt säkistä, etsi hän avaimen ovenpihtipuun alta, aukasi ja astui sisälle.

Ingrid tunsu kyllä tuvan ja kaiken, mitä siellä oli. Ei hän sinne tullut ensikertaa lohdutusta hakemaan. Ei hän sinne tullut ensikertaa vanhan Anna Stiinan luo kertomaan, mitenkä oli mahdotonta tulla toimeen kotona, että kasvattiäiti oli niin kova hänelle, että hän ei tahtonut enään palata pappilaan.

Mutta joka kerta kuin hän sinne tuli, puhui muori hänelle järkevästi ja tynnytti häntä. Muori oli keittänyt hänelle hirmuista kahvia, jossa ei ollut ainoatakaan papua, vaan ainoastaan herneitä ja sikuria, mutta joka kuitenkin oli rohkaissut häntä. Ja viimein oli hän saanut Ingridin nauramaan kaikelle

ja elähyttänyt hänet niin, että hän oli tanssinut valssia pitkin metsänrinteitä kotia asti.

Jos Anna-Stiina muori olisikin ollut kotona ja keittänyt hirveätä kahviansa, ei se varmaankaan olisi Ingridiä auttanut tällä kertaa. Mutta mummo oli pappilassa tytön hautajaisissa, sillä papin rouva ei ollut unhottanut kutsumasta ketään niistä, joista tyttö oli pitänyt. Taisi se muuten johtua hänen omantunnon vaivoistaankin.

Mutta sisällä vanhan Annan tuvassa oli kaikki entisellään. Ja kun Ingrid näki sohvan, jossa oli puukansi, ja kiiltäväksi hangatun pöydän ja kissan ja kahvikeittiön, ei hän tuntenut itseään juuri rohkaistuksi tahi lohdutetuksi, mutta hän tunsu olevansa paikassa, jossa voi vapaasti antautua suruunsa.

Täällä ei hänen tarvinnut ajatella muuta kuin itkeä vaan ja valitella.

Hän meni heti sohvan luo, heittäytyi puukannelle ja makasi siinä itkien, hän ei tiennyt, miten kauvan.

Taalalainen istui ulkopuolella kivikynnyksellä, hän ei mielellään tahtonut mennä tupaan kissan vuoksi. Hän odotti, että Ingrid tulisi ulos ja soittaisi hänelle. Hän oli ottanut viulunsa esille jo aikoja sitten. Kun Ingridiä ei tullut, alkoi hän itse soittaa.

Hän soitti lempeästi ja hiljaa, niinkuin oli tapansa. Viulunsoittoa tuskin paljon kuului sisälle.

Ingrid tunsu toisen puistatuksen toisensa jälkeen ruumiissaan. Samoin tunsu hän silloin sairastuessaankin. Hän ajatteli tulevansa uudelleen sairaaksi. Se olisikin kai parasta, jos kuume nyt ottaisi hänet ja kuolettaisi oikein.

Kun viulunsoitto kuului sisään, nousi hän istumaan ja katseli ympärilleen sekavin katsein. Kuka soitti? Oliko se hänen ylioppilaansa? Oliko hän nyt vihdoinkin tullut?

Hän ymmärsi kuitenkin heti, että se oli taalalainen, ja hän heittäysi taas huoaten maata.

Hän ei voinut ollenkaan saada selville, mitä soitettiin. Mutta niinpiankun hän sulki silmänsä, muuttui viulu ylioppilaan ääneksi. Ingrid kuuli myöskin, mitä hän sanoi; hän puhui hänen kasvatustaiteilijalleen ja puolusti Ingridiä. Hän puhui yhtä kauniisti kuin hän oli puhunut herra ja rouva Blomgrénille. Ingrid tarvitsi niin paljon rakkautta, sanoi hän. Juuri se häneltä oli puuttunut. Senvuoksi hän ei ollut aina hoitanut askareitansa, vaan antanut unelmien huvittaa itseään. Mutta ei kukaan käsitä, mitenkä hän voisi tehdä työtä ja kärsiä sen vuoksi, joka rakastaisi häntä. Sen puolesta kantaisi hän surut ja taudit, ylenkatseet ja köyhyyydet. Sille tulisi hän vahvaksi kuin jättiläinen ja kärsivälliseksi kuin orja.

Ingrid kuuli selvään, miten hän puhui, ja rauha valtasi hänet. Jos vaan kasvattiaiti olisi häntä rakastanut, olisi hän nähnyt, mihin Ingrid kelpaisi. Mutta kun äiti ei ollut hänestä pitänyt, niin Ingrid oli kuin voipunut. Aivan varmaan oli se totta.

Kuumeen väristyksiä hän ei enää tuntenut. Hän vaan makasi ja kuunteli, miten ylioppilas puhui.

Varmaankin hän nukkui välillä, sillä aina vähän päästä luuli hän makaavansa haudassa, ja silloin aina tuli ylioppilas nostamaan häntä kirstusta. Ingrid makasi väitellen hänen kanssaan tästä. — Silloin kun minä uneksin, silloin vaan tulet luokseni — sanoi hän.

— Minä aina tulen sinua auttamaan, Ingrid — sanoi hän. — Sen sinä hyvin tiedät. Minä nostan sinut haudasta, minä kannan sinut hartioillani, minä sinulle rauhan soitan. Aina olen luonasi. —

Se, mikä Ingridiä yhä häiritsi ja hänet herätti, oli tuo lupauksensa soittaa taalalaiselle. Monta kertaa hän nousi sitä tekemään, mutta ei jaksanut.

Niinpiankun hän vaipui sohvalle, näki hän unia. Hän istui kyyristyneenä säkissä ja ylioppilas kantoi hänet metsän läpi. Aina vaan hän.

— Mutta olitkos sinä se? — sanoi Ingrid hänelle.

— Olin varmaan, — sanoi hän ja hymyili Ingridin vastaväitteille. — Olethan sinä ajatellut minua joka päivä kaikkina näinä vuosina, silloinhan voit ymmärtää, ett'en voinut olla sinua auttamatta niin suuressa vaarassa.

Sen Ingrid piti aivan itsestään selvänä ja niin alkoi hän huomata, että ylioppilas oli oikeassa ja että se olikin hän.

Mutta siinä oli niin ääretön onni tuossa, että hän heräsi uudelleen. Silloin rakkaus värisi koko hänen olennossaan. Se ei olisi voinut olla sen todellisempaa, jos hän olisi nähnyt ja puhunut rakkahimpansa kanssa.

— Miks'ei hän tule koskaan valveilla ollessani? — sanoi hän puoleksi ääneen. — Miksi tulee hän vaan unissa?

Hän ei tohtinut liikauttaa. Siiloin rakkaudentunne pakenisi tiehensä. Oli kuin arka lintu olisi asettunut hänen olkapäälleen ja hän pelkäsi peloittaa sitä.

Jos hän liikahtaisi, niin pakenisi lintu ja suru saisi hänet valtoihinsa.

Kun hän viimeinkin oikein heräsi, oli tuvassa jo hämärää. Hän oli varmaankin nukkunut koko iltapäivän ja illan. Tähän aikaan ei hämärtänyt ennen kuin kello kymmenen jälkeen.

Jo oli lakannut viulunsoittokin, taalalainen oli varmaankin mennyt matkaansa.

Mutta Anna Stiina ei ollut vielä tullut. Hän aikoi varmaankin viipyä koko yönkin.

Se oli samantekevä tytölle, hän ei halunnut muuta kuin paneutua maata ja nukkua taas. Hän pelkäsi kaikkea sitä surua ja epätoivoa, joka hänet aina herätessä valtasi.

Mutta sitten sai hän uutta ajateltavaa. Kuka oli sulkenut oven, kuka oli levittänyt hänen ylleen Anna Stiinan suuren huivin ja kuka oli asettanut palasen kovaa leipää hänen viereensä sohvalle?

Oliko tuo Kilipukki tehnyt tämän kaiken hänen tähtensä?

Silmänräpäyksen oli hän näkevinään unelman ja todellisuuden seisovan vieressään ja kilvan koettavan häntä lohduttaa. Ja unelma seiso i auringonpaisteisena ja hymyilevänä ja valoi hänen ylitsensä rakkauden onnellisuutta, rohkaistakseen häntä. Mutta tuo köyhä, tyyly ja kova elämäkin tuli tuoden pienen rovon ystävyyttä näyttääkseen, ett'ei se tarkoittanut hänelle niinkään pahaa kuin miltä äsken oli näyttänyt.

VI.

Ingrid ja Anna-Stiina muori tulivat käyden läpi tumman metsän. He olivat kävelleet neljä päivää ja nukkuneet kolme yötä paimentuvissa. Ingrid oli väsynyt ja voimansa lopussa, kasvot olivat kuultavan kalpeat, silmät olivat painuneet kuoppiinsa ja loistivat kuumeesta. Muori Anna-Stiina heitti aina silloin tällöin salaa levottoman katseen häneen ja rukoili Jumalaa ylläpitämään tytön voimia, ett'ei hän vaipuisi alas ja kuolisi sammalmättäälle. Väliin ei mummo voinut olla katsomatta arasti taakseen. Hänellä oli pelonalainen tunto siitä, että vanha ukko Kuolema tuli hiipien heidän jälestään metsän läpi, ottaakseen takaisin Ingridin, joka sekä jumalansanalla että mullanheitolla oli yhdistetty häneen.

Anna-Stiina muori oli pieni ja leveä, kasvot suuret ja neliskulmaiset, jotka näyttivät niin viisailta, että ne siitä tulivat kauniiksi. Hän ei ollut taikauskoinen, hän asui yksin metsän keskellä, pelkäämättä peikkoja tahi aaveita, mutta tuossa käydessään Ingridin vieressä tuntui hänestä yhtä varmasti kuin olisi sen joku hänelle sanonut, että hän käveli ihmisen vieressä joka ei kuulunut tähän mailmaan. Niin oli hänestä tuntunut jo silloin kun oli tavannut Ingridin tuvassaan maanantai-aamuna.

Hän ei tullut kotiin sunnuntai-iltana, sillä pappilassa oli papin rouva sairastunut vaarallisesti ja Anna-Stiina, joka oli tottunut sairaita vaalimaan, oli jäänyt valvomaan rouvan luo. Koko yön oli hän kuullut papin rouvan hourailavan, että Ingrid oli näyttänyt hänelle, mutta sitä ei ollut muori uskonut.

Ja kun hän sitten tuli kotiin ja näki tytön, tahtoi muori heti palata takaisin pappilaan ja kertoa heille, ett'ei se ollutkaan kummitus, jonka he olivat nähneet. Mutta kun hän puhui siitä, tuli Ingrid semmoiseksi, ett'ei hän uskaltanut. Elämä oli melkein sammunut hänestä, niinkuin liekki kynttilästä, joka on sammumisillaan kovassa vedossa. Hän olisi voinut kuolla yhtä helposti kuin häkkilintu. Kuolema etsi tyttöä kuin saalista, täytyi vaan suojella häntä ja käsitellä varovasti, jos hän voisi jäädä eloon.

Mummo, suoraan sanoen, jo epäili, eikö Ingrid ollutkin vaan aave, niin vähän elämää näkyi hänessä olevan. Hän ei koettanutkaan saada Ingridiä puhutelluksi, totteli vaan häntä siinä, ett'ei kukaan saisi tietää Ingridin elävän, ja niin mummo koetti asettaa niinkuin paraiten osasi. Hänellä oli sisar, joka palveli taloudenhoitajattarena suuressa paikassa Taalainmaalla, ja hän päätti Ingridin kanssa mennä sisarensa luo ja koettaa saada sisar Staava hankkimaan tytölle paikka herraskartanossa. Ingrid sai tyytyä rupeamaan halvaksi palvelustytöksi. Ei ollut muutakaan neuvoa.

He olivat nyt matkalla tuohon herraskartanoon. Anna-Stiina muori tunsi seudun niin hyvin, ett'ei heidän yhtään tarvinnut kulkea maantietä, vaan ainoastaan metsäpolkuja. Mutta sen näkikin heistä. Heidän kenkensä olivat linttaan astutut ja kuluneet, heidän hameen helmansa repaleiset ja likaiset. Pieni pahanilkinen kuusen oksa oli reväissyt pitkän halkeaman Ingridin nutun hihaan.

Illalla neljäntenä päivänä tulivat he metsäkukkulalle, josta voi nähdä alas syvään laaksoon. Alhaalla laakson syvyydessä oli järvi ja lähellä järven rantaa oli korkea saari, jossa kohosi valkea herraskartano. Kun Anna-Stiina muori näki herraskartanon, sanoi hän, että sen nimi oli Munkhytta, ja että siellä hänen sisarensa oli palveluksessa.

Tuolla ylhäällä mäellä he koettivat laittautua hienoiksi. He sitoivat uudelleen huivinsa, pyyhkivät sammalilla kenkensä ja peseytyivät metsäpurossa. Ja Anna-Stiina muori koetti laittaa laskoksen Ingridin nutunhihaan niin, ett'ei repeämää näkyisi.

Muori huokasi katsellessaan Ingridiä ja tuli melkein toivottomaksi. Ei se vaan ollut siitä syystä, että Ingrid näytti omituiselta vaatteissa, jotka oli saanut muorilta lainaksi ja jotka eivät tahtoneet yhtään sopia hänelle. Mutta sisar Staava ei kai huolisi häntä palvelukseen, kun hän näytti noin heikolta. Sehän olisi kuin tarttua tuulen henkäykseen. Tyttö ei voinut olla hyödyksi enemmän kuin sairas perhonen.

Niinpiankun olivat valmiit, kulkivat he eteenpäin alas vuorta, järveä kohti. Ei ollut kuin lyhyt matka. Niin tulivat he kartanon alueelle.

Kas, sepä vasta herraskartano!

Tuossa oli laajoja, huonosti hoidettuja peltoja, jotka olivat alkaneet kokonaan metsittyä, tuolla oli silta, joka johti saarelle, niin huono, että he pelkäsivät sen tuskin kestävän siksi, kunnes olivat kulkeneet sen yli. Tuossa oli lehtikuja, joka sillalta johti asuinrakennukseen, ruohoittuneena kuin valli, ja tuulen kaatama puu makasi aivan poikki tien.

Ylhäällä saarella oli kylläkin kaunista, niin kaunista, että siellä olisi voinut linnakin sijaita. Mutta puutarhassa ei ollut ainoatakaan istuteltua kukkaa, ja suuressa puistossa tukahduttivat puut toisensa, ja mustat tarhakäärmeet kiemurtelivat pitkin vihreitä, liejuisia käytäviä.

Anna-Stiina tuli levottomaksi, huomattessaan umpeutumisen ja kulki höpisten itsekseen. Mistä tämä tulee? Onko sisar Staava kuollut? Salliiko hän tämmöistä? Toisin oli kolmekymmentä vuotta sitten, kun minä viimeksi olin täällä. Mikä Herran nimessä on tullut Staavalle? Hän ei voinut käsittää, että oli tuommoinen epäjärjestys paikassa, jossa Staava asui.

Ingrid tuli hiljaa ja vastenmielisesti hänen jälessään. Samana hetkenä, jolloin hän laski jalkansa sillalle, oli hän huomannut, ett'ei heitä ollut vaan kaksi, jotka siellä kävelivät, vaan kolmaskin.

Oli joku, joka oli tullut häntä vastaan siellä ja sitten kääntynyt ja seurannut häntä.

Ingrid ei kuullut askeleita, mutta tuo, joka seurasi heitä, oli aivan hänen sivullaan. Hän näki, että siellä oli joku.

Hän pelästyi kovasti ja aikoi pyytää Anna-Stiinaa kääntymään, aikoi sanoa, että täällä oli kaikki kuin lumottua, että hän ei uskaltanut kulkea edemmäksi. Mutta ennen kuin hän ehti mitään sanoa, tuli tuo vieras aivan hänen viereensä ja Ingrid tunsi hänet.

Hän oli hämmöittänyt ennen aivan epäselvästi, nyt hän tuli niin näkyväksi, että Ingrid voi nähdä, että se oli ylioppilas.

Silloin ei enään tuntunut aavemaiselta, eikä kamalalta, että hän kulki siinä.

Se oli vaan ihanaa ja juhlallista, että hän tuli Ingridiä vastaan. Tuntui kuin olisi hän ollut se, joka oli johtanut Ingridin tänne ja nyt hän sen tahtoi todistaa Ingridille, tulemalla häntä tervehtimään.

Hän kulki Ingridin vieressä yli sillan, läpi kujun, aina asuinrakennukselle asti.

Ingridin täytyi aina vähän väliä kääntää päätään vasemmalle. Sieltä hän näki noitten kasvojen pilkistävän esiin, aivan hänen poskensa vierestä. Tuskin hän näkikään kasvoja, näki ainoastaan ihmeellisen kauniin hymyilyn, joka hyväillen tuli häntä lähelle. Mutta kun hän käänsi päänsä kokonaan sitä kohti, nähdäkseen selvemmin, niin ei sitä enää ollutkaan siellä. Kun hän katsoi tarkemmin, ei siellä ollutkaan mitään. Mutta niinpiankun hän katsoi suoraan eteensä, pilkisti se taas esiin, aivan hänen vieressään.

Tuo, joka häntä seurasi, ei puhunut. Hymyili vaan, mutta se olikin kylliksi Ingridille. Siitähän hän näki, että oli kuitenkin yksi mailmassa, joka häneen oli kiintynyt hellällä rakkaudella.

Ingrid tunsu hänen läsnäolonsa niin selvästi, että se sai hänet aivan vakuutetuksi siitä, että tuo suojeli ja varjeli häntä, ja se suloinen tieto poisti kaiken epäilyksen, jonka hänen kasvatusäitinsä kovat sanat olivat hänessä herättäneet.

Ingrid tunsu uudestaan alkavansa elää. Hänellä oli oikeus elää, koska joku häntä rakasti.

Ja siitä hänellä oli heikko puna poskillaan ja säteilevä kiilto silmissään, tullessaan sisään Munkhytan kyökkiin. Aivan hento ja vieno ja läpikuultava hän oli, mutta niin kaunis kuin äsken puhjennut ruusu.

Hän kulki yhä vaan unissa, eikä juuri tiennyt missä oli, mutta se, mikä häntä niin ihmetytti että oli herättää hänet, oli se, että etempänä uunin luona seisoi toinen Anna-Stiina muori. Seisoi siellä pienenä ja leveänä ja kasvot olivat silläkin suuret ja neliskulmaiset aivan kuin toisellakin. Mutta mitenkä oli hän niin hieno, valkosessa päähineessä, joka oli sidottuna nauhoilla leuvan alle, ja mustassa bomaseehameessa? Ingridin päätä pyörrytti ja hän oli niin sekasin, että kului kauvan aikaa, ennenkun hän ymmärsi, että tuon ei voinut olla muu kuin Staava neitsyt.

Hän tunsu Anna-Stiina muorin levottoman katseen ja koetti selviytyä tervehtimään. Mutta ei hänestä nyt ollut muu mitään kuin se että ylioppilas oli tullut hänen luokseen.

Kyökin takana oli pienen pieni huone, huonekaluissa siniruutuiset päällystöt. Sinne heidät vietiin sisään ja Staava neitsyt antoi heille ruokaa ja kahvia.

Anna-Stiina alkoi heti puhua asiastaan. Hän puhui hyvin kauvan, sanoi, että hän tiesi, että hänen armonsä vuorineuvoksetar luotti niin hänen sisarensa, että oli uskonut hänelle palvelijoiden valitsemisen taloon. Staava neitsyt ei vastannut mitään, mutta Ingrid sai katseen, joka sanoi, ett'ei hän varmaankaan olisi saanut semmoista luottamusta, jos olisi valinnut semmoiset palvelijat kuin Ingrid.

Anna-Stiina muori kiitteli Ingridiä ja sanoi hänen olevan hyvän tytön. Hänellä oli tähän asti ollut paikka eräässä pappilassa, mutta nyt kun hän oli tullut aikuiseksi, halutti häntä oppia jotain oikein ja senvuoksi Anna-Stiina tahtoi tuoda hänet sen luoksi, jonka tiesi osaavan opettaa hänelle enemmän kun kukaan muu.

Staava neitsyt ei vastannut tähänkään mitään. Mutta hänen katseensa ei salannut, että hän nyt ihmetteli sitä mitenkä sillä, joka oli palvellut pappilassa, ei ollut omia vaatteita, vaan täytyi lainata Anna-Stiina muorilta.

Muori alkoi kertoa, miten hän siellä eleli, mitenkä hän istui yksin metsässä, kaikkien omaistensa hylkäämänä. Ja sitten oli tämä tyttönen tullut juosten ylös mäkiä monena iltana ja monena aamuna aikaisin häntä katsomaan. Senvuoksi oli hän nyt ajatellut ja toivonut, että hän voisi asettaa tytölle niin, että hänen olisi hyvä olla.

Staava neitsyt sanoi, että oli ikävä, kun olivat kulkeneet niin pitkälle paikan hakuun. Jos tyttö olisi kunnollinen, niin saisi kai hän paikan jossain herrastalossa heidän kotiseudullaan.

Nyt ymmärsi Anna-Stiina muori asioittensa käyvän huonosti ja ryhtyi senvuoksi puhumaan kiivaasti. — Täällä olet sinä istunut mukavuudessa ja hyvinvoinnissa, sinä Staava, koko ikäsi ja minä olen taistellut eteenpäin suuressa köyhyydessä. Mutta en milloinkaan ole pyytänyt sinulta mitään ennen kuin tänä päivänä. Ja nyt sinä antaisit minun lähteä luotasi kuin kerjäläiseukon, jolle annetaan ateria ruokaa, eikä mitään muuta.

Staava neitsyt hymyili hiukan, sitten hän sanoi: — Sisar Anna-Stiina, sinä et puhu totta. Minä olen myöskin Råglandasta, ja tahtoisinpa juuri tietää, missä talonpoikaistuvassa siinä pitäjässä kasvaa tuommoiset silmät ja tuommoiset kasvot.

Ja viitaten Ingridiin hän jatkoi: — Sen minä ymmärrän, Anna-Stiina, että sinä tahdot auttaa sitä, joka on tuon näköinen, mutta sitä en ymmärrä, että sinä uskot sisesi Staavan tulleen niin heikkojärkiseksi, että sinä voit tulla valehtelemaan hänelle.

Anna-Stiina muori pelästyi niin tästä, ett'ei hän voinut sanoa mitään, mutta Ingrid päätti uskoa itsensä mummolle ja alkoi heti matalalla, kauniilla äänellään kertoa elämäänsä.

Ja tuskin oli Ingrid parilla sanalla kertonut, mitenkä hän oli maannut haudassa ja mitenkä taalalainen tuli ja pelasti hänet, ennenkun vanha Staava punastui ja nopeasti kumartui alas tätä peittääkseen. Sitä oli kestänyt vaan silmänräpäykseen, mutta se oli kai kuitenkin tarkoittanut jotain hyvää, sillä hän näytti ystävälliseltä aina siitä asti.

Pian alkoikin hän kysellä hyvin tarkasti kaikesta, etupäässä tahtoi hän tietoja mielenvikaisesta, ja oliko Ingrid pelännyt häntä. — Ei ollenkaan, hän ei ollut yhtään vaarallinen. Ei hän ollut hullu, sanoi Ingrid, hän osasi sekä ostaa että myydä. Hän oli vaan pelästynyt.

Ingridistä oli vaikeinta kertoa, mitä oli kuullut kasvatusäidin sanovan. Mutta hän puhui siitä aivan suoraan, vaikka itku oli kurkussa.

Neitsyt Staava meni silloin Ingridin luokse, työnsi pois huivin hänen otsaltansa ja katsoi häntä silmiin. Sitten taputti hän vähän Ingridiä poskelle. — Jättäkää se kertomatta, jos neiti tahtoo — sanoi hän. — Sitä minun ei tarvitse tietää.

— Niin, nyt saavat sisareni ja neiti suoda anteeksi — sanoi hän sitten — mutta minun täytyy kantaa kahvi sisään hänen armolleen. Minä tulen pian takaisin kuulemaan jatkoa.

Kun hän tuli takaisin, sanoi hän kertoneensa vuorineuvoksettarelle nuoresta tytöstä, joka oli maannut haudassa. Ja nyt tahtoi hänen armonsä nähdä Ingridiä.

Heidät vietiin rappuja myöten yläkertaan ja hänen armonsä vuorineuvoksettaren pieneen salonkiin.

Anna-Stiina pysähtyi hienon huoneen ovelle, mutta Ingrid ei tuntenut ujoutta. Hän meni heti vanhan rouvan luo ja tarttui häntä käteen. Hän olisi voinut ujostella muita, jotka eivät näyttäneet läheskään näin hienoilta, mutta hän ei ujostellut tässä talossa. Hän vaan tunsu niin ääretöntä onnea siitä, että oli tullut tänne.

— Ja tämä on se pieni ystävä, joka on ollut haudattuna — sanoi vuorineuvoksetar ja nyökäytti ystävällisesti päätään hänelle. Onko pieni ystäväni nyt ystävällinen ja kertoo minulle elämänsä? Minä istun täällä niin yksinäni, enkä saa kuulla mitään.

Ja Ingrid alkoi uudelleen kertoa. Mutta ei hän ehtinyt pitkälle, ennenkun hänet keskeytettiin. Hänen armonsä teki aivan samoin kuin neitsyt Staava. Hän nousi ylös, työnsi pois huivin ja katsoi Ingridiä silmiin. — Niin, niin — sanoi hänen armonsä, puhuen itsekseen. Minä ymmärrän sen. Minä ymmärrän, että hän totteli noita silmiä.

Ensikerran elämässä kiitettiin Ingridin rohkeutta. Vuorineuvoksettaresta hän oli hyvin rohkea, kun oli tohtinut luottaa hulluun.

Olihan hän kyllä ollut peloissaan, sanoi Ingrid, mutta vielä enemmän hän oli pelännyt, että ihmiset hänet näkisivät semmoisena kuin hän silloin oli. Eikä taalalainen ollut vaarallinen, hän oli melkein viisas, ja hän oli niin hyvä.

Hänen armonsä tahtoi tietää, mikä mielipuolen nimi oli, mutta sitä ei Ingrid tiennyt. Hän ei ollut kuullut muuta nimeä kuin Kilipukki.

Monta kertaa kysyi vuorineuvoksetar, mitenkä hänen oli tapana käyttäytyä, tullessaan myymään. Eikö Ingrid ollut nauranut hänelle ja eikö hän ollut hirveän näköinen, tuo Kilipukki? Oli jotain ihmeellistä kuulla hänen armonsä sanovan sanaa Kilipukki. Hän sanoi sen äärettömällä katkeruudella, ja kuitenkin hän sen lausui yhä uudelleen.

Ei, sitä ei Ingrid tehnyt. Ja hän ei nauranut onnettomille.

Vuorineuvoksetar näytti lempeämmältä, kuin miltä sanat kuuluivat. — Pieni ystävä varmaankin ymmärtää mielipuolia — sanoi hän. — Se on suuri lahja. Useimmat pelkäävät semmoisia ihmisparvoja.

Hän oli kuunnellut Ingridiä loppuun ja istui miettien. — Kun nyt pikku ystävällä ei ole kotia, — sanoi hän — niin pyydän hänen jäämään minun luokseni. Minä istun täällä yksinäni, vanha mummo, ja hän on oleva minulle seurana, ja minä huolehdin että hän saa kaikki mitä tarvitsee. Onko pieni ystävä tyytyväinen tähän?

— Voi tulla aika — jatkoi hänen armonsä — jolloin meidän täytyy antaa tieto pienen ystävän vanhemmille, että hän elää, mutta aluksi saa kaikki olla, niinkuin on, niin että pieni ystäväni ehtii tyyntyä. Ja pieni ystävä kutsuu minua tädiksi, mutta miksi minä kutsun pientä ystävää?

— Ingrid, Ingrid Berg.

— Ingrid — sanoi hänen armonsä miettien. — Kutsuisin mieluummin sinua toisin. Kohta kun tulit sisälle tähtisilminesi, ajattelin, että sinun nimesi pitäisi olla Mignon.

Kun tyttö nyt ymmärsi, että hän täällä saisi todellisen kodin, oli se uusi todiste hänelle siitä, että hänet jollain yliluonnollisella tavalla oli tänne tuotu. Ja hän kuiskasi kiitoksen näkymättömälle suojelijalleen, ennenkun meni kiittämään vuorineuvoksetarta, Staava neitsyttä ja Anna-Stiina muoria.

* * * * *

Ingrid nukkui uutimien ympäröimässä sängyssä, keinui höyhenpatjoilla, jotka olivat puolentoista

kyynärän korkuiset, tuuman leveä reikäommel oli lakanoissa, ja silkkitakkiin oli kirjailtu ruotsalaisia kruunuja ja ranskalaisia liljoja. Sänky oli niin leveä, että hän saattoi maata mielensä mukaan, sekä pitkinpäin että poikkipuolin, ja niin korkea, että hän astui sinne ylös kahta rappusta myöten. Korkealla katon rajassa istui pieni amoriini ja laski kirjavan katoksen hänen ylitsensä, ja alempana sängyn laiteilla istuivat toiset amoriinit kohottaen ne laskoksille.

Samassa huoneessa, jossa sänky oli, oli myöskin vanha kupera-pintainen piironki, kirjailtu sitronapuulla, ja siitä sai Ingrid poimia esille niin paljon valkoisia, tuoksuavia liinavaatteita kuin vaan halutti. Kaappikin oli siellä, täynnä kauniita, värikkaita silkki- ja musliinipukuja, jotka vaan riippuivat ja odottivat, minkä niistä hänen armosta pukisi ylleen.

Kun hän heräsi aamusilla, oli hänen viereensä asetettu kahvitarjotin, jolla kimalteli vanhaa hopeaa ja vanhaa itä-intialaista porsliinia. Ja joka aamu pureskelivat hänen pienet valkoiset hampaansa hienoa, valkoista vehnäleipää ja ihanaa mantelileivosta. Joka päivä puki hän ylleen ohuen musliinipuvun, kaulassa pitsinen huivi. Tukka sidottiin solmulle niskaan, mutta otsaa ympäröivät kuin sepeleenä ohuet kiertokähärät.

Seinällä ikkunoiden välissä oli hänellä kapealasinen ja leveäkehyksinen peili, jossa hän voi katsella itseään ja nyykäyttää kuvalleen ja kysyä: — Oletko sinä tuossa, sinäkö siinä todellakin olet? Mitenkä olet tullut tänne?

Päivillä, jätettyään soman makuuhuoneensa, oli Ingridin tapana istua hienossa salissa, ommellen korutöitä tahi maalaten silkille, ja väsyttyään siihen, soitteli hän kitaraa ja lauleli pieniä lauluja, sekä puheli vuorineuvoksettaren kanssa, joka opetti hänen puhumaan ranskaa ja jonka huvina oli kasvattaa Ingrid hienoksi naiseksi.

Mutta lumottu linna se oli tämä, jonne hän oli tullut. Siitä hänen oli vaikea päästä. Sen oli hän tuntenut ensi hetkestä ja se johtui hänelle aina uudelleen mieleen.

Ei ainoatakaan ihmistä sinne tullut, eikä ainoatakaan lähtenyt sieltä. Suuressa rakennuksessa asuttiin vain parissa huoneessa. Toisissa ei kukaan käynyt. Ei kukaan mennyt ulos puutarhaan, ei kukaan sitä hoitanut. Pihalla olivat ainoastaan renki ja eräs vanha ukko, joka hakkasi halot. Ja Staava neitsyellä oli ainoastaan kaksi palvelustyttöä, jotka autoivat häntä kyökissä ja navetassa.

Mutta aina oli pöydällä ruoka hienoa ja aina palveltiin ja puettiin hänen armoaan ja Ingridiä kuin hienoja ja korkea-arvoisia naisia.

Jos ei mikään muu menestynytkään vanhassa kartanossa, niin oli se ainakin paikka, jossa oli hyvä maaperä unelmille. Ja jos ei muita kasvia siellä hoidettukaan, niin oli ainakin Ingrid se, joka hoiteli unelmaruusujansa. Niitä kasvoi hänen ympärilleen aina, kun hänellä oli hiljainen hetki. Silloin tuntui hänestä kuin olisivat nuo unelmien punaiset ruusut muodostaneet katoksen hänen ylitsensä.

Ympäri saarta, siellä missä puut kumartuivat vettä kohti ja ojentelivat pitkät oksansa kahilikkoon asti ja jossa pensaat ja korkeat puut menestyivät, siellä oli polku, jota Ingridin oli tapana kulkea. Oli ihmeellistä hänen katsella puita, joihin oli täyteen piirretty kirjaimia, katsella vanhoja penkkejä ja lepopaikkoja ja kaatumaisillaan olevia huvihuoneita, niin lahonneita, ett'ei hän uskaltanut astua niihin.

Ajatella, että täälläkin on ollut ihmisiä, että täälläkin on ollut eloa ja haaveilua ja rakkautta, ett'ei tämä aina ole ollut lumottu linna!

Täällä alhaalla oli lumous kaikkein voimakkain. Täällä taas nuo hymyilevät kasvot lähenivät häntä. Täällä Ingrid kulki ja kiitti häntä, ylioppilasta siitä, että hän oli antanut Ingridin tulla tänne, jossa hän niin onnellisena eli, jossa häntä rakastettiin ja jossa hän unohti, miten kovia muut olivat hänelle olleet.

Ell'ei hän olisi johtanut kaikkea näin, olisi ollut mahdotonta, että Ingrid olisi saanut jäädä tänne, aivan mahdotonta.

Ingrid tiesi hyvin, että se oli hän. Näin hurjia eivät olleet ajatuksensa ennen olleet. Ingrid oli aina ajatellut häntä, mutta ei hän milloinkaan ollut tuntenut hänen olevan niin lähellä itseään, että hän olisi ottanut Ingridistä huolehtiakseen.

Ainoa, jota hän ihmetteli, oli, milloinkaa ylioppilas itse tulisi, sillä tuleva hän oli kerran. Ei ollut mahdollista, ett'ei hän tulisi tänne. Näihin lehtokujiin oli hän jättänyt osan sieluansa.

* * * * *

Kesä kului ja syksykin. Joulua lähenee.

— Ingrid neiti — alkoi Staava neitsyt eräänä päivänä melkein salaperäisesti. — Minun mielestäni

neidin pitäisi saada tietää, että nuori herra, joka omistaa tämän talon, tulee kotiin jouluksi. Ainakin on se hänellä tapana — lisäsi hän huoaten.

— Eikä hänen armonsa ole maininnut minulle sanaakaan siitä, että hänellä on poika sanoi Ingrid.

Muuten ei se häntä ihmetyttänyt. Hän olisi pikemmin tahtonut vastata, että hän oli tiennyt sen koko ajan.

— Ei ole kukaan hänestä puhunut Ingrid neidille — sanoi Staava neitsyt — sillä hänen armonsa on kieltänyt meitä puhumasta hänestä.

Ja sen enempää ei Staava neitsyt tahtonut puhua.

Ingrid ei myöskään tahtonut enempää kysyä. Nyt häntä pelotti kuulla jotain aivan varmaa. Hän oli jännittänyt toiveensa niin korkealle, että hän pelkäsi itsekin niiden katkeavan. Voisihan totuus olla hyväkin tietää, mutta se voisi olla katkerakin ja tehdä tyhjäksi kaikki hänen ihanat haaveensa.

Mutta tämän jälkeen oli ylioppilas hänen ympärillään öin ja päivin. Hänellä oli tuskin aikaa puhua muitten kanssa. Ingridin täytyi alinomaa olla hänen kanssaan.

Eräänä päivänä huomasi hän, että lumi oli luotu lehtikujasta. Ingridiä melkein pelotti. Tulisikohan hän nyt?

Seuraavana päivänä istui hänen armonsa ikkunan ääressä aina aamusta asti, ja katseli alas tielle. Ingrid istahti peremmälle huoneeseen. Hän ei rohjennut istua ikkunassa levottomuutensa vuoksi.

— Tietääkö Ingrid, ketä minä odotan tänä päivänä? kysyi vuorineuvoksetar äkkiä.

Tyttö nyökkäytti päätään, sillä hän pelkäsi äänensä pettävän, jos puhuisi.

— Onko Staava sanonut sinulle, että minun poikani on omituinen?

Ingrid puisti päätään.

Hän on hyvin omituinen — — hän — — Minä en voi puhua siitä, minä en voi — — Saat nähdä itse. —

Se kuului sydäntä särkevältä. — Se vaikutti Ingridiinkin kamalasti. Mikä teki tässä talossa kaiken niin ihmeelliseksi? Oliko se jotain hirveää, josta hän ei tiennyt? Olivatko poika ja vuorineuvoksetar vihoihin? Mikä oli syynä, missä oli vika?

Yhden hetken riehuvan iloisena, toisen epäilysten väristyksissä! Ingridin täytyi vetää esille koko jono näkyjä tunteakseen taas, että se oli hän, joka tulisi.

Eihän hän yhtään voinut sanoa, miksi hän niin varmaan uskoi, että se juuri olisi tämän talon poika. Voihan hän olla kuka tahansa siitä päättäen, mitä Ingrid tiesi. Oi, miten vaikeata oli, ett'ei hän milloinkaan ollut kuullut hänen nimeänsä!

Siitä päivästä tuli pitkä. He istuivat pitkässä äänettömässä odotuksessa iltaan asti.

Silloin tuli renki ajaen jouluhalkoja, ja hevonen seiso i pihalla niin kauvan kuin halkoja purettiin kuormasta.

— Ingrid — sanoi hänen armonsa kiivaasti käskien — juokse alas ja sano Antille, että hän ajaa pois hevosen. Heti, heti!

Tyttö juoksi alas rappusia ja tuli verannalle. Mutta tullessaan sinne, unohti hän huutaa rengille. Aivan kuorman takana näki hän pitkän miehen valkoisessa turkissa, suuri säkki selässä. Hänen ei tarvinnut nähdä, miten mies seisahtui ja niiasi niaamistaan, tunteakseen häntä.

— Mutta, mutta — Ingrid vei kätensä otsalleen ja hengitti syvään. Voisiko hän milloinkaan saada selville tätä? Oliko hänen armonsa lähettänyt hänet alas tuon miehen tähden? Ja renki, miksi vei hän hevosen pois semmoisella kiireellä? Ja miksi otti hän hatun päästään ja tervehti? Mitä oli heillä tässä talossa tekemistä tuon hullun kanssa?

Silloin selvisi totuus Ingridille, selvisi musertavana ja kamalana, niin että hän olisi tahtonut huutaa. Se ei ollutkaan rakastettu, joka oli vartioinut häntä. Tuo hullu se oli. Ingrid oli saanut jäädä tänne senvuoksi, että oli puhunut hyvää hänestä. Senvuoksi, että äiti tahtoi lopettaa hyvän työn, jonka poika oli aloittanut.

Tuo Kilipukki, se oli nyt nuori herra.

Mutta Ingridin luo ei kukaan tulisi, kukaan ei ollut häntä kulettanut, ei kukaan häntä odottanut! Unelmia ne olivat, haaveiluja, näköhäiriöitä kaikki.

Voi, mitenkä katkeraa tämä oli! Jospa ei hän olisi koskaan odottanut!

Mutta yöllä, Ingridin maatessa uudinsängyssään, kirjavan katoksen alla, uneksi hän yhä uudelleen näkevänsä ylioppilaan tulevan kotiin. — Ethän sinä tullutkaan, toinen tuli — sanoi Ingrid silloin. — Minähän tulin — vastasi ylioppilas. Ja unissa uskoi Ingrid häntä.

VII.

Oli päivä joulun jälkeisellä viikolla. Ingrid istui ikkunan ääressä pienessä salongissa ja ompeli korko-ompelua. Hänen armonsä istui sohvassa sukkaa kutoen, se oli nyt hänellä työnä joka päivä. Oli aivan hiljaista huoneessa.

Nuori Hede oli ollut kotona viikon päivät. Koko sinä aikana ei ollut Ingrid häntä tavannut. Talonpoikana hän eli omassa kodissaankin, nukkui renkituvassa ja söi kyökissä. Ei hän koskaan tullut sisään äitinsä luo.

Ingrid tiesi, että sekä vuorineuvoksetar että Staava neitsyt odottivat häneltä, että hän tekisi jotain Heden hyväksi, että hän ainakin saisi hänet jäämään kotiin. Ja häntä vaivasi se, että hänen nyt oli mahdoton tehdä heidän toivonsa mukaan. Hän oli epätoivoissaan itsestään ja siitä voimattomuudesta, joka hänet oli vallannut, sittenkun hänen toiveensa olivat musertuneet.

Tänä päivänä juuri oli Staava neitsyt tullut sisään ja kertonut, että Hede laittoi matkareppuaan lähtökuntoon. Tällä kertaa ei hän edes viipynyt yhtä kauvan kuin muina joulaina, sanoi hän, moittivasti katsoen Ingridiin.

Ingrid ymmärsi kaiken, mitä he olivat odottaneet häneltä, mutta hän ei voinut mitään. Hän työskenteli edelleen, sanomatta mitään.

Staava neitsyt meni ja hiljaisuus vallitsi taas huoneessa. Ingrid aivan unohti, ett'ei ollutkaan yksin, ja äkkiä valtasi hänet jonkinlainen tainnostila, jolloin kaikki hänen surulliset ajatuksensa muodostuivat mielikuvitelmaksiksi.

Hän ajatteli vaeltavansa läpi koko suuren asuinrakennuksen. Hän kulki monen salin ja huoneen läpi, hän näki ne edessään, huonekaluissa harmaat liinapäälystöt, taulut ja kynttiläkruunut tyllikankaasen verhottuina, lattiailla paksun kerroksen tomua, joka lehahti liikkeelle hänen kulkiessaan. Mutta viimeksi tuli hän huoneeseen, jossa hän ei milloinkaan ennen ollut käynyt, se oli hyvin pieni huone, jossa seinät ja katto olivat mustat. Mutta tarkemmin katsottuna, ei huone ollutkaan mustaksi maalattu, eikä se myöskään ollut mustalla kankaalla verhottu, vaan se oli niin pimeä senvuoksi, että seinillä ja katossa riippui yölepakkoja, toinen toisensa vieressä, koko huone oli ylitä ainoaa yölepakon pesää. Yksi ruutu oli eräästä ikkunasta rikki, niin että voi käsittää, miten eläimiä oli päässyt sisään niin uskomattoman paljon, että ne vaatettivat koko huoneen. Ne riippuivat siellä liikkumattomina talviuunessaan, ei yksikään liikahtanut, kun hän astui sisään.

Mutta hänet itsensä valtasi semmoinen kauhu tuon näyn nähdessään, että hän alkoi vapista ja väristä.

Ne olivat kamalia nuo eläimet, joiden hän niin selvään näki siellä riippuvan. Kaikki olivat ne vaipan tavoin kietoneet mustat siipensä ympärilleen, kaikki olivat ne iskeneet yhden pitkän kyntensä seinään ja riippuivat siitä, nukkuen sikeintä unta.

Hän näki sen niin selvään, että hän ihmetteli, tiesikö Staava, että yölepakot olivat vallanneet kokonaisen huoneen.

Ajatuksissaan kulki hän nyt Staava neitsyen luokse ja kysyi häneltä, oliko hän ollut sisällä tuossa huoneessa ja oliko hän nähnyt ne eläimet.

— Tietysti minä olen ne nähnyt — sanoi Staava neitsyt. — Se on heidän huoneensa. Tietänee kai Ingrid neiti, ett'ei tässä maassa löydy ainoatakaan herraskartanoa, jossa ei jätettäisi yhtä huonetta yölepakoille.

— En milloinkaan ennen ole sellaista kuullut — sanoi Ingrid.

— Kun neiti on elänyt mailmassa mukana niin kauvan kuin minä, niin saa hän nähdä, että minä puhun totta — sanoi Staava neitsyt.

En minä ymmärrä, mitenkä voidaan tuonlaista kärsiä — sanoi Ingrid.

— Ei auta muu — sanoi Staava neitsyt nuo yölepakot ovat rouva Suruttaren lintuja, ja hän on käsenyt meidän ottaa ne vastaan tänne.

Ingrid huomasi, ett'ei Staava neitsyt tahtonut puhua enempää asiasta, ja hän istuutui taas ompelemaan, mutta miettimättä hän ei voinut olla sitä, kuka rouva Surutar mahtoi olla, jolla oli täällä semmoinen valta, että voi pakoittaa Staava neitsyen avaamaan huoneen yölepakoille.

Juuri sitä miettiessään näki hän mustan kuomireen, kahden mustan hevosen vetämänä, ajavan verannan eteen.

Hän näki Staava neitsyen tulevan ulos ja niaavan syvään. Reestä nousi vanha rouva, yllä suuri, musta samettikappa, jossa olkapäillä oli monta kerrosta kauluksia. Hän oli koukkuselkäinen ja käveli vaivaloisesti. Tuskin jaksoi hän nostaa jalkojaan niinpaljon, että pääsi ylös rappusia.

Ingrid — sanoi nyt vuorineuvoksetar ja katsoi ylös kutimestaan. — Luulen kuulevani rouva Suruttaren tulevan. Taisi hänen kellonsa kilistä. Oletko huomannut, ett'ei hänen hevosillaan ole suuria kulkusia, pienen pieni kello vain, mutta sen kuulee, sen kuulee? Mene nyt alas, Ingrid, ja sano rouva Surutar tervetulleeksi!

Kun Ingrid tuli etehiseen, seiso rouva Surutar ja puheli Staava neitsyen kanssa verannalla. He eivät huomanneet häntä.

Ingrid näki ihmeekseen, että koukkuselkäisellä rouvalla oli jotain piiloitettuna kaikkien kaulustensa alla, ne näyttivät suruharsoilta. Ne olivat hyvin hyvästi sinne tukitut ja kätkeyt. Ingrid sai katsoa tarkasti, ennenkun hän huomasi, että rouva oli sinne koettanut piiloiltaa parin suuria yölepakon siipiä. Yhä uteliaammaksi tuli tyttö, hän koetti päästä näkemään rouva Suruttaren kasvoja, mutta rouva seiso ja katseli ulos pihalle, niin että se oli mahdotonta. Sen näki Ingrid kuitenkin, että rouvalla, hänen ojentaessaan kättään Staavaa kohti, oli yksi sormi paljoa pitempi muita, ja sen päässä oli pitkä, käyrä kynsi.

— Kaikki on entisellään kartanossa? — sanoi hän.

— Niin on, armollinen rouva Surutar sanoi Staava neitsyt.

— Te ette ole istuttaneet kukkia, ette hoitaneet hedelmäpuita. Te ette ole korjanneet siltaa ettekä kitkeneet ruohoa pois käytäviltä.

Emme, armollinen rouva.

— Kaikki on niinkuin pitääkin — sanoi armollinen rouva. — Ette kai ole rohjenneet etsiä malmisuonta, tahi hakata metsää, kun se alkoi kasvaa pellot umpeen.

— Emme, armollinen rouva.

— Ettekä puhdistaneet kaivoja?

— Emme ole puhdistaneet kaivoja.

— Tämä on hyvä paikka, — sanoi rouva Surutar — täällä minä viihdyn hyvin. Parin vuoden kuluttua voivat minun lintuni asua koko talossa. Te olette hyvin hyviä minun linnuilleni, neitsyt Staava.

Staava niiasi syvään kiitosta kuullessaan.

— Mitenkä muuten voidaan talossa — sanoi rouva Surutar. — Mitenkä olette joulun viettäneet?

— Olemme viettäneet joulun entiseen tapaamme — sanoi Staava. — Päivät päästään istuu hänen armonsä hiljaa paikoillaan ja kutoo sukkaa, hän ajattelee vaan poikaansa, eikä muista, että on pyhät. Joulunaaton annoimme kuluä kuin muunkin päivän. Ei lahjoja, eikä kynttilöitä.

Ei kuusta eikä jouluruokaa? Ei kirkkomatkaakaan, armollinen rouva, ei edes kynttilöitäkään ikkunoissa jouluaamuna.

Mitenkäpä muistelisä vuorineuvoksetar Jumalan poikaa, kun ei Jumala tahdo parantaa hänen omaansa — sanoi rouva Surutar.

— Niinhän se lienee?

— Hän on kai kotona taas. Taitaa olla parempikin nyt?

— Ei, parempi hän ei ole. Hän on yhtä arka.

— Onko hän yhä vaan kuin talonpoika, eikö hän tule sisään huoneihin?

— Me emme saa häntä sisään huoneihin, hän pelkää armollista rouvaa, senhän rouva Surutarkin tietää.

— Hän syö kyökissä ja nukkuu renkituvassa?...

— Niin hän vaan tekee.

— Ettekö te yhtään tiedä, mitenkä saisitte hänet paranemaan?

— Emme tiedä mitään, emme ymmärrä mitään.

Rouva Surutar vaikeni silmänräpäkseksi. Kun hän taas puhui, oli hänen äänessään terävä ja kova sointu.

— Kaikki näyttää olevan hyvin hyvästi, Staava neitsyt, mutta sittenkään en ole oikein tyytyväinen teihin.

Samassa hän kääntyi ja katsoi Ingridiä terävästi kasvoihin.

Ingrid väistyi taapäin. Rouva Suruttarella oli pienet kurtuiset kasvot, alapuoli niin kokoonluhistunut, että alaleukaa tuskin huomasi. Hampaansa olivat kuin sahan terät ja paljon karvoja ylähuulessa. Kulmakarvat muodostivat yhden ainoan hiustupsun. Iho oli aivan ruskea.

Ingrid ihmetteli, eikö Staava neitsyt nähnyt, mitä hän näki. Rouva Surutar ei ollut ihminen. Hän oli vain eläin.

Rouva Surutar aukasi huulensa, niin että hampaat kiiluivat, kun hän näki Ingridin.

— Kun hän tuli tänne, tuo tyttö — sanoi hän Staava neitsyelle — luulitte te, että hän oli tänne sallimuksesta lähetetty. Te näitte hänen silmistään, että hän oli sallimuksen ohjaama, joka pelastaisi Heden. Hän sai hullut tottelemaan. Mitenkä on käynyt?

— Ei siitä ole tullut mitään. Hän ei ole tehnyt mitään.

— Sen minä tiedän, joka olen asiasta huolen pitänyt — sanoi rouva Surutar. Se oli minun ansioni, ett'ette sanoneet hänelle syytä, miksi hän sai jäädä tänne. Jos hän olisi tiennyt tämän, ei hän olisi elänyt noissa ruusunhohtoisissa toiveissa tavata sitä, jota rakasti. Jos ei hänellä olisi ollut noita toiveita, ei hän myöskään olisi tuntenut niin hirveätä pettymystä. Ell'ei pettymys olisi tehnyt häntä niin masentuneeksi, olisi hän ehkä voinut tehdä jotain hullun hyväksi. Mutta nyt ei tyttö ole katsonutkaan häneen. Tyttö vihaa häntä senvuoksi, että hän ei ole se, joka hänen piti olla. Se on minun työtäni, Staava neitsyt, sekin.

— Armollinen rouva ymmärtää asiansa sanoi Staava neitsyt.

Rouva Surutar otti esille pitsinenäliinansa ja pyhki punareunaisia silmiään. Se näytti olevan tyytyväisyyden osoite.

— Staavan ei tarvitse olla olevinaan — sanoi hän. — Ei Staava siitä pidä, että olen ottanut tuon huoneen linnuilleni. Ei Staava siitäkään ole hyvillään, että pian saan haltuuni koko talon. Sen minä tiedän. Te rouvanne kanssa aijotte pettää minut. Mutta nyt ei ole enää toivomista!

— Ei ole — sanoi Staava neitsyt — armollinen rouva voi olla huoletti siitä. Ei ole toivoa. Nuori herra lähtee tänään. Hän on laittanut laukkunsa kuntoon, ja silloin hän varmaan lähtee. Kaikki hänen armonsa ja minun tämän syksyiset toiveet olivat turhat. Ei mitään tullut tehdyksi. Me uskoimme tytön ainakin voivan viekotella hänen jäämään kotiin, mutta huolimatta kaikesta hyvästä, mitä hänelle olemme osoittaneet, ei hän ole mitään koettanut hyväksemme.

— Niin, huono hän on ollut, sen minä tiedän — sanoi rouva Surutar. — Mutta kaikessa tapauksessa täytyy hänet saada pois nyt. Tästä aijoin puhua hänen armonsa kanssa.

Rouva Surutar alkoi huojuvilla jaloillansa laahata itseään ylös rappusia yläkertaan. Joka rappusella kohotti hän siipiään hiukkaseen, ikäänkuin saadakseen apua niistä. Hän olisi varmaan paljoa mieluummin tahtonut lentää.

Ingrid seurasi häntä. Hänet oli vallannut ihmeellinen ihastus. Vaikka tuo olisi ollut mailman kaunein nainen, ei hän olisi tuntenut tämmöistä halua häntä seurata.

Kun Ingrid astui pieneen salonkiin, istui Rouva Surutar vuorineuvoksettaren vieressä ja kuiskaili tuttavallisesti hänen kanssaan, aivankuin olisivat he rakkaita, vanhoja ystäviä.

— Ymmärräthän, ett'ei sinun enää pidä pitää häntä luonasi — sanoi rouva Surutar mielitelevästi. — Sinä, joka et kärsi kukkaa kasvavan puutarhassasi, et kai kärsine tuon nuoren tytön kävelevän talossasi. Seuraahan aina vähän iloa ja hupaisuutta semmoisen mukana, mutta sehän ei sovellu sinulle.

— Ei, minä istun juuri tässä ja mietin samaa.

— Hanki hänelle seuraneidin paikka jossain muualla, mutta elä pidä häntä täällä.

Rouva Surutar nousi heittääkseen hyvästit. — Tahdoin vaan sanoa sinulle tämän — sanoi hän. — Miten sinä muuten voit?

— Sakset ja veitset viiltelevät sydäntäni koko päivän — vastasi vuorineuvoksetar. Minä elän vaan hänessä, hänen ollessaan kotona. Tällä kertaa on vaikeampi, kuin tavallisesti, paljon vaikeampi tällä kertaa. En kestä tätä kauvan. — — —

Ingrid hypähti istualtaan, vuorineuvoksettaren kello soi. Hän oli istunut siinä ja uneksinut niin elävästi, että hämmästyti nähdessään hänen armonsa yksinään ja ett'ei musta kuomureki seisonutkaan oven edessä.

Hänen armonsa oli soittanut kutsuakseen Staava neitsyttä, mutta tämä ei tullutkaan. Hän pyysi Ingridin menemään alas Staavan huoneeseen käskemään häntä.

Ingrid meni, mutta pieni siniruutuinen huone oli tyhjänä. Tyttö aikoi kysyä kyökissä, missä Staava olisi, vaan ennenkun hän ehti avata oven, kuuli hän Heden puhuvan. Hän jäi seisomaan, ei voinut pakoittaa itseään tapaamaan häntä.

Mutta hän koetti kuitenkin taistella itsensä kanssa. Eihän se tuo voinut mitään sille, ett'ei ollut se, jota Ingrid odotti. Hän koettaisi tehdä jotain Heden hyväksi. Hänen pitäisi saada hänet jäämään kotiin. Ennen ei hän ollut tuntenut tämmöistä vastenmielisyyttä häntä kohtaan. Eihän hän ollut niin hirveä.

Ingrid kumartui alas ja tirkisti avaimenreiästä.

Hede istui pöydässä syömässä. Samoin tekivät täällä kuin muuallakin. Piikat rähisivät hänen kanssaan, saadakseen kuulla hänen omituisia puheitansa.

He kysyivät häneltä, kenen kanssa hän nyt menisi naimisiin.

Hede hymyili, hän oli hyvin tyytyväinen, kun semmoista häneltä kysyttiin. — Hänen nimensä on Hautalilja, jos tietää tahdot — sanoi hän. Ei, piika ei ollut tiennyt, että hänellä oli niin hieno nimi.

— Niin, mutta mistä on tyttö kotoisin?

— Ei ole hänellä kotia, eikä ole hänellä taloa — sanoi Hede. — Hän on kotoisin minun säkistäni.

Piika sanoi, että sepä hyvä koti oli ja kysyi tytön vanhempia.

— Ei ole hänellä isää eikä ole hänellä äitiä — sanoi Hede. — Hän on hieno kuin kukkanen ja kasvanut on hän puutarhassa.

Niin pitkältä puhui hän jotenkin selvästi, mutta sitten alkoi hän kuvailla, miten ihana hänen morsiamensa oli ja silloin ei tahtonut enää puheesta tulla selvää. Hän puhui sanoja, mutta ne olivat kaikki omituisesti sekaisin. Ei voinut seurata hänen ajatusjuoksuansa, mutta hänelle itselleen tuotti tämä puhuminen suurta huvia. Hän istui, loisti ja hymyili.

Ingrid kiiruhti pois. Hän ei kestänyt kauvempaa. Hän ei voisi tehdä mitään Heden hyväksi. Ingrid pelkäsi häntä, inhosi häntä.

Ingrid ei ehtinyt kauemmas kuin rappusille, kuin jo tunsivat omantunnon vaivoja uudelleen. Täällä oli hän nauttinut niin paljon hyvää, eikä antaisi mitään takaisin.

Voittoaikseen vastenmielisyyttään koetti hän ajatuksissaan ajatella Hedeä herrasmiehenä. Miltä hän näytti ennen herrasvaatteissa, tukka taaksepäin vedettynä? Hän ummisti silmänsä hetkeksi, koetti miettiä. Ei, mahdotonta se oli! Hän ei voinut Hedeä nähdä muuta kuin semmoisena, jommoinen hän oli.

Samassa silmänräpäyksessä oli hänellä rakkaitten kasvojen piirteet aivan vieressään. Ne leijailivat

hänen vasemmalla puolellaan, ihmeellisen selvästi.

Tällä kertaa eivät kasvot hymyilleet. Huulet värisivät tuskasta ja hirveä kärsimys oli uurtanut terävät viivat suun ympärille.

Ingrid seiso hiljaa keskirappusissa ja katseli sitä. Se oli tuossa, leijuvana ja kepeänä, yhtä vaikeana saavuttaa kuin auringonpilkku, joka kuvastaa kynttiläkruunun hioutusta lasista, mutta yhtä näkyvänä, yhtä todellisena. Hän ajatteli niitä haavekuvia, joita hänellä hiljan oli ollut, mutta tämä ei ollut sellaista. Tämä oli todellisuutta.

Kun hän oli katsonut kasvoja hetkisen, alkoivat ne liikuttaa huulia, alkoivat puhua, mutta Ingrid ei kuullut ääntäkään. Silloin koetti hän katsomalla ymmärtää, mitä ne sanoivat, koetti lukea sanat huulilta, niinkuin kuurot tekevät, ja se onnistui hänelle.

— Elä anna minun mennä — sanoivat huulet. — Elä anna minun mennä!

Millä tuskalla tämä sanottiin! Jos joku olisi maannut hänen jalkojensa juuressa, rukoillen elämänsä edestä, ei se olisi voinut koskea häneen kovemmin. Hän tuli niin liikutetuksi, että vapisi. Se oli sydäntä särkevintä, mitä hän koko elämässään oli tuntenut. Ei ollut hän milloinkaan uskonut, että joku voisi rukoilla niin äärettömällä tuskalla.

Yhä vaan rukoilivat huulet: — Elä anna minun mennä, — ja joka kerralla kasvoi tuska yhä voimakkaammaksi.

Ingrid ei käsittänyt mitään, seiso vaan hiljaa, selittämättömän säälin valtaamana.

Ingridistä tuntui, että sillä, joka rukoili noin, oli kysymyksessä enempi kuin elämä, oli kysymyksessä itse sielun pelastus.

Huulet eivät liikkuneet enää, ne olivat puoleksi auki, hervottomassa epätoivossa.

Kun ne saivat tuon tylsyyden ilmeen, huudahti Ingrid ja kompastui muutaman askeleen alaspäin rapuissa. Hän tuns hullun kasvot, juuri semmoisia kuin hän ne äsken oli nähnyt. Ei, ei, ei — sanoi hän. — Ei voi olla niin, ei saa, ei voi. Ei ole mahdollista, että se on hän.

Samassa hetkessä olivat kasvot poissa.

Hän istui ehkä kokonaisen tunnin kylmissä rappusissa ja itki epätoivoissaan. — Mutta viimein kuitenkin heräsi toivo hänessä, valoisa, rohkaiseva toivo. Hän rohkeni jälleen nostaa ylös päänsä.

Kaikki, mikä oli tapahtunut, osoitti, että Ingrid oli hänet pelastava. Hänet oli johdettu tänne senvuoksi. Hän olisi se onnellinen, joka pelastaisi Heden.

Sisällä pienessä salongissa puhui hänen armonsä Staava neitsyen kanssa. Kuului niin liikuttavan surkealta, kun hän pyysi neitsyen puhuttelemaan poikaa, että hän jäisi vielä pariaksi päiväksi.

Neitsyt Staava tekeytyi kovaksi ja jäykäksi. — Pyytää häntä kyllä voi — sanoi hän mutta hänen armonsä tietää, ett'ei kukaan saa häntä jäämään kauemmaksi kuin hän itse tahtoo.

— Onhan meillä rahoja kylliksi. Ei hänen tarvitseisi lähteä. Eikö Gustava neitsyt voisi sanoa hänelle?

Samassa tuli Ingrid sisään. Ovi aukeni äänetönnä hänelle. Hän kiiti läpi huoneen kevein, liitelevin askelin. Silmät loistivat, kuin näkisivät ne etäällä jotain ihanaa, kaukaista.

Kun hänen armonsä näki hänet, rypisti hän hiukan kulmakarvojaan. Hänet valtasi halu olla julma, hänkin puolestaan, tuottaa tuskaa hänkin puolestaan.

— Ingrid — sanoi hän — tule tänne, minun täytyy puhua tulevaisuudestasi sinun kanssasi.

Tyttö oli hakenut kitaransa ja oli aikeessa poistua huoneesta. Hän kääntyi vuorineuvoksettareen.

— Minunko tulevaisuudestani — sanoi hän ja siveli otsaansa. — Onhan minun tulevaisuuteni jo määrätty — jatkoi hän, hymyillen pientä marttyyri-hymyilyä. Ja hän lähti huoneesta, sanomatta sen enempää.

Vuorineuvoksetar ja Staava neitsyt katsoivat ihmeissään toisiinsa. He alkoivat neuvotella siitä, minne tyttö lähetettäisiin.

Mutta kun Staava neitsyt tuli alas huoneeseensa, istui Ingrid siellä ja lauleli pieniä lauluja ja soitteli kitaransa. Ja Hede istui häntä vastapäätä ja kuunteli kasvot loistavina kuin aurinko.

VIII.

Aina siitä saakka kuin Ingrid oli tuntenut mielipuolen Gunnar Hedeksi, ei hän ajatellut muuta kuin hänen parantamistaan. Mutta se oli raskas työ, eikä ollut hänellä aavistustakaan siitä, mitenkä menetteleisi.

Alussa ajatteli hän vaan, miten saisi hänet pysymään kotona. Ja tämä hänelle helposti onnistuikin. Ainoastaan saadakseen kuulla Ingridin soittavan viulua tahi kitaraa hetkenkin joka päivä, istui Hede kärsivällisesti aamusta iltaan odottamassa häntä Staava neitsyen huoneessa.

Ingridistä olisi ollut suuremmoista, jos olisi saanut hänet pakoitetuksi tulemaan sisään muihin huoneihin. Mutta sitä ei Hede mitenkään uskaltanut. Ingrid sulkeutui huoneeseensa, uhaten, ett'ei Hede enää saisi kuulla mitään, jos hän ei tulisi sisään. Kun Ingrid oli pysyttänyt kaksi päivää sisässä, alkoi Hede panna reppuansa kuntoon mennäkseen matkaansa ja silloin täytyi hänen antaa myöten.

Hän näkyi rakastavan Ingridiä ja piti häntä selvästi muita parempana, mutta uhrata ei hän voinut Ingridille vähääkään pelostaan.

Ingrid pyysi hänen heittämään pois turkkinsa ja kulkemaan tavallisessa takissa. Siihen hän heti suostuikin, mutta jo seuraavana päivänä oli se hänellä taas yllä. Silloin piiloitti Ingrid sen häneltä. Mutta Hede tuli rengin turkissa ja silloin sai hän mieluummin pitää omansa.

Yhä hän vaan pelkäsi ja siitä oli hän hyvin tarkka, ett'ei kukaan tulisi häntä liian lähelle. Ei edes Ingrid saanut istua aivan hänen vieressään.

Eräänä päivänä sanoi Ingrid hänelle, että nyt pitää hänen luvata jotakin Ingridille. Hänen pitää olla niaamatta kissalle. Eihän hän pyytänyt häntä olemaan niaamatta hevoselle ja koiralle, joka oli vaikeampaa, pyysi vaan, ett'ei pelkäisi pientä kissaa.

— Pelkäänpä — sanoi hän — kissa on kilipukki. — Eihän se ole, ei pukki, eikä kili sanoi Ingrid. Eihän sillä ole sarvia. — Siitä tuli Hede iloiseksi. Näytti kuin olisi hän nyt vihdoinkin keksinyt jotain, jolla eroitti pukit muista eläimistä.

Seuraavana päivänä näki hän Staava neitsyen kissan. — Tällä kilipukilla ei ole sarvia — sanoi hän ja nauroi melkein ylpeänä. Hän kulki sen ohitse ja istuutui sohvaan kuulemaan Ingridin soittoa. Mutta hetken kuluttua tuli hän levottomaksi ja nousi ylös, meni kissan luo ja niiasi.

Ingridin valtasi epätoivo. Hän tarttui Hedeä käsivarteen ja puisti häntä. Hede juoksi suoraan ovelle, eikä näyttänyt ennen kuin seuraavana päivänä.

— Lapsi, lapsi — sanoi hänen armonsa, — sinä teet niinkuin minä, koetat niinkuin minä. Sinä peloitat hänet pian, niin että hän ei kohta tohdi nähdä sinua. On parempi antaa hänen olla rauhassa. Me olemme tyytyväiset, kun hän vaan jää kotiin.

Ei nyt voinut muuta tehdä kuin istua ja väännellä käsiä surusta, siitä että tuo hieno, rakastettava ihminen oli kätkeytynä tuohon hulluun.

Ingrid olisi vaan tahtonut tietää, eikö häntä oltu johdettu tänne muun vuoksi kuin istumaan ja soittamaan hänelle. Näinkö isoisänsä säveleitä jatkuisi koko elämän läpi? Eikö tämä milloinkaan muuksi muuttuisi?

Ingrid kertoi myöskin satuja hänelle. Ja keskellä jotain satua voivat hänen kasvonsa kirkastua ja voi hän sanoa Ingridille jotain ihmeellisen hienoa ja kaunista. Täysijärkinen ei olisi milloinkaan keksinyt senvertaista. Mutta enempiä ei tarvittukaan, siitä Ingridin rohkeus kasvoi, ja niin he taas yhä uudelleen tekivät kokeitaan.

* * * * *

Oli myöhäinen iltapäivä ja kuu oli nousemassa. Maassa oli valkeaa lunta, järvellä harmaa, kuultava jää. Puut kuvastivat mustanruskeina taivasta vasten, joka auringon laskettua hohti palavan punaisena.

Ingrid aikoi alas järvelle luistelemaan. Hän kulki kapeata polkua, joka oli poleksittu lumen halki. Gunnar Hede kulki hänen jälessään. Heden olennessa oli jotain masennettua, tuli häntä katsoessa ajatelleeksi koiraa, joka seuraa isäntäänsä.

Ingrid näytti väsyneeltä. Ei ollut silmissä loistoa, ja ihonsa oli harmaan kalpea.

Tuossa kulkiessaan alkoi hän miettiä, olikohan päivä, joka sammui, tyytyväinen itseensä.

Riemustakohan se sytytti tuon suuren, palavan, punertavan auringonlaskun kaukana lännessä.

Hän tiesi omasta puolestaan, hän, ett'ei hän tälle päivälle, eikä muullekaan ollut voinut ilokokkoa sytyttää. Koko tänä kuukautena, joka oli kulunut siitä, kun hän jälleen tunsii Gunnar Heden, ei hän ollut mitään voittanut.

Ja nyt tänä päivänä valtasi hänet suuri tuska. Tuntui kuin kadottaisi hän rakkautensa tämän kaiken tähden. Hän alkoi unohtaa ylioppilaan, ajatellessaan ainoastaan sairasta. Kaikki keveä ja kaunis ja keväinen katosi hänen rakkaudestaan. Se oli vaan raskasta, raskasta todellisuutta.

Hän tuli aivan epätoivoiseksi, kulkiessaan järvelle. Hän tunsii, ett'ei ymmärtänyt mitä oli tehtävä, tunsii että hänen oli heittäminen sikseen kaikki. Oi, oi, nähdä hänen kävelevän tuossa takanansa, voimakkaan ja terveen näköisenä ja kuitenkin niin auttamattomasti sairaana ja parantumattomana.

He olivat rannassa ja Ingrid kiinnitti luistimet jalkaansa. Hän tahtoi pakoittaa Hedenkin luistelemaan ja sitoi luistimet hänen jalkaansa, mutta heti jälle astuessaan kaatui Hede. Hän kömpi maalle ja istui kivelle ja siihen Ingrid hänet jätti.

Sen kiven kohdalla, jolla Gunnar Hede istui, oli pieni saari, sen alastomat koivut ja haavat kuvastuivat vasten loistavaa iltataivasta, joka yhä vaan yhtä palavana punerti. Ja nuo hienot, kevyet puunlatvat kohosivat tuosta punaisesta niin kauniina, että oli mahdotonta olla niitä huomaamatta.

Tavallista on, että paikan tuntee jostain yksityisestä piirteestä; silloinkin kun sen hyvin tuntee, ei oikein tarkkaan tiedä, miltä se näyttää joka taholta ja puolelta, ja erittäinkin Munkhytan tunsii tuosta pienestä saaresta. Jos ei ollut taloa nähnyt vuosikausiin, niin olisi sen kuitenkin tuntenut tuosta saaresta, joka tuossa levitteli tummia puunlatvojaan kohti auringonlaskua.

Hede istui aivan hiljaa ja katseli saarta ja noita keveitä puunoksia ja harmaata jäätä, joka ulottui joka taholle.

Se näky oli hänelle kaikkein tutuin. Ei ollut koko talossa mitään, jonka hän olisi tuntenut niin hyvin. Sillä niinkuin sanottu, tuo saari se aina katseet puoleensa veti. Ja kohta istui hän ja katseli saarta, ajattelemta sitä, niinkuin tekee tuttua katsellessa. Hän istui kauvan ja tuijotti, ei mikään häirinnyt häntä, ei ihmiset, ei tuuli, ei mikään vieras. Ingridiä hän ei nähnyt, hän oli kiirehtinyt kauvaksi jälle.

Gunnar Heden valtasi lepo ja rauha semmoinen, jonka ainoastaan voi tuntea tutuissa kotiolioissa. Tuosta pienestä saaresta virtasi turvallisuus ja rauha hänelle. Se nukutti hiljaisuudeksi sen ijäisen levottomuuden, joka vaivasi häntä.

Hede luuli kulkevansa aina vihollisten joukossa ja aina ajatteli hän mitenkä olla varuillaan. Moneen vuoteen ei hän ollut tuntenut sitä rauhaa, joka sai hänet unohtamaan itsensä, mutta nyt saapui se hänen luokseen.

Kun Gunnar Hede siinä noin istui, eikä ajatellut juuri mitään, tuli hän tehneeksi aivan koneellisen liikkeen, niinkuin tekee silloin, kun on tavallisissa olosuhteissa. Kun hän istui siinä jää edessään ja luistimet jalassa, nousi hän ylös ja alkoi luistella järvelle. Ja hän ajatteli yhtä vähän tekevänsä tätä, kuin syödessä ajatellaan kahvelin ja veitsen käyttämistä.

Hän kiiti ulospäin, pitkin jäänpintaa; oli mitä parhain luistinkeli. Hän oli jo kaukana rannasta, ennenkun huomasi, mitä oli tehnyt.

— Mainio jää — ajatteli hän silloin — ihmettelenpä, miksi en jo aikasemmin tänä päivänä tullut tänne.

— Luistelin eilen sitä enemmän — lohdutti hän itseään. — Tänne tulen joka päivä, niinkauvan kuin lupa-aikaa riittää.

Tämä taisi johtua siitä, että Gunnar Hede oli ryhtynyt johonkin, jota hänen oli ollut tapana tehdä, ennenkun tuli sairaaksi, ja siten jotain hänen entisestä itsestään heräsi eloon hänessä. Ajatuksia ja mielikuvia, jotka kuuluivat hänen entiseen elämäänsä, alkoi tunkeutua esille hänen tajuntaansa. Mutta samalla kertaa vaipuivat kaikki semmoiset ajatukset, jotka olivat hänen tautinsa kanssa yhteydessä, unohduksiin.

Niinkuin hänen tapansa oli luistelemassa ollessa, teki hän pitkän kaaren ulospäin järvelle, voidakseen nähdä erään kapean niemekkeen ohi. Sen hän teki tahtomattaan, mutta sivuutettuaan niemen, tiesi hän tehneensä tuon kaarroksen senvuoksi, että näkisi paloiko tuli hänen äitinsä ikkunassa.

— Nyt minun hänen mielestänsä jo pitäisi tulla sisään, mutta odottakoon hän hetken vielä. Jää on niin mainiota.

Enimmäkseen ne olivat epämääräisiä tunteita, liikkeen tuottaman ilon ja kauniin illan synnyttämiä, jotka hänessä heräsivät. Juuri tuommoisena kuutamoilta pitää luistelemaan mennä. Hän rakasti tätä lempeää iltahämärää. Valo viipty vielä, mutta yön rauha oli jo tullut. Kaikki mitä oli parasta yössä ja päivässä!

Siellä oli toinenkin luistelija ulkona jäällä. Se oli nuori tyttö. Hän ei tiennyt tunsiko tyttöä, mutta luisteli hänen luokseen katsoakseen, kuka tyttö oli. Ei, tuttu se ei ollut, mutta hän ei voinut olla sanomatta paria sanaa siitä, miten erinomainen jää oli, luistellessaan tytön ohitse.

Vieras taisi olla kaupunkilaistyttö, hän ei tainnut olla tottunut siihen, että häntä noin vaan ilman muuta puhuteltiin. Tyttö näytti aivan pelästyneeltä, kun hän sille pari sanaa virkkoi. Niin, olihan hän kummallisesti puettuna. Olihan hän täydellisesti talonpoikaisvaatteissa.

Olkoon, ei hän enään peloitteleisi. Hän kääntyi ja luisteli ulos järvelle. Jää oli kyllin suuri heille molemmille.

Mutta Ingrid oli vähällä ollut huutaa hämmästyksestä. Hede oli tullut luistellen, komeasti ja sulavana, käsivarret ristissä yli rinnan, hatun lieri ylöskäännettynä, tukka siveltynä otsalta, niin ett'ei se riippunut korvien edessä.

Hän oli puhunut sivistyneen miehen äänellä, melkein murtamatta taalainkielellä.

Ei hän joutunut pitkältä ihmettelemään. Rantaan hän riensi.

Hän saapui hengästyneenä kyökkiin. Ei tiennyt, mitenkä sen sanoisi lyhyesti ja kyllin selvästi.

— Staava neitsyt, nuori herra on tullut kotiin.

Kyökki oli tyhjä, sekä Staava, että piit olivat ulkona. Ei ollut ketään neitsyenkään huoneessa. Ingrid ryntäsi koko talon läpi, tuli huoneihin, joissa ei milloinkaan käyty. Koko ajan hän huusi: — Staava neitsyt, Staava neitsyt! Nuori herra on tullut kotiin!

Ingrid oli aivan villinä, seisoi vielä huutaen ylhäällä ylikerran etehisessä, kahden piian, Staava neitsyen ja itse vuorineuvoksettaren ympäröimänä. Hän hoki tuota samaa yhä uudelleen, mielenliikutuksesta voimatta vaieta.

Ei erehtynyt kukaan siitä, mitä hän tarkoitti. Kaikki neljä seisoivat tuossa yhtä sekavina kuin hän, kasvot värähtelivät, kädet vapisivat.

Ingrid kääntyi epätoivoissaan vuoroin jokaisen puoleen. Pitihän hänen antaman selityksiä ja käskyjä, mutta mitä hän oli aikonut kärkeä? Voi, miksi petti muisti hänet! Hän katsoi hurjan kysyvänä vuorineuvoksettareen. Mitä on tapahtunut, mitä tahdoinkaan?

Matalalla, vapisevalla äänellä antoi vanha rouva pari ohjetta. Hän melkein kuiskasi, hän. — Kynttilä ja valkeaa uuniin nuoren herran huoneeseen. Nuoren herran vaatteet ovat asetettavat esille!

Ei ollut aika eikä paikka sovelias Staava neitsyen kerskailla. Mutta olipa kuitenkin äänessä jonkinlaista arvokkaisuutta, kun hän vastasi: — Aina on nuoren herran huonetta lämmitetty. Nuoren herran vaatteet ovat aina valmiina häntä odottamassa.

— Ingrid menee omaan huoneeseensa — sanoi hänen armonsa.

Nuori tyttö teki aivan päinvastoin. Hän meni salonkiin, seisoi siellä ikkunassa, nyyhkytti ja vapisi, mutta ei tiennyt ollenkaan, ett'ei ollut ääneti ja hiljaa.

Hän pyyhki kärsimättömästi kyyneleet silmistään, voidakseen nähdä alas lumikentälle, joka levisi rakennuksen edessä. Kun häntä vaan ei itkettäisi, näkisi hän kaikki tarkasti kirkkaassa kuutamossa. Nyt hän tuli. — Tuolla, tuolla! — huusi Ingrid hänen armolleen. — Hän kävelee kiireesti, hän juoksee! Tule vaan tänne ja katso!

Vuorineuvoksetar istui hiljaa pesävalkean ääressä. Hän ei liikahtanut. Hän koetti kuunnella sen, minkä toinen nähdä.

Hän pyysi Ingridin olemaan hiljaa, että hän voisi kuulla Heden askeleet. Kyllä, kyllä, hiljaa hän olikin. Hänen armonsa saisi kuulla hänen tulevan. Ingrid tarttui kovasti kiinni ikkunan puihin, niinkuin voisi se auttaa häntä. — Sinun pitää olla hiljaa — kuiskasi hän niin että hätien armonsa voi kuulla, mitenkä hän astuu.

Vanha rouva istui kumarassa, kuunnellen koko sielustaan. Kuuliko hän jo askeleet pihamaalta? Nyt odotti hän varmaan Heden menevän kyökkiin. Ingrid näki, että hänen armonsa ei rohjennut uskoa

muuta kuin että hän tulisi kyökin kautta. Kuulikohan hän nyt, että suuret rappuset ne narisivat? Kuulikohan hän, että suuren etehisen ovet ne auki lyötiin? Kuuliko hän, millä vauhdilla yläkerran rappusia kulettiin? Kaksi, kolme rappusta kerrallaan? Kuulikohan hänen äitinsä sen nyt? Ei nuo olleet laahustavia talonpoikaisaskeleita, niinkuin ulosmennessä olivat olleet.

Oli melkein peloittavaa kuulla hänen astuvan salinovea kohti. He olisivat tainneet huutaa molemmat, jos hän olisi tullut sisään.

Mutta hän kääntyi, kulki etehisen poikki omiin huoneihinsa.

Vuorineuvoksetar vaipui takaisin tuoliinsa ja sulki silmänsä. Ingrid ajatteli, että hänen armonsa olisi tahtonut kuolla juuri silloin.

Avaamatta silmiänsä, ojenti hän Ingridille kätensä. Ingrid hiipi hänen luoksensa ja tarttui siihen, ja hän veti tytön syliinsä. — Mignon, Mignon — sanoi hän — se oli kuitenkin oikea nimi sinulle.

— Ei — jatkoi hän. — Nyt emme saa itkeä. Emme saa puhua tästä nyt. Ota itsellesi tuoli ja istu tähän valkean ääreen. Rauhoittukaamme, pieni ystäväni. Puhukaamme jostain muusta. Meidän täytyy olla aivan tyyninä, kun hän tulee.

Hede tuli sisään puolen tunnin kuluttua, silloin oli tee pöydällä ja kynttelit paloivat kattokruunussa. Hän oli todellakin muuttanut vaatteet, näytti herrasmieheltä. Ingrid ja vuorineuvoksetar puristivat toistensa käsiä hyvin lujasti.

He olivat istuneet ja koettaneet totuttaa itseään näkemään hänen tulevan. Oli mahdotonta arvata, mitä hän tulisi puhumaan tahi tekemään, sanoi hänen armonsa. Häneltä voi odottaa vaikka mitä. Mutta he molemmat olisivat kaikessa tapauksessa tyyniä.

Ingrid oli todellakin tyyntynyt. Voimakas, voimakas onnellisuuden tunne oli vallannut hänet ja se rauhoitti hänen levottomuutensa. Hän oli kuin se, joka edessään näkee taivaan autuudet. Hän lepäsi huoletonna enkelien sylissä, jotka kantoivat häntä ylöspäin, ylöspäin.

Mutta Hedessä ei huomannut mitään muutosta. — Minä tulen sisälle — sanoi hän sanoakseni, että olen saanut niin kovan pääkivun, että minun täytyy mennä heti maata. Minä tunsin sen jo alhaalla jäällä.

Vuorineuvoksetar ei vastannut tähän mitään. Se oli niin yksinkertaista, mutta hän ei ollut voinut sitä aavistaa. Hän tarvitsi ainakin sekunnin voidakseen käsittää, ett'ei Hede tietänyt mitään taudistaan, että hän eli jossain kaukana menneisyydessä.

— Mutta ehkä saisin kuitenkin ensin kupin teetä — sanoi hän ja näytti vähän hämmästyneeltä, kun oli niin hiljaista.

Vuorineuvoksetar tuli teetarjottimen luokse. Hede katsoi häneen. — Onko äiti itkenyt, äiti on niin vaiti?

— Olemme istuneet ja puhuneet erästä surullisesta tapahtumasta, minä ja minun nuori ystäväni tässä — sanoi hänen armonsa ja osoitti Ingridiä.

— Voi, suokaa anteeksi — sanoi Hede minä en nähnyt, että täällä oli vieraita.

Nuori tyttö tuli lähemmäksi kynttelin valoa, niin kauniina kuin on vaan se, joka tietää taivaan porttien ensi hetkessä avautuvan itselleen.

Hede tervehti hiukan jäykästi. Hän ei selvästi tiennyt, kuka hänellä oli edessään. Vuorineuvoksetar esitteli.

Hän katsoi vilkaisemalla Ingridiin.

— Näin neiti Bergin äsken alhaalla jäällä — sanoi hän.

Hän ei tiennyt Ingridistä mitään, ei ollut milloinkaan puhunut hänen kanssaan.

Nyt koitti heille lyhyt onnen aika. Niin eivät olleet asiat, että olisi Gunnar Hede ollut terve, mutta hänen läheisimpänsä olivat jo siitäkkin onnelliset, että voivat kuvitella hänen olevan paranemaan päin. Hän oli kadottanut melkein kokonaan muistinsa: oli pitkiä aikoja hänen elämässään, joista hän ei muistanut mitään, hän ei osannut soittaa viulua, hänen tietonsa olivat melkein hälvenneet, ja hänen ajatuskykynsäkin oli hyvin heikko, niin että hän sekä luki että kirjoitti vastenmielisesti. Mutta hän oli kuitenkin paljoo parempi: hän ei ollut enää arka, hän piti äidistään, hänellä oli taas herrasmiehen käytös ja herrastavat. Sen voi ymmärtää, että vuorineuvoksetar ja koko hänen talonsa olivat ihastuneet.

Loistavalla tuulella oli Hede, hän oli iloa ja riemua päivät päästään, ei istuskellut alakuloisena, solui ohi kaiken semmoisen, jota ei voinut ymmärtää, ei puhunut milloinkaan asioista, jotka vaativat ajatusten ponnistusta, vaan puhui hilpeästi ja vilkkaasti.

Hän huvittelihe enimmäkseen urheilulla. Hän otti Ingridin mukaansa mäen laskuun ja luistinretkille, paljoo he eivät puhelleet, mutta Ingridistä oli hauskaa saada olla mukana. Hän oli ystävällinen Ingridille, niinkuin muillekin, mutta ei vähääkään rakastunut häneen.

Hyvin usein ajatteli hän morsiantaan, miksi hän ei kirjoittanut ja muuta samanlaista. Mutta sekin huoli häneltä haihtui hetken kuluttua. Hän karkoitti heti luotaan kaikki surulliset ajatukset.

Ingrid ajatteli, ett'ei hän tällä tavalla hyväksi parane. Hänet pitää kerran pakoittaa ajattelemaan, katsomaan sisemmäksi itseensä, jota hän nyt ei uskaltanut. Mutta Ingrid ei tohtinut häntä pakoittaa siihen, ei hän, eikä kukaan muukaan. Ingrid ajatteli, että jos vaan Hede hiukankin alkaisi häntä rakastaa, niin silloin hän sen uskaltaisi.

Ingridin mielestä he nyt kaikki aluksi tarvitsivat vähäsen onnea.

* * * * *

Tapahtui juuri näihin aikoihin, että pieni lapsi kuoli Råglandan pappilassa, jossa Ingrid oli ollut kasvattina. Ja sitten haudankaivajan piti valmistaa sille hauta.

Mies kaivoi haudan aivan lähelle sitä paikkaa, jossa hän viime kesänä oli lapioinut haudan Ingridille, ja kun hän oli kaivanut muutaman jalan maata, sattui hän paljastamaan yhden hänen kirstunsa kulumista.

Haudankaivaja ei voinut olla vähän hymyilemättä itseksensä. Muistelipa hän kuulleensa, että kuollut tuossa kirstussa olisi kummitellut. Se oli ehtinyt jo hautajaispäivänä ruuvata auki kirstunkantensa, nousta ylös haudasta ja näyttäytyä pappilassa. Niin, papinrouva ei ollut kovinkaan rakas pitäjäläisistä, ja he mielellään kertoivat kaikenlaista hänestä.

Haudankaivaja ajatteli, että jos vaan ihmiset tietäisivät, miten hyvässä tallessa kuolleet makasivat täällä maan povessa ja miten lujasti kirstunkansi...

Hänen täytyi keskeyttää ajatusjuoksunsa. Siltä kulmalta, jonka hän juuri oli saanut esille, oli kansi vähän vinossa, ja yksi ruuvi oli irrallaan.

Hän ei sanonut mitään, ei ajatellut myöskään, mutta hetkeksi heitti hän kaivamisen ja vihelsi läpi koko Vermlannin rykmentin marssin, sillä hän oli ollut sotamiehenä.

Sitten ajatteli hän, että kunhan vaan kunnialla tästä asiasta suoriutuisi. Ei ollut hyvä haudankaivajan muistella kuolleita, ne voivat ruveta kummittelemaan ja tulla mahtaviksi pimeinä syksyöinä. Suurella kiireellä kaivoi hän pois enempi maata. Sitten alkoi hän kolkutella kirstua lapiolla.

Kirstu vastasi aivan selvästi, että se oli tyhjä, tyhjä, tyhjä.

Puolta tuntia myöhemmin oli haudankaivaja pappilassa. Sielläkös alettiin arvailla ja ihmetellä. Sen ainakin kaikki ymmärsivät, että tyttö oli ollut taalalaisen säkissä. Mutta minne hän sitten oli joutunut?

Anna Stiina muori seiso i leipomauunin luona pappilassa ja hoiti leivänpaistamista, sillä pitihän leipoa uusia hautajaispitoja varten. Pitkän aikaa seiso hän ja kuunteli kaikkien heidän puheitaan, sanomatta sanaakaan. Hän piti vaan huolen siitä, ett'eivät leivokset palaisi, otti ja muutteli peltiä uunista joka hetki, ja hengenvaarallista oli tulia liiaksi lähelle pitkää uunilapiota. Mutta miten olikaan, heitti hän päältään kyökkiesiliinansa, pyyhkäsi hätimiten hien ja noen kasvoistansa ja oli sisällä pastorin luona, ennenkun itsekkään tiesi, miten sinne sai tulleeksi.

Eipä ollut niinkään ihmeellistä, että kaiken tuon johdosta, eräänä maaliskuun päivänä, pieni punainen pappilanreki, johon oli vihreitä tulpaneja kirjailtu, ja pieni, punainen pappilanhevonen pysähtyivät Munkhytan rappujen eteen.

Hänen — Ingridin — täytyi nyt luonnollisesti seurata mukana kotiin äidin luokse. Pastori oli tullut häntä hakemaan. Ei hän paljoa puhunut siitä miten iloisia olivat, että Ingrid eli. Mutta näki hänestä, että hän oli hyvin tyytyväinen. Hän ei voinut milloinkaan antaa anteeksi itselleen, että he eivät olleet kohdelleet kyllin hyvästi kasvattitytärtänsä, ja nyt loisti hän oikein siitä onnesta, että saisi alkaa alusta ja tehdä olon hänelle hyväksi tällä kertaa.

Ei sanaakaan puhuttu siitä, miksi Ingrid oli paennut pois. Mitäpä siitä nyt enää kaivaisi esille ja sillä kiusaisi itseään näin kauvan jälestäpäin. Mutta Ingrid ymmärsi, että papinrouvalla oli ollut kovat ajat ja omantunnonvaivat olivat painaneet häntä, ja nyt tahdottiin hänet taas sinne, että saataisiin olla hyviä hänelle. Hän ymmärsi olevansa melkein pakoitettu matkustamaan pappilaan, näyttääkseen, ett'ei hän ollut katkera kasvatusvanhemmillensa.

Kaikkien mielestä oli luonnollista, että hän seurasi kotiin viikoksi tahi kahdeksi, ja miks'ei hän lähtisi? Eihän hän voinut syyttää sitäkään, että häntä täällä tarvittiin. Kyllä hän hyvästi voisi viipyä poissa pari viikkoa, ei Gunnar Hedelle siitä mitään vahinkoa olisi. Raskasta se oli hänelle, mutta parasta oli, että hän matkusti, koska kaikki sitä neuvoivat.

Ehkäpä hän toivoi, että he pyytäisivät häntä jäämään. Hän istuutui rekeen sillä tunteella, että vuorineuvoksetar ja Staava neitsyt tulevat ja nostavat hänet siitä ja kantavat hänet takaisin sisään. Oli aivan mahdotonta käsittää, että hän ajoi alas lehtikujaa, metsää kohti, ja että Munkhytta katosi hänen taakseen.

Mutta ehkä olikin niin, että he paljaasta hyvästä tahdosta eivät tahtoneet pidättää häntä. Ehkäpä he uskoivat, että nuoruus ja elämänhalu ikävöi pois Munkhytan yksinäisyydestä. Ehkä he uskoivat, että hän oli kyllästynyt olemaan hullun hoitajattarena. Hän kohotti kättä ja tahtoi tarttua ohjaksiin, kääntääkseen hevosta. Se johtui hänelle mieleen, kun he olivat peninkulman päässä kartanosta, että jos ne senvuoksi antoivatkin hänen lähteä. Hän olisi tahtonut kääntyä takaisin ja kysyä heiltä.

Hänestä oli kulku tässä äärettömässä epätiedossa, joka häntä ympäröi, samanlaista kuin kulkea ja haparoida eteenpäin eksyttävässä metsässä. Ei ollut ihmistä, joka hänelle vastaisi, tahi neuvoa antaisi. Niin, yhtä vähän hänelle vastasivat männyt ja kuuset ja oravat kuin ihmisetkään.

* * * * *

Samantekevää oli hänelle, minkälaiseksi olo pappilassa muodostuisi. Hän uskoi, että siellä oli hyvä olla, mutta yhdentekevään se oli, kuten sanottu, jos hän olisi saanut olla linnassa ja loihdutussa yrttitarhassa, olisi sekin ollut samanveroista. Ei ole vuodetta niin pehmoista, että se antaisi tyydytyksen sille, joka ikävöi.

Alussa rukoili hän joka päivä niin nöyrästi kuin vaan taisi, että he antaisivat hänen matkustaa takaisin, kun hänellä oli ollut tämä suuri ilo, että vielä kerran sai nähdä äidin ja sisaret. Mutta silloin oli keli aivan mahdoton. Hän saisi odottaa, kunnes routa lähtisi maasta. Ei kai hänellä nyt ollut niin kovaa hätää päästä takaisin sinne.

Ingridin oli vaikea käsittää, miksi ihmisiä suututti, kun hän sanoi tahtovansa takaisin Munkhyttaan. Suututtavan se näytti isää ja äitiäkin ja kaikkia muitakin pitäjäläisiä. Kun oli Råglandassa, niin silloin varmaankaan ei saanut ikävöidä mihinkään muuhun paikkaan mailmassa.

Ingrid huomasi pian, että oli parasta, kun hän ei puhunut mitään matkastaan. Syntyi niin loppumattomasti esteitä, heti kun hän siitä mainitsi. Ei ollut heille kylliksi sekään, että tie oli vielä yhtä huonoa. Aitoja ja muureja ja vallihautoja he rakensivat hänen ympärilleen. Hänen pitäisi tikata täkkiä, kutoa kankaita ja istuttaa taimilavat. Ei suinkaan hän tahtois lähteä pois pappilan suurista syntymäpäiväjuhlista! Ei hän saanut matkustaa, ennenkun Karin Landbergin häät olivat vietetyt!

Muuta hän ei enään voinut kuin kohottaa kätensä kohti keväistä taivasta ja rukoilla sen kiirehtimään työtään. Auringonpaistetta hän rukoili ja lämmintä, hän kärtti tuota ihanaa aurinkoa, että se ottaisi haltuunsa tuon pitkän rajametsän, lähettäisi sinne pienet, paahtavat säteensä kuusten väliin ja sulattaisi lumen niiden alta. Rakas, rakas, oli aivan samantekevää, jos lumi sulii laaksoista, kunhan vaan vuoret päville sulaisi, kunhan metsäpolkuja kulkemaan pääsi, kunhan paimentyttöset mökkiinsä muuttaa saisivat, kunhan se tie kulkukuntoon joutuisi, joka oli puolta lyhempi maantietä.

Ingrid tiesi, kuka ei odottaisi kyytiä eikä kerjäisi kyytirahoja, silloin kun metsätietä kulkemaan pääsisi. Hän tiesi, kuka silloin lähtee pois pappilasta valoisana yönä, tiesi kuka sen tekee, pyytämättä lupaa ainoaltakaan ihmiseltä.

Hän luuli odottaneensa ennenkin kevättä. Sehän oli kaikille ihmisille yhteistä, tuo kevään odottaminen. Mutta nyt tiesi Ingrid, ett'ei hän milloinkaan ennen ollut sitä ikävöinyt. Ei, ei, tuota toista hän ei voinut kutsua ikävöimiseksi!

Ennen oli hän odotellut lehteä puihin ja vuokkoja ja rastaanlaulua ja käen kukuntaa. Mutta se oli lapsellisuutta eikä mitään muuta. Se ei ikävöinyt kevättä, joka ajatteli vaan sitä, mikä oli kaunista. Maasta hän ottaa ensimmäisen mullan, joka lumesta esiin pistää ja sitä suutelee. Hän noukkii ensimmäisen kurttuisen nokkoslehden, voidakseen sillä polttaa itseänsä, että nyt on kevät.

Hyvin hyviä olivat kaikki ihmiset hänelle. Vaikka he eivät mitään sanoneet, oli se luulo yhä heissä, että Ingrid aina ajatteli päästä lähtemään pois. — Minä en voi ymmärtää, miksi sinä tahdot pois sinne tuota hullua vahtimaan — sanoi Karin Landberg eräänä päivänä. Oli kuin olisi hän lukenut Ingridin ajatukset. — Jo hän ne on heittänyt mielestään — sanoi papinrouva, ennenkun Ingrid joutui vastaamaan.

Karinin mentyä sanoi papinrouva: — Ihmiset sitä ihmettelevät, että sinä tahdot pois meiltä. — Ingrid vaikeni. — Sanovat, että kun Hede tuli paremmaksi, taisi hän olla semmoinen, että sinä rakastuit häneen. — Ei, ei silloin kun hän paremmaksi tuli — sanoi Ingrid, jota alkoi naurattaa. — Olkoon miten tahansa, niin hänen kanssaan ei ole naimisiin menemistä — sanoi kasvatusäiti. — Isä ja minä olemme siitä puhelleet ja meistä on sinulle parempi, että pysyt meillä. — Hyviä te olette, kun tahdotte pitää minua luonanne — sanoi Ingrid. Ja liikutettu hän olikin siitä, että he tahtoivat olla niin hyviä hänelle.

He eivät uskoneet häntä, vaikka hän olisi ollut kuinka nöyrä. Ingrid ei voinut käsittää, mistä tähdestä he lukivat hänen ikävöimisensä. Nyt oli kasvatusäiti sanonut, ett'ei hän saa enään matkustaa sinne. Mutta siihen hän ei voinut tyytyä.

— Voisivathan he sinulle kirjoittaa, jos sinua sinne tarvitsevat — sanoi hän.

Taas alkoi Ingridiä naurattaa. Ihmeellisintä kaikista taitaisi olla, jos taikalinnasta kirjeitä saapuisi. Hän ihmetteli, että uskoikohan kasvatusäiti, että vuorikuningas kirjoittaisi luokseen ryöstettyä impeään, kun se unohtui jäämään äitinsä luokse.

Mutta jos tietäisi kasvattiäiti, miten monta viestiä hän sai. Siitä olisi hänelle kyllä ollut päänvaivaa.

Tuli viestejä yöllä unissa, ja tuli viestejä näyissä päivällä. Hän antoi Ingridille tiedoksi tarvitsevansa häntä. Hän oli niin sairas, niin sairas.

Ingrid tiesi, että Hede oli tulemassa uudelleen hulluksi, ja että hänen täytyi päästä hänen luokseen. Jos joku olisi sen hänelle sanonut, olisi hän heti vastannut, että hän tiesi sen.

Nuo suuret tähtisilmät näkivät yhä kauemmaksi ja kauemmaksi. Sen, joka tuon katseen näki, ei tainnut olla helppo uskoa, että hän tynesti ja kauniisti jäisi kotiin istumaan.

Ei taida olla kovinkaan vaikea nähdä ihmisestä, viihtyykö hän vaiko ikävöi. Ei tarvitse nähdä kuin onnen välähdyksen hänen silmissään, kun hän tulee sisään työstä, tahi kun hän istuu takkavalkean ääreen. Mutta Ingridin silmissä ei näkynyt onnen välkettä muulloin kuin silloin, kun hän näki vuoripuron tulevan tanssien metsästä, tulvillaan vettä. Sehän se Ingridille tietä murti.

Sattui kerran niin, että Ingrid istui kahden Karin Landbergin kanssa, ja silloin alkoi Ingrid kertoa hänelle elämästään kaukana Munkhytassa. Karin oli ihan pelästynyt. Mitenkä Ingrid oli kestänyt semmoista oloa?

Hänen, Karin Landbergin, piti mennä naimisiin. Hän oli nyt sillä asteella, ett'ei voinut puhua mistään muusta kuin sulhasestaan. Ei ollut mitään, jota ei sulhanen olisi opettanut hänelle, ei mihinkään voinut hän ryhtyä, jos ei saanut häneltä kysyä.

Hänelle johtui mieleen, että Olofkin oli sanonut sanan tähän asiaan, sen hän voisi käyttää peloittaakseen Ingridiä, jos todella Ingrid oli alkanut rakastaa hullua. Ja sitten alkoi hän kertoa, miten hullu Hede todella oli ollut. Sillä viime syksynä, kun Olof oli ollut markkinoilla, olivat muutamat herrat väittäneet, ett'ei Kilipukki mikään hullu ole. Hän oli vaan olevinaan, viekoitellen siten itselleen ostajia. Mutta Olof oli väittänyt, että hän oli hullu. Todistaakseen sanansa, oli hän mennyt eläintorille ja ostanut pienen, surkean pukin, ja varmasti oli Hede hullu. Olofin ei tarvinnut kuin asettaa pukki hänen eteensä tiskille, jossa hänellä oli veitsensä levällään, niin heti hän pakeni, jättäen sinne sekä säkin että tavarat. Ja kaikki olivat nauraneet niin hirveästi, nähdessään miten pelkuri hän oli. Ja mahdotonta oli, että Ingrid voisi pitää ihmisestä, joka oli ollut niin hulluna.

Varomaton taisi Karin Landberg olla, kun ei katsonut Ingridiin, kertoessaan tuota juttuaan. Jos hän olisi nähnyt, mitenkä Ingridin kulmakarvat rypistyivät, olisi hän tullut varoitetuksi.

— Ja sinä aiot naida miehen, joka semmoista on tehnyt — sanoi Ingrid. — Minä uskon, että parempi on naida itse Kilipukki.

Ja sen Ingrid sanoi niin suoraan ja selvällä tarkoituksella ja oli niin omituista, että Ingrid, joka oli niin lempeä, tahtoi sanoa jotakin kovaa, että oikein vihiasi Karinin sydäntä. Hän oli sitten levoton monta päivää, että jos ei Olof ollutkaan se, jonka hänen piti olla. Se aivan katkeroini Karinin elämän, kunnes hän eräänä päivänä otti kertoakseen Olofille koko asian, ja silloin oli sulhanen kyllin lempeä lohduttaakseen ja rauhoittaakseen häntä.

Ei ole helppo asia odotella kevättä Vermlannissa. Iltasella voi olla auringon paisteista ja lämmintä, ja kuitenkin voi aamusella maa olla valkeana lumesta. Karviaismarjapensaat ja ruohokentät voivat kyllä vihannoida, koivumetsä vaan on paljaana ja ikäänkuin kiusallakaan ei puhkea.

Helluntaina oli kevät laaksoissa, mutta eivät olleet Ingridin rukoukset auttaneet mitään. Ei ollut yksikään paimentyttö muuttanut metsään, eivät olleet suot kuivaneet, ei ollut ajattelemistakaan päästä kulkemaan metsätietä.

Helluntaipäivänä oli Ingrid kirkossa ja kasvatusäiti myöskin. Oli niin suuri juhlapäivä, että he saivat ajaa vaunuissa. Ennen aikaan oli Ingridistä ollut hyvin hauskaa tulla ajaen täyttä laukkaa kirkkopihalle, jolloin ne, jotka seisoivat kiviaidan luona ja tien vieressä, ottivat lakin päästään ja tervehtivät, ja ne, jotka seisoivat keskitiellä, heittäisivät parilla aika hyppäyksellä syrjään. Mutta näihin aikoihin ei häntä ilahuttanut mikään. "Ikävöiminen vie ruusulta tuoksun, ja täysikuulta sen loisteen", sanoo sananlasku.

Mutta Ingridistä oli hyvää, se mitä hän kuuli kirkossa. Tuntui hyvältä kuulla, että opetuslapset heidän ikävässään saavat lohdutukseen ilon ihmeen. Se oli hänestä hauskaa, että Jesus ajatteli lohduttaa niitä, jotka niin hartaasti ikävöivät häntä.

Kun Ingrid ja kaikki muut istuivat kirkossa, tuli pitkä mies kävelen maantietä. Hänellä oli turkki yllään ja raskas rihkamasäkki selässä, niinkuin sillä, joka ei osaa erottaa talvea kesästä, arkipäivää pyhästä. Hän ei mennyt sisälle kirkkoon, vaan hiipi hyvin pelokkaasti hevosten ohitse, jotka olivat sidotut aidanvarteen, sisään kirkkomaalle.

Siellä istuutui hän eräälle haudalle ja ajatteli kaikkia niitä kuolleita, jotka vielä nukkuivat ja yhtä kuollutta, joka oli herännyt elämään. Hän istui vielä paikallaan, kun ihmiset tulivat kirkosta.

Karin Landbergin Olof oli ensimmäisiä, joka kirkosta tuli ulos, ja sattuessaan katsomaan kirkkomaalle päin, huomasi hän taalalaisen. On vaikea sanoa uteliaisuusko vai muuko hänet johti hautuumaalle, mutta sinne hän meni puhumaan taalalaisen kanssa. Hän tahtoi nähdä, oliko mahdollista, että se, jonka sanottiin paranneen, oli tullut mielipuoleksi uudestaan.

Ja se oli kyllä mahdollista. Hän kertoi heti nuorelle sulhaselle, että hän istui odottamassa erästä, jonka nimi oli Hautalilja. Se tulisi ja soittaisi hänelle. Se osasi soittaa, niin että aurinko tanssi ja tähdet kaaressa kulkivat.

Silloin sanoi Karin Landbergin Olof hänelle, että se, jota hän odotti, seisoj tuolla kirkkopihalla. Kun hän vaan nousee seisomaan, niin kyllä hän sinne näkee. Tyttö tulee kyllä iloiseksi, kun tapaa hänet.

Papinrouva ja Ingrid aikoivat juuri istuutua vaunuihin, kun pitkä taalalaismies kiiruhti heitä kohti. Hän tuli hyvää vauhtia, huolimatta kaikista hevosista, joille hänen täytyi niitata, ja hän viittasi kiihkeästi kädellään nuorelle tytölle.

Niinpiankun Ingrid näki hänet, jäi hän hiljaa seisomaan. Hän ei olisi voinut sanoa, tuliko hän enemmän iloiseksi siitä, että sai hänet nähdä, tahi epätoivoiseksi, kun hän oli hulluna uudelleen, hän vaan unhotti kaiken muun mailmassa.

Ja silmänsä alkoivat loistaa. Sinä hetkenä hän varmaankaan ei huomannut tuota köyhää ihmisparkaa. Hän tunsu ainoastaan sen hienon sielun läsnäolon, jota hän oli sairaaksi asti ikävöinyt.

Seisoj kirkkoväkeä taajassa heidän ympärillään ja heidän täytyi kaikkien katsoa Ingridiä. Ei kukaan voinut siirtää katsettaan hänen kasvoistaan. Hän ei liikahtanut mennäkseen hullua vastaan, hän seisoj vaan hiljaa ja odotti. Mutta ne, jotka näkivät, miten hän onnesta säteili, tahtoivat melkein uskoa, että tuo, joka tuli häntä vastaan, ei ollut hullu, vaan suuri ja jalo ihminen.

He sanoivat jälestäpäin, että näytti melkein siltä kuin olisi ollut yhdysside hänen ja Ingridin sielun välillä, salainen yhteys, joka oli niin syvälle kätkeyty, että ei ihmisjärki sinne ulottunut.

Mutta kun Hede oli ainoastaan pari askelta Ingridistä, tarttui hänen kasvatusäitinsä ravakasti häneen ja nosti hänet vaunuihin istumaan. Hän ei tahtonut mitään yhtymisiä näiden kahden välillä, täällä kirkkomaalla, suuren ihmisjoukon nähdessä. Ja niinpiankun he olivat vaunuissa, antoi renki hevosten nelistää.

Kuului pari hirveätä, hurjaa huutoa heidän takanaan. Papinrouva istui ja kiitti Jumalaa, että hän oli

saanut tytön vaunuihin.

Ei ollut kulunut pitkältä iltapäivää, kun eräs talonpoika tuli pappilaan puhumaan pastorin kanssa. Hän tuli puhumaan tuosta hullusta taalalaismiehestä. Se oli tullut aivan raivoksi nyt, heidän oli täytynyt sitoa hänet. Mitä nyt pastori neuvoisi? Mitä he tekisivät miehelle?

Pastori ei voinut muuta neuvoa kuin että veisivät hänet kotiinsa. Hän kertoi talonpojille, kuka Hede oli ja missä hän asui.

Myöhemmin illalla kertoi hän kaiken tämän Ingridille. Oli varmintä antaa tytön tietää koko totuus, niin että hän antaisi järjen hallita.

Mutta yön saavuttua, tunsu Ingrid, ett'ei hänellä ollut aikaa kauvempaa odottaa kevättä. Hän lähti kulkemaan, tyttö parka, jalkasin maantietä Munkhyttaan. Tulisi hän perille sitäkin myöten, vaikka hän tiesi, että se oli kaksi kertaa niin pitkä kuin metsätie.

X.

Oli toisen helluntaipäivän iltapäivä. Ingrid tuli astuen maantietä myöten. Oli hymyilevä seutu: pieniä, matalia vuoria, ja pieniä koivikkosaaria peltojen välillä ja joskus keskessäkin. Oli kukkia pihlajissa ja tuomissa, vaaleita, meheviä lehtiä haavoissa, maantieojat olivat täynnä kirkasta, lorisevaa vettä, joissa puhtaaksi huuhdotut kivet pohjalla kimaltelivat ja loistivat.

Ingrid kulki ja suri häntä, joka oli tullut uudelleen hulluksi, mielti, voisiko tehdä mitään hänen hyväkseen, mielti oliko siitä mihinkään, että hän näin läksi kotoansa.

Hän oli nälissään ja väsynyt, kengät jo alkoivat kulua rikki. Hän ajatteli, että olisi parasta kääntyä. Ei hän kuitenkaan jaksaisi perille.

Hän tuli yhä alakuloisemmaksi, mitä edemmäksi kulki. Hän ei voinut olla ajattelematta, että oli turhaa hänen tulla sinne nyt, kun Hede oli tullut aivan mielipuoleksi. Varmaankin oli jo aivan myöhäistä, aivan toivotonta voida tehdä enään mitään.

Mutta heti kun hän ajatteli kääntyä, näki hän Heden kasvot aivan vieressään, niinkuin oli nähnyt ne usein ennenkin. Silloin sai hän uutta toivoa, ajatteli, että Hede kutsui häntä, tuli lujasti vakuutetuksi siitä, että hän kyllä voisi parantaa hänet.

Juuri kun Ingrid kohotti päätään ja näytti vähemmän alakuloiselta, tuli häntä vastaan omituinen seurue.

Sieltä tuli pieni hevonen, joka veti pieniä kärryjä, ja kärryissä istui paksu matammi, ja vieressä käveli laiha, kulunut mies, jolla oli pitkät viikset.

Täällä kaukana maaseudulla, jossa kukaan ei käsittänyt taiteellisuutta, tahtoivat rouva ja herra Blomgrén aina näyttää yksinkertaiselta porvarisväeltä. Pienet kärryt, joilla he ajoivat, olivat hyvin katetut, ei kukaan voinut aavistaa, ett'eivät ne sisältäneet muuta kuin ilotulustarpeita ja silmäkääntäjäkoneita ja nukketeatterimarionetteja.

Ei voinut kukaan aavistaa, että tuo paksu mummo, joka istui korkealla kuorman päällä ja näytti hyvinvoivalta porvarimatammilta, oli entinen miss Viola, joka kerran oli lennellyt läpi ilman, tahi että tuo kävelevä mies, joka niin muistutti eronsaanutta sotamiestä, oli sama herra Blomgrén, joka joskus keskeytti vaelluksen yksitoikkoisuuden tekemällä hyppäyksen yli hevosen ja joka puhui vatsassa rastaille ja leivosille, jotka lauloivat puissa tien vieressä, niin että ne tulivat aivan hulluiksi.

Hevonen oli tuommainen pienen pieni, joka oli vetänyt ennen karusellia, ja senvuoksi ei tahtonut kulkea, jos se ei kuullut soittoa. Rouva Blomgrén istui senvuoksi useimmiten kärryillä ja soitti huuliharppua, ja heti kun he tapasivat jonkun, pisti hän sen taskuunsa, ett'ei vaan uskottaisi heidän olevan tuommoista taiteilijäväkeä, jota maaseudulla ei kukaan kunnioita. Eivät he sillä tapaa kovin nopeasti päässeet eteenpäin, mutta kiirettä ei heillä ollutkaan.

Sokean viulunsoittajan täytyi kulkea vähän kauvempaa jälestä, ett'ei huomattaisi hänen kuuluvan seuraan. Tällä sokealla oli pieni koira kulettajana, kun oli kielletty häntä pitämästä lasta taluttajanaan. Se olisi alituisesti muistuttanut herra ja rouva Blomgrénille pientä tyttöä, jonka nimi oli Ingrid. Sitä he

eivät olisi kestäneet.

Ja nyt olivat nämä kaikki ulkona maalla kevään vuoksi. Vaikka heillä olisi ollut kuinka hyvät ansiot kaupungissa, niin täytyi herra ja rouva Blomgrénin maalle tähän aikaan vuodesta. He olivat taiteilijaväkeä, hän ja rouva Blomgrén.

He eivät tunteneet Ingridiä, ja hän kulki ensiksi heidän ohitsensa tervehtimättä, sillä hänellä oli kiire ja hän pelkäsi tulla pidätetyksi. Mutta hän tunsu heti, että se oli rumasti ja sydämmettömästi tehty ja kääntyi takaisin.

Jos Ingrid silloin olisi voinut iloa tuntea, niin kyllä hän sitä olisi tuntenut nähdessään vanhusten ilon hänet tavatessaan. Ja siitä syntyi pitkä keskustelu. Pieni hevonen kääntyi vähä väliä katsomaan, oliko karuselli mennyt rikki.

Ihmeellistä kyllä, oli Ingrid se, joka puhui enimmin. Vanhukset näkivät heti, että hän oli kulkenut ja itkenyt ja he tulivat niin huolestuneiksi siitä, että hän oli pakoitettu kertomaan heille kaikki vaiheensa ja seikkailunsa.

Oli nautinto Ingridin kertoa, sillä vanhuksilla oli oma tapansa käsittää kaikkea. He taputtivat käsiään, kun hän kertoi, mitenkä oli noussut pois haudasta ja kun hän kuvaili, mitenkä peloitti papinrouvan.

He hyväilivät ja ylistelivät häntä siitä, että hän oli lähtenyt pois pappilasta. Kaikki oli heille keveätä ja toivorikasta, suruista ja huolista eivät he tienneet mitään.

Heillä ei ollut juuri mitään mittoja, joilla mittasivat todellisuutta, senvuoksi heihin ei vaikuttaneetkaan sen karkeat puolet. He vertasivat kaikkea mitä kuulivat nukketeatterikappaleihin ja pantomiimeihin. Vähän surua ja surkeutta pantiin pantomiimeihinkin, mutta ne vaan kohottivat vaikutusta. Ja luonnollisesti loppuisi kaikki hyvästi. Kaikki loppui hyvästi pantomiimeissä.

Tuossa heidän toivorikkaudessaan oli jotain tarttuvaista. Ingrid tiesi, että he eivät ensinkään ymmärtäneet hänen onnettomuutensa suuruutta, mutta kuitenkin oli rohkaisevaa kuunnella heitä.

Mutta sai Ingrid heiltä todellisen avunkin. He kertoivat vähän aikaa sitten syöneensä päivällistä Forsåkerin kievarissa, ja juuri, kun he nousivat pöydästä, tuli kestikievariin ajaen muutamia talonpoikia, mukanaan hullu mies. Rouva Blomgrén ei sietänyt nähdä mielenvikaisia ja oli sentähden tahtonut lähteä heti pois, ja herra Blomgrén oli totellut häntä. Mutta mitäs, jos se olikin Ingridin hullu! Tuskin olivat he sen sanoneet, kun Ingrid sanoi, että se kyllä oli uskottavaa ja tahtoi jättää heidät.

Mutta silloin kysyi herra Blomgrén rouvaltansa juhlallisella tavallansa, eivätkö he olleet liikkeellä ainoastaan kevään vuoksi, ja eikö heille ollut yhdentekevää, minne he menivät, ja rouva Blomgrén kysyi yhtä pateetillisesti puolestansa, että luuliko hänen miehensä, että hän luopuisi rakkaasta Ingridistään, ennenkun tyttö oli saavuttanut onnensa sataman.

Karusellihevonen käännettiin ja keskusteleminen oli nyt vaikeampaa senvuoksi, että huuliharpun piti alkaa soida. Heti kun rouva Blomgrén tahtoi jotakin sanoa, täytyi hänen antaa soittokone herra Blomgrénille, ja kun herra Blomgrén tahtoi puhua, jätti hän sen taas rouvallensa. Ja joka kerta kun soittokone kulki suusta suuhun, pysähtyi tuo pieni hevonen.

Koko ajan oli heillä lohduttavia asioita kerrottavana Ingridille. He juttelivat kaikki sadut, jotka olivat nähneet nukketeatterissa näytettävän. He lohduttivat häntä Prinsessa Ruususella, he lohduttivat häntä Tuhkimuksella. He lohduttelivat häntä kaikilla mailman saduilla.

Herra ja rouva Blomgrén katselivat Ingridiä, kun he nyt näkivät, että hänen silmänsä alkoivat vähitellen loistaa. — Taiteilijasilmät! sanoivat he ja nyökkäyttivät tyytyväisinä toisilleen. — Emmekös sitä jo sanoneet? Taiteilijasilmät!

Jollain ihmeellisellä tavalla olivat he keksineet, että Ingridkin kuului nyt heihin, oli taiteilijaväkeä hänkin. Heidän mielestään hän näytteli suuressa murhenäytelmässä. Suuri ilo se oli heidän vanhuuden päivinä.

He kulkivat eteenpäin niin joutuiseensa kuin voivat. Vanha pari oli levoton siitä, että Ingridin hullu ei ehkä enää olisi majatalossa.

Siellä hän oli vielä ja pahinta oli se, ett'ei kukaan tiennyt, mitenkä hänet saataisiin sieltä pois.

Nuo molemmat talonpojat, jotka olivat tuoneet Heden, olivat vieneet hänet yhteen vierashuoneista ja lukinneet hänet sinne siksi ajaksi, kun hevosta odottivat. Kun he jättivät hänet, olivat kädet lujasti takaa sidotut, mutta mitenkä hänen lienee onnistunut vääntää kätensä irti nuorista, sillä kun tultiin häntä hakemaan, oli hän seisonut irti ja vapaana ja täydessä raivossa oli tarttunut tuoliin sillä lyödäkseen. Ei

auttanut muu kuin kiiruhtaa ulos ja lukita hänet oven taakse. Nyt kävelivät talonpojat ja odottivat majatalon isäntää ja hänen renkejänsä kotiintuleviksi, saadakseen kylliksi miesvoimia häntä uudelleen sitomaan.

Ei kuitenkaan kaikki toivo, jonka nuo vanhat ystävät olivat Ingridissä herättäneet, ollut sammunut. Hän ymmärsi, että Hede oli huonompi kuin milloinkaan ennen, mutta hän ei ollut odottanutkaan muuta. Hän toivoi kuitenkin. Ei heidän satunsa, vaan heidän suuri rakkautensa häneen oli taas saanut hänen mielensä virkeäksi. Hän pyysi, että hänet päästettäisiin Heden luokse. Hän sanoi tuntevansa Heden ja ett'ei tämä hänelle tekisi mitään. Mutta talonpojat vastasivat, että hulluja hekin silloin olisivat. Mies tuolla sisällä löisi kuoliaaksi kenen tahansa, joka tulisi sisään hänen luokseen eikä osaisi puolustaa itseään.

Ingrid istui kauvan aikaa ja mietti. Hän ajatteli, miten ihmeellistä oli, että hän juuri tänään sattui tapaamaan herra ja rouva Blomgrénin. Taisi olla tarkoituksensa silläkin. Eivät he olisi sattuneet hänen tielleen, jos sillä ei olisi ollut jotakin tarkoitusta.

Ja Ingrid alkoi miettiä, mitenkä Hede parani viime kerralla. Eiköhän Ingrid nytkin saisi häntä tekemään jotain, joka muistuttaisi hänelle jotain entisyydestä, joka siirtäisi hänet pois mielipuolenhoureista? Hän mietti ja mietti.

* * * * *

Herra ja rouva Blomgrén istuivat penkillä majatalon edustalla, he näyttivät onnettomammilta kuin olisi voinut uskoa mahdolliseksikaan. He olivat melkein valmiita itkemään.

Silloin tuli hän heidän luokseen, hän, Ingridlapsi, ja hymyili heille, niinkuin ainoastaan hän sen osasi, ja hyväili heidän vanhoja, ryppyisiä poskiansa ja pyysi heiltä sen suuren ilon, että saisi nähdä pienen näytöksen, semmoisen, jossa hänkin sai olla mukana ennen mailmassa. Se olisi niin suuri lohdutus hänelle.

Niin, ensiksi he kielsivät, sillä he eivät juuri olleet iloisella taiteilijatuulellaan, mutta kun hän oli tuhlannut heille vieläkin pari hymyilyä, eivät he voineet vastustaa häntä. Ja he menivät kuormansa luokse ja ottivat esille trikoopukunsa.

Kun he olivat valmiit ja sokea oli haettu mukaan, valitsi Ingrid paikan näytökselle. Hän ei tahtonut, että he näyttelisivät pihamaalla, vaan vei heidät majatalon puutarhaan. Sillä majatalolla oli oma puutarhansa. Enimmäkseen oli siellä vaan alastomia multapenkkejä, joista ei vielä mitään ollut noussut näkyviin, mutta siellä täällä oli kukkiva omenapuu. Ja Ingrid sanoi, että hän tahtoi heidän esiintymään juuri yhden tuommoisen kukkivan omenapuun alla.

Rengit ja piijat juoksivat sinne, kun viulun soittoa kuulivat, niin että heillä oli hiukan yleisöäkin. Mutta vastenmieliseltä tuntui kuitenkin herra ja rouva Blomgrénista esiintyminen. Hän, Ingrid, pyysi liikoja heiltä. Alakuloisuus heitä aivan liiaksi painoi.

Ja onnettomuudeksi oli Ingrid vienyt heidät puutarhan puolelle. Tällä puolellahan oli vieraskammarin ikkuna, ja sitä ei hän kai tullut ajatelleeksi. Rouva Blomgrén oli vähällä juosta matkaansa, kun hän kuuli vierashuoneen ikkunaa kiivaasti avattavan. Mitäs, jos hullu on kuullut soiton, ja mitäs jos hän hyppää ulos ikkunasta ja tulee heidän luokseen!

Mutta rouva Blomgrén tyyntyi, kun näki ikkunassa olijan. Se oli miellyttävän näköinen nuori mies. Hän oli paitahiasillaan, mutta muuten aivan oikein puettu. Katse oli tyyni, huulet hymyilivät, ja kädellään siveli hän tukkaa otsaltaan.

Herra Blomgrén teki työtä, ja oli näyttelemiseensä niin kiintynyt, ett'ei mitään huomannut. Rouva Blomgrén, jolla ei ollut muuta tehtävää kuin heittää lentomuiskuja, voi pitää vaarin kaikesta.

Eikö ollut ihmeellistä, mitenkä tuo Ingridlapsi aivan äkkiä oli kirkastunut? Hänen silmänsä loistivat enemmän kuin koskaan ennen, ja kasvot olivat käyneet niin valkeiksi, että aivan kuultivat. Ja koko tuo sädeloisto oli kohdistunut nuorukaiseen tuolla ylhäällä ikkunassa.

Hän ei miettinyt kauvan, hän nousi ikkunalaudalle ja hyppäsi alas heidän luokseen. Ja hän tuli sokean luokse ja pyysi lainata viulua.

Ja Ingrid otti heti viulun sokealta ja ojensi sen vieraille. —
Soittakaa nyt valssi Noita-ampujasta — sanoi hän.

Niin alkoi vieras soittaa ja Ingrid hymyili, mutta samalla oli tyttö niin ylluonnollisen näköinen, että rouva Blomgrén uskoi tytön sulautuvan auringon säteeksi ja lentävän pois heidän luotaan.

Mutta kun rouva Blomgrén kuuli vieraan soiton, silloin hän tunsu hänet. — Vai niin sanoi hän itsekseen — vai niin. Se on kuitenkin hän. Vai niin, senvuoksi Ingrid tahtoikin meidät vanhat ihmiset esiintymään.

* * * * *

Gunnar Hede, joka oli kävellyt huoneissaan ja ollut niin vihainen, että häntä olisi haluttanut lyödä kuoliaaksi jonkun, oli siis saanut kuulla sokean soittavan ikkunansa ulkopuolella. Ja tämä oli hänet siirtänyt erääseen kohtaukseen hänen entisestä elämästään.

Hän alkoi ihmetellä, mistä löytäisi oman viulunsa, ja hän muisti, että Ålin oli vienyt pois sen, ja nyt ei auttanut muu kuin koettaa lainata sokealta, että saisi soittaa mieleensä rauhan. Hän oli niin kamalasti kiihoittunut.

Ja heti saatuaan sokean viulun käteensä, alkoi hän soittaa. Hänelle ei johtunut mieleenkään, ett'ei osaisi soittaa. Hänellä ei ollut aavistustakaan siitä, ett'ei hän moneen vuoteen ollut osannut soittaa muuta kuin jonkun yksinkertaisen säveleen.

Hän oli aivan siinä uskossa, että oli Upsalassa tuon viiniköynnösten koristaman talon edessä. Ja hän odotti, että kometiantit alkaisivat tanssia, niinkuin silloinkin.

Hede koetti soittaa tulisemmin, pakottaakseen heitä siihen, mutta sormensa olivat kankeat ja jäykistyneet, jousikaan ei oikein tahtonut häntä totella. Hän ponnisteli niin, että hikipisarat nousivat hänen otsaansa. Viimein hän kuitenkin löysi oikean säveleen, sen, jonka mukaan he olivat viime kerralla tanssineet. Hän soitti sen niin lumoavasti, niin tenhoavasti, että se oikein voi sydämet pehmittää.

Mutta vanhat akrobaatit eivät alkaneet tanssia. Siitä oli jo aikoja, kun he olivat Heden tavanneet Upsalassa. He eivät muistaneet, mitenkä ihastuneiksi he olivat silloin tulleet. Heillä ei ollut aavistustakaan, että Hede odotti heiltä jotain.

Hede käänsi katseensa Ingridiin, saadakseen selvitystä, miksi kometiantit eivät tanssineet. Samassa kun hän näki hänen silmänsä niin ylikuonnollisen loistavina kuin ne olivat, hämmästyi hän niin, että lakkasi soittamasta.

Hän seisoi siinä silmänräpäyksen ja katseli ympärillään olevia. Ihmeellisen levottomasti he katsoivat häneen, nuo kaikki.

Oli mahdotonta soittaa, kun ihmiset tuolla tavalla tuijottivat. Hän lähti pois sieltä. Hän näki ryhmän kukkivia omenapuita alhaalla puutarhassa. Sinne hän meni.

Hän huomasi nyt, että se olikin mielikuvittelua kaikki tuo äskeinen, että Ålin oli lukinnut hänet huoneeseen ja että hän oli Upsalassa. Puutarha oli liian suuri ja taloa eivät punertavat viinilehvät koristaneet. Ei, Upsala tämä ei voinut olla.

Mutta ei hän paljoa välittänyt siitä, missä oli. Mielestään hän ei ollut soittanut vuosisatoihin, ja nyt oli hän saanut viulun käsiinsä. Nyt hän soittaisi.

Hän asetti viulun poskeaan vastaan ja alkoi. Mutta taas estivät häntä sormien kankeat liikkeet. Hän ei osannut soittaa kuin kaikkein yksinkertaisimpia säveliä.

— Tässä ei auta muu, kuin alottaa alusta sanoi hän. Ja hän hymyili ja alkoi soittaa pientä menuettia. Se oli ensimmäinen, mitä hän oli oppinut. Sen oli isä soittanut hänelle, ja hän oli soittanut jälestä, opetellut korvakuulon mukaan. Hän aivan näki tuon hetken edessään. Ja hän kuuli sanat: "Tanssia tahtoi pieni prinssi, vaan taittoi hän jalkansa pienen".

Hän koetteli sitten muitakin pieniä tansseja. Näitä oli hän soittanut koulupoikana ollessaan. Hänet oli pyydetty tyttöpensiooniin soittamaan oppilaitten tanssiharjoituksissa. Hän näki pienten tyttöjen hypyvän ja pyörähtelevän ja kuuli tanssin opettajattaren polkevan tahtia.

Hän alkoi nyt tulla rohkeammaksi. Hän soitti ensimmäistä viulua eräästä Mozartin viulukvartetista. Kun hän oli harjoitellut sitä, oli hän ollut kimnasistinä Falunissa. Siellä olivat muutamat vanhat herrat harjoittaneet kvartetia eräitä soittajaisia varten. Mutta ensimmäinen viulu oli sairastunut ja hän sai ottaa ensimmäisen äänen, niin nuori kuin olikin. Eikä ollut hän silloin niin vähänkään ylpeä.

Gunnar Hede ei oikeastaan ajatellut muuta kuin mitenkä tulisi toimeen sormiensa kanssa, soittaessaan näitä lapsellisia harjoituksia. Mutta pian hän huomasi, että hänessä tapahtui jotain ihmeellistä.

Hänellä oli selvä tunne siitä, että sisällä hänen aivoissaan oli musta pimeys, joka himmensi häneltä

menneisyyden. Heti kun hän koetti muistella jotakin asiaa, oli kuin olisi hän ollut haparoimassa jotakin pimeässä huoneessa. Mutta kun hän soitti, väistyi osa pimeyttä pois. Hänen sitä ajattelematta oli pimeys väistynyt niin paljon, että hän nyt voi muistella lapsuudenaikoja ja kouluaikaansa.

Nyt päätti hän antaa viulun johtaa, ehkä se ajaisi pois kaiken pimeyden.

Ja niin kävikin. Joka kappaletta, jota hän soitti, väistyi himmentävä pimeys hiukan. Viulu kuletti häntä vuodesta vuoteen, herätti hänessä eloon muistoja lukuajoistaan, ystävistä ja huveista. Tiheänä oli pimeys hänen edessään, mutta kun hän kulki sitä vastaan, viulu aseena kädessään, väistyi se askel askeleelta. Väliin katsoi hän taakseen, ikäänkuin katsoakseen, kiertelikö se häntä takaapäin. Mutta hänen takanansa oli kirkas päivä.

Viulu alkoi soittaa muutamia duettoja, joita soitettiin yhdessä viululla ja pianolla. Hän soitti ainoastaan muutaman tahdin kumpaakin. Mutta pimeys alkoi väistyä yhä enemmän, hän muisti morsiamen, kihlausajan.

Hän olisi tahtonut viivähtää tässä, mutta vielä oli jälellä paljon pimeyttä, se oli soitettava pois. Ei ollut hänellä aikaa.

Hän alkoi erästä virrensäveltä. Hän oli kuullut sen kerran, kun oli alakuloinen. Hän muisti, että oli istunut maalaiskirkossa sitä kuullessaan, mutta miksi oli hän ollut alakuloinen? Senvuoksi, että hän köyhänä kauppiana kierteli kyliä tavaroineen. Se elämä oli kovaa. Sitä oli raskasta muistella.

Jousi lenteli kielillä kuin vihurituuli ja taas lohkesi iso palanen pimeyttä. Nyt näki hän sydänmaan metsän, lumeen peittyneet eläimet, nuo ihmeelliset olennot, joita kinokset muodostelivat niiden päälle. Hän muisti matkan morsiamen luokse, muisti mitenkä hän purki kihlauksen. Yhdellä kertaa selvisi tuo kaikki hänelle.

Ei hän tuntenut juuri surua, eikä iloakaan noita muistellessa. Tärkeintä oli, että hän muisti. Ainoastaan se oli ääretön nautinto.

Tämän jälkeen pysähtyi jousi kuin itsestään. Se ei tahtonut kulettaa häntä eteenpäin. Ja kuitenkin oli hänellä paljon, paljon enempi muistamista. Vielä oli pimeys vahvana muurina hänen edessään.

Hän pakoitti viulun josta edelleen. Ja se soitti kaksi pientä, yksitoikkoista säveltä, mitättömimpiä mitä hän milloinkaan oli kuullut. Mistä hänen viulunsa ne oli oppinut?

Pimeys ei väistänyt vähääkään näitä säveleitä. Ne eivät opettaneet hänelle oikeastaan mitään. Mutta niistä sointui tuska semmoinen, jota hän ei milloinkaan ennen tiennyt kokeneensa. Hurja, kamala pelko, sielun, langenneitten henkien sanomaton kauhu.

Hän lakkasi soittamasta, hän ei jaksanut kauvempaa. Mikä soi noissa sävelissä?

Pimeys ei niitä yhtään väistänyt, ja pahinta oli, että tuntui hänestä, että jos ei hän viulu kädessä kulkenut pimeyttä kohti ja ajanut sitä edestään, tuli se kietovana häntä vastaan ja tahtoi peittää hänet.

Hän oli seisonut ja soittanut silmät puoleksi ummessa, nyt kohotti hän silmänsä ja katsoi ulos todellisuuden mailmaan. Silloin huomasi hän Ingridin, joka oli seisonut siinä ja kuunnellut häntä koko ajan.

Hän kysyi sitten Ingridiltä, ei vastausta saadakseen, vaan pysäyttääkseen pimeyden edes silmänräpäykseksi:

— Milloin minä soitin tämän viimeksi?

Mutta Ingrid seiso siinä väristen. Hän oli tehnyt päätöksensä. Käyköön miten tahansa, mutta totuuden hän saa tietää. Käyköön miten tahansa, niin sanoisi Ingrid sen hänelle.

Kyllä häntä pelotti, mutta rohkea oli hän kuitenkin ja äärettömän päättäväinen. Nyt ei hän pääsisi häneltä pois, hän ei saisi luistaa pois häneltä.

Mutta rohkeus petti, eikä hän tohtinut sanoa Hedelle suoraan, että nämä olivat niitä säveleitä, joita hän soitti hulluna ollessaan, vaan hän kierteli kysymyksen.

— Sinä soitit niitä talvella kotona Munkhytassa — sanoi hän.

Paljon oli salaisuuksia Heden ympärillä. Mitenkä tuo tyttö sinutteli häntä? Hän ei ollut kansan naisia, hiuksensa olivat herrastapaan sidotut korkealle ja ne oli käherretty pienille kiharoille. Puku oli kotikutoinen, mutta kaulassa oli hieno pitsikaulus. Iho oli valkea ja kädet olivat pienet. Eivät ne olleet talonpoikastytön, nuo hienot kasvot ja suuret, uneksivat silmät. Heden muisti ei mitenkään voinut sanoa

hänelle, kuka tuo tyttö oli. Mitenkä hän sitten voi sinutella häntä? Mitenkä tyttö tiesi, että hän oli soittanut tätä kotonaan?

— Mikä sinun nimesi on? — kysyi hän. — Kuka sinä olet?

— Minä olen Ingrid, jonka sinä näit Upsalassa monta vuotta sitten ja jota lohdutit kun hän ei oppinut tanssimaan nuoralla.

Tämä oli samaa entisyyttä, joka jo oli valjennut Hedelle. Hän muisti hyvästi Ingridin.

— Kuinka suureksi ja kauniiksi olet kasvanut, Ingrid! — sanoi hän. — Ja kuinka hienoksi olet tullut! Miten kaunis rintaneula sinulla on! — Hän oli istunut ja katsellut kauvan Ingridin rintaneulaa. Hän luuli tuntevansa sen, tuommoinen helmillä koristettu emaljinen rintaneula oli ollut hänen äidillään.

Tyttö vastasikin heti. — Minä olen saanut rintaneulan sinun äidiltäsi. Sinä olet kyllä nähnyt sen ennen.

Nyt pani Gunnar Hede pois viulun ja tuli Ingridin luokse. Hän kysyi hyvin kiivaasti:

— Mitenkä se on mahdollista, mitenkä sinulla on hänen rintaneulansa?
Miksi en minä tiedä, että sinä tunnet äitini?

Ingrid pelästyi aivan harmaaksi kauhusta. Hän tiesi jo, mikä seuraava kysymys olisi.

— Minä en tiedä mitään, Ingrid. En tiedä, miksi minä olen täällä. En tiedä, miksi sinä olet täällä. Miksi en minä tiedä sitä?

— Voi, elä kysy minulta! — Hän vetäytyi pois ja kohotti kätensä ikäänkuin suojaaksi.

— Etkö sinä tahdo sanoa sitä?

— Elä kysy, elä kysy.

Hän tarttui Ingridiä kovasti ranteeseen, pakottaakseen totuuden esille. — Sano vaan. Olenhan minä täydessä tajunnassa. Miksi on asioita, joita minä en muista.

Ingrid huomasi hänen silmissään jotain villiä ja uhkaavaa. Hän tiesi nyt jo, mitä Ingrid tulisi sanomaan hänelle. Mutta hän tunsikin, että oli mahdotonta sanoa ihmiselle, että hän oli ollut mielipuolena. Paljon vaikeampaa se oli kuin hän olisi uskonut. Mahdotonta se oli, mahdotonta.

— Sano se — toisti Hede. Mutta Ingrid kuuli hänen äänestään, ett'ei hän tahtonut sitä kuulla. Hede olisi voinut lyödä hänet kuoliaaksi, jos hän sanoi sen.

Silloin turvautui hän suureen rakkauteensa ja katsoen Gunnar Hedeä silmiin, sanoi hän:

— Sinä et ole ollut oikein viisas.

— Ehkä en pitkään aikaan?

— En tiedä oikein. Et kolmeen, neljään vuoteen...

— Olen ollut täysi hullu, olenko?

— Et, et. Sinä olet ostanut ja myynyt ja kulkenut markkinoilla.

— Mitenkä olin minä hullu sitten?

— Sinä pelkäsit.

— Ketä minä pelkäsin?

— Eläimiä...

— Pukkia ehkä?

— Niin, enimmäkseen pukkeja.

Hede oli seisonut ja pitänyt kovasti kiinni hänen käsiranteestaan koko ajan. Nyt viskasi hän käden luotaan, oikein viskasi sen. Hän kääntyi pois Ingridistä, raivostuneena vihasta, niinkuin olisi Ingrid ilkeästi kertonut hänelle jonkun pahansuovan panettelun.

Mutta sen tunteen poisti toinen, joka liikutti häntä vieläkin syvemmin. Niin selvästi kuin olisi se ollut

maalattuna, näki hän silmiensä edessä pitkän taalalaismiehen, kumarana, raskas säkki selässä. Hän aikoo sisään talonpoikaistupaan, mutta pieni, surkea koira tulee ulos häntä vastaan. Hän pysähtyy, niiaa niiaamistaan eikä tohdi mennä sisälle, ennenkun joku mies nauraen tulee ulos tuvasta ja ajaa koiran pois.

Kun hän näki tämän, valtasi tuo hirvuisen tuska hänet taas.

Tämä tuska poisti näyt, mutta nyt kuului ääniä. Huudetaan ja melutaan hänen ympärillään. Nauretaan, pilkkasanat satelevat tiheään ja kovaa. Kimakat lastenäänät huutavat kaikkein julmimmasti ja ilkeimmästi. On yksi sana, yksi nimi, jota yhä uudistetaan, jota huudetaan, kuiskataan, kähistään hänelle korvaan: — Kilipukki, kilipukki!

Ja kaikki tuo tarkoitti häntä, Gunnar Hedeä. Siinä oli hän elänyt. — Hän tunsu selvänä ollessaan saman selittämättömän pelon, joka häntä oli painanut mielipuolena. Mutta nyt se ei ollut pelkoa jotain ulkopuolella olevaa kohtaan, nyt hän pelkäsi itseänsä.

— Se olen minä. Semmoinen olen ollut sanoi hän ja väänsi käsiänsä. Seuraavassa silmänräpäyksessä makasi hän polvillaan erään pienen penkin edessä ja itki, itki.

— Ja semmoinenko olen ollut? — Hän voivotteli nyhkytysten välillä.
— Semmoinen olen ollut.

Jaksaisiko hän kestää sitä ajatusta? Pilkattu, halveksittu hullu. — Voi, anna minun tulla hulluksi jälleen! — sanoi hän ja löi kovasti penkkiin. — Ihminen ei jaksa tätä!

Hän pidätti henkeä silmänräpäyksen. Pimeys tuli häntä kohti kuin kutsuttu pelastaja. Se tuli kietovana häntä kohti, niinkuin sumu lähenee. Hänen huulensa alkoivat hymyillä. Hän tunsu, mitenkä piirteensä veltostuivat, mitenkä hän taas sai takaisin hullunkatseensa.

Mutta näin oli parempi. Sitä toista ei voinut kestää, eikä kantaa. Häväisty, pilkattu, naurettu, hullu! Ei, parempi tulla uudelleen siksi, eikä tietää siitä. Miksi palaisi hän takaisin elämään? Kaikki häntä ylenkatsoivat.

Pimeys kietoi hänet ensimmäisiin, keveisiin, kiihottaviin huntupitseihinsä.

Ingrid seiso siellä, kuuli ja näki koko hänen tuskansa eikä tiennyt muuta kuin että kaikki pian taas olisi menetetty uudelleen. Hän näki niin selvästi, että hulluus taas alkoi saada hänet valtaansa.

Ja Ingrid oli aivan pelästynyt, kaikki rohkeus oli poissa. Mutta ennenkun Hede uudelleen tulisi hulluksi ja uudelleen niin araksi, ett'ei kukaan saanut tulla häntä lähelle, tahtoi hän ainakin ottaa hyvästit häneltä ja koko onneltansa.

Hede tunsu, miten Ingrid tuli ja polvistui hänen viereensä, pani käsivartensa hänen kaulaansa, posken hänen poskelleen ja suuteli häntä.

Ingrid ei pitänyt itseään liian hyvänä tulemaan lähelle häntä, hullua, ei pitänyt itseään liian hyvänä suutelemaan häntä!

Kuului kuin sihinää pimeyden sisästä. Nuo liehuvat hunnun helmat väistyivät syrjään ja näyttivät silloin käärmeen päiltä, jotka vaanivat häntä ja jotka sihisivät vihasta, ett'eivät saaneet häntä purra.

— Ei panna niin pahaksi — sanoi Ingrid. — Ei panna niin pahaksi.
Ei kukaan ajattele sitä, kunhan sinä vaan paranet.

— Minä tahdon tulla hulluksi uudestaan sanoi hän. — En kestä tätä.
En jaksa elää ja ajatella, minkälainen olen ollut.

Sen kyllä jaksat — sanoi Ingrid.

— Ei kukaan voi unhoittaa sitä — valitteli hän. — Minä olin niin hirveä. Ei kukaan voi pitää minusta.

— Minä pidän sinusta — sanoi hän.

Hede katsoi häneen epäillen. — Sinä suutelit minua, ett'en tulisi hulluksi uudelleen. Sinä säälit minua.

— Minä voin suudella sinua vieläkin kerran, minä — sanoi hän.

— Niin, sinä sanot niin, senvuoksi, että minä tarvitsen kuulla sitä.

— Tarvitsetko kuulla, että joku pitää sinusta?

— Tarvitsenko? Jumalani, tarvitsenko? Voi, sinä lapsi — sanoi hän ja irtautui Ingridistä. — Mitenkä minä kestäisin sitä, kun minä tiedän, että jokainen ihminen minut nähdessään heti ajattelee: — Tuo on ollut hulluna. Tuo se niiasi koirille ja kissoille.

Taas valtasi hänet uusi kohtaus. Hän makasi ja itki kasvot käsissä.

— Parempi on tulla uudelleen hulluksi. Minä kuulen heidän huutavan minulle ja minä näen itseni. Ja se on kauheaa, kauheaa, kauheaa...

Mutta silloin loppui Ingridin kärsivällisyys.

— Niin, se on oikein — huusi hän — tule hulluksi uudestaan, sinä. Se on juuri miehentapaista, että tulee hulluksi, ennenkun kärsii vähän tuskia.

Ingrid istui ja puri huuliensa, taistellen itkua vastaan, ja kun hän ei voinut saada sanoja kyllin nopeaan sanotuksi, otti hän Hedeä käsivarsista ja pudisti häntä.

Hän oli katkera, kuohui vihasta senvuoksi, että Hede tahtoi paeta häntä uudelleen, senvuoksi, ett'ei hän ponnistanut eikä taistellut.

— Mitä sinä välittäisit minusta, mitä sinä välität äidistäsi? Tule hulluksi uudelleen, niin silloin olet rauhassa!

Hän pudisti Hedeä vielä kerran.

— Päästä tuskista — sanoi hän. — Mutta se ei ole tuska sille, joka on odottanut sinua koko elämänsä, ett'et sinä tule milloinkaan. Jos olisi sinulla sydäntä muille kuin vaan itsellesi, niin voittaisit hyvin tuon pahan taistelemalla ja tulisit terveeksi. Mutta sinulla ei ole sydäntä kellekään.

— Sinä voit tulla niin kauniisti ja liikuttavasti, sinä — näyissä ja unissa pyytämään apua, mutta todellisuudessa et sinä apua tahdokaan. Sinä vaan kuvittelet, että sinun kärsimyksesi on raskainta maan päällä. Mutta toisia on, joilla on ollut pahempia kuin sinulla.

Hede katsoi ylös viimeinkin, ja katsoi Ingridiä pitkään ja syvästi kasvoihin. Ei Ingrid ollut juuri kaunis silloin. Kyyneleet virtasivat, ja hänen suunsa ympärillä värähteli siitä, että hän nyyhkytysten lomassa koetti saada puhutuksi.

Mutta Hedestä oli hän kaunis noin hurjana ollessaan. Hänet valtasi omituinen rauha ja suuri, nöyrä kiitollisuuden tunne. Tämä oli jotain suurta ja kaunista, joka oli tullut hänen luokseen, juuri hänen lankeemuksessaan. Se taisi olla suurta rakkautta tämä, suurta rakkautta.

Hän istui ja valitteli omaa huonouttaan ja silloin seisoi jo rakkaus tuossa, koputtaen ovelle, Ei ollut ainoastaan niin, että häntä kärsittäisiin, jos hän taas alkaisi elää. Ei ainoastaan niin, että ihmiset vaivoin olisivat nauramatta hänelle.

Tässä oli todellakin ihminen, joka rakasti häntä, joka ikävöi häntä. Hän puhui hyvin ankarasti, mutta Hede kuuli rakkauden värähtelevän jokaisessa hänen sanassaan. Hänestä tuntui kuin tarjoisi Ingrid hänelle valtaistuimia ja kuningaskuntia.

Hän sanoi, että Hede hulluna ollessaan oli pelastanut hänen henkensä. Hede oli herättänyt hänet kuolleista, johtanut häntä, suojellut häntä. Mutta se ei ollut kyllyksi hänelle. Hän tahtoi omistaa Heden itsensä.

Kun Ingrid häntä suuteli, tuntui hänestä kuin olisi suloinen rauha laskeunut hänen sieluunsa, mutta vielä ei hän tohtinut uskoa, että Ingrid sen teki rakkaudesta. Mutta hänen vihaansa ja kynneliänsä hän ei voinut epäillä. Häntä rakastettiin, häntä kurjaa, ihmisparkaa, häntä jota kummituksena katseltiin.

Ja tuo suuri, nöyrä onnen tunne, jonka tämä herätti Hedessä, poisti viimeisenkin pimeyden. Se väistyi kuin raskas, kaliseva verho, ja hän näki selvästi edessään sen kauhun valtakunnan, jonka lävitse hän oli vaeltanut. Mutta siellä tapasikin hän Ingridin, siellä hän nosti hänet haudasta, siellä hän Ingridille soitteli metsätuvassa, siellä työskenteli Ingrid hänen kanssaan, parantaakseen hänet.

Mutta ei ainoastaan muisto hänestä tullut uudelleen. Samalla kertaa heräsivät nekin tunteet, jotka Ingrid ennen oli synnyttänyt hänessä. Hänet kokonaan valtasi rakkaus. Hän tunsu saman palavan ikävöimisen, jonka hän oli tuntenut kirkkopihalla Rågländassa, kun Ingrid riistettiin pois häneltä.

Kauhun valtakunnassa, suuressa erämaan aavikossa, oli kuitenkin kasvanut yksi kukkanen, joka tuoksullaan ja kukoistuksellaan oli lohdutellut häntä. Ja nyt tunsu hän rakkauden voiman. Tuo villi erämaankasvi oli antanut tuoda itsensä sisälle elämän yrttitarhaan ja juurtui ja kasvoi ja menestyi. Ja tuntiessaan tämän, tiesi hän, että oli pelastettu, että pimeys oli saanut voittajan.

Ingrid oli vaiennut. Hän oli väsynyt kuin raskaan työn jälestä, mutta hän oli myöskin tyyni, tuntien tehneensä sen paraimmalla tavalla. Hän tiesi, että voitto oli hänellä käsissään.

Hede keskeytti vihdoon hiljaisuuden.

— Minä lupaan sinulle, että kestä — sanoi hän.

— Kiitos — sanoi Ingrid.

Ei puhuttu juuri enempää silloin.

Hede ei tuntenut voivansa sanoa, miten hän rakasti häntä. Sitä ei voinut sanoin selitellä, sen hän näyttäisi joka päivä, joka hetki läpi koko pitkän elämän.

Legendoja.

VANHA AGNEETA.

Vanha vaimo kulki ylös vuoristopolkua pienin sipsuttavin askelin. Hän oli pieni ja hentoinen. Hänen kasvonsa olivat kalpeat ja kuihtuneet, mutta ei jäykät eikä ryppyiset. Hänellä oli yllään pitkä nuttu ja koristettu myssy. Rukouskirja oli hänellä kädessä ja lavendeli oksa nenäliinassa.

Hänellä oli mökki kaukana tunturin puolella, siellä, jossa puutkin lakkaavat kasvamasta. Se oli aivan leveän jäätikkövirran varrella, joka johtaa päävirtansa lumen kattamilta vuorenhuipuilta alas laakson syvyyteen. Siellä asui vanhus aivan yksinään. Kaikki hänen omaisensa olivat kuolleet.

Oli pyhäpäivä, ja hän oli käynyt kirkossa. Mutta mitenkä nyt lie ollutkaan, niin ei hän ollut tullut iloiseksi, vaan surulliseksi tuosta kävelystä. Pappi oli puhunut kuolemasta ja kadotetuista ja se oli tehnyt hänet alakuloiseksi. Äkkiä oli hän muistanut kuulleen lapsuudessaan kerrottavan, että kadotettuja piinattiin ijäisessä pakkasessa vuoren kukkulalla hänen asuntonsa yläpuolella. Hän muisti sadun toisensa perästä näistä jäätikkövaeltajista, näistä väsymättömistä varjoista, joita jääkylmät vuorituulet ajelivat.

Äkkiä alkoi tuo vuori häntä kauhistuttaa ja tuntui kuin olisi mökkinsä niin hirvittävän korkealla. Jos nyt nuo, jotka näkymättöminä kuleksivat tuolla alppien kukkuloilla, lähtisivät alas jäävirtoja pitkin! Ja hän oli aivan yksinään!

Ainoastaan jo tuota ajatellessa saivat hänen ajatuksensa vieläkin surullisemmiksi. Taas hänet valtasi tuo suru, joka häntä kalvoi joka päivä. Hänestä tuntui kovalta olla niin kaukana ihmisistä.

"Vanha Agneeta", sanoi hän ääneen itselleen, niinkuin oli tullut hänen tavakseen siellä erämaassa, "sinä istut tuvassasi ja kehräät ja kehräät. Joka hetken päivästä saat raataa ja työskennellä, ett'et nälkään nääntyisi. Mutta onkohan kellään iloa siitä, että sinä elät? Onko kellään, vanha Agneeta?"

"Jos olisi joku omaisistasi elossa, niin ehkä silloin olisi. Jos asuisit alempana kylässä, olisit ehkä iloksi jollekin. Niin köyhä olet, ett'et voi edes kissaa tai koiraa luoksesi ottaa, mutta voisit ehkä joskus antaa yösuojaa kerjäläiselle. Jos et asuisi niin kaukana valtatiestä, vanha Agneeta. Jos saisit kerrankin janoavalle vaeltajalle antaa vettä juoda, niin tietäisit kuitenkin olevasi jollekin hyödyksi."

Hän huokasi ja sanoi itselleen, ett'eivät edes talonpoikaisvaimot, jotka hänelle antoivat kehruita, surisi hänen kuolemaansa. Kyllähän hän oli koettanut tehdä rehellistä työtä, mutta oli kai muita, jotka osaisivat tehdä sen paremmin. Häntä alkoi aivan itkettää, kun tuli miettineeksi, että ehkä kirkkoherrastakin, joka oli nähnyt hänet samassa paikassa kirkossa niin monena Herran vuotena, olisi aivan yhdentekevä, oliko hän siellä tai ei. "Minä olen kuin vainaja", sanoi hän, "ei kukaan kysy minua. Voisin yhtä hyvin maata kuolleena. Olen jo paleltunut kylmästä ja yksinäisyydestä. Sydämmeni on paleltunut, on varmaankin."

"Voi sentään, voi sentään", sanoi hän, sillä nyt hän oli oikein vauhdissa, "jos täällä olisi edes joku, joka tarvitseisi minua, niin kyllä olisi vielä lämpöä vanhassa Agneetassa. Mutta voinko minä kutoa sukkaa

tunturivuohille tahi laatia makuusijaa murmelieläimelle? Sen minä sanon sinulle", sanoi hän ja ojensi kätensä kohti taivasta, "saat hankkia minulle jonkun, joka minua tarvitsee, muutoin paneudun minä kuolemaan".

Samassa tuli pitkä, totinen munkki häntä vastaan polulla. Munkki yhtyi hänen seuraansa senvuoksi, että hän näki, että vaimo oli murheellinen, ja hän kertoi munkille surunsa. Hän sanoi, että sydämmensä oli paleltua, ja että hän pian olisi kuin yksi vaeltajista jäätikkövirralla, ell'ei Jumala antaisi hänelle jotain, jonka edestä elää.

"Sen kyllä Jumala voi antaa", sanoi munkki.

"Etkö näe, että Jumala on voimaton täällä ylhäällä?" sanoi vanha Agneeta. "Täällä ei ole muuta kuin kylmä, tyhjä erämaa."

He tulivat yhä ylemmäs alpeille. Pehmeä sammal peitti paasikivet, pehmeälehtiset alppikasvit reunustivat tietä, tunturivuoret luolilleen, jääkenttineen ja lumikinoksineen olivat heidän edessään niin uhkaavina ja raskaina, että sydäntä ahdisti. Silloin näki munkki vanhan Agneetan mökin aivan jäätikköjen juurella.

"Vai täälläkö sinä asut?" sanoi hän. "Silloin et ole yksinäsi täällä on sinulla seuraa kylliksi. Katsoppas vaan!"

Munkki asetti yhteen peukalonsa ja etusormensa, piti niitä muorin vasemman silmän edessä ja pyysi hänen katsomaan vuorelle. Mutta vanhaa Agneetaa värisytti ja hän ummisti silmänsä.

"Jos siellä ylhäällä on jotain nähtävää, niin en minä tahdo sinne katsoa", sanoi vanha Agneeta. "Jumalan tähden, Jumalan tähden! On täällä kamalata muutenkin."

"Hyvästi sitten", sanoi munkki. "Eipä taida sinulle toista kertaa tarjoutua semmoista nähtävää."

Muori tuli uteliaaksi, hän avasi silmänsä ja katseli tuonne lumikentille. Ensiksi hän ei nähnyt mitään ihmeellisempää, mutta sitten alkoi hän huomata liikettä siellä ylhäällä. Hän näki valkoisen liikkuvan valkosta vasten. Se, minkä hän luuli ollen sumua ja usvaa ja sinisenvälkeitä väreitä jäässä, olikin kadotettujen joukkioita, jotka kituivat ijäisessä pakkasessa.

Pieni Agneeta muori seiso ja värisee kuin lehti. Kaikki olikin niin kuin vanhat olivat kertoneet saduissaan. Kuolleet vaeltivat tuolla ylhäällä äärettömässä tuskassa ja hädässä. Enimmät olivat puettuina johonkin pitkään ja valkoiseen, mutta kaikki olivat avojaloin ja päät paljaina.

Siellä oli ääretön joukko niitä. Mitä edemmäksi hän katsoi, sitä useampia hän näki. Toiset kuljivat ylpeinä pää pystyssä, toiset tulivat liitäen, ikäänkuin tanssivat ne yli jääkenttien, mutta hän näki, että ne kaikki repivät jalkansa veriseksi jääpuikkoihin ja jääreunoihin.

Aivan oli kuin noissa saduissa. Hän näki, miten ne yhä liittyivät toisiinsa, ikäänkuin lämpöä saadakseen, mutta silmänräpäyksessä erosivat taas pelästyneinä kuolemankylmyydestä, joka virtasi niiden ruumiista. Tuntui kuin olisi kylmyys vuorelta tullut heistä, niinkuin olisivat he estäneet lunta sulamasta ja sumun hälvenemästä.

Kaikki eivät liikkuneet, muutamat seisovat hiljaa väristen, kylmästä kivettyneinä ja näyttivät seisoen niin vuosikautia, sillä lunta ja jäätä oli kertynyt niiden ympäri niin, että ainoastaan yläruumista näkyi.

Mitä kauvemmin pieni mummo katsoi, sitä tynemmäksi kävi hänen mielensä. Pelkonsa haihtui, mutta sen sijaan täytti hänet sydämmellinen suru katsellessaan noita kärsiviä. Ei ollut yhtään levonhetkeä tuskissa, ei leposijaa haavoittuneille jaloille, jotka kiitivät pitkin jäätä, joka leikkeli kuin teroitettu teräs. Voi, miten ne palelivat, aivan värisivät ja kalisivat pakkasesta! Ne jotka olivat kivettyneet ja ne, jotka osasivat liikkua, kaikkia palelti sama kirvelevä, terävä, kauhea pakkanen.

Siellä oli monta nuortakin, poikia ja tyttöjä, mutta ei ollut nuoruutta heidän siniseksi paleltuneissa kasvoissaan, näytti siltä kuin he leikkisivät, mutta kaikki ilo oli kuollutta. He tärisivät kylmästä, värisivät ja ryömivät kokoon kuin vanhukset, ja kuitenkin heidän paljaat jalkansa näyttivät etsivän terävimpiä jääpaloja, joille astuivat.

Eniten häntä liikutti katsella noita, jotka makasivat hautaantuneina kovaan jäätikköön, ja niitä, jotka riippuivat kuin suuret jääpuikot pitkin tunturin seinämiä.

Kun munkki otti pois kätensä, ei vanha Agneeta nähnyt muuta kuin tyhjä, autiot lumikentät. Siellä täällä oli muutamia raskaita jäärykkiöitä, mutta ne eivät ympäröineet kivettyneitä aaveita. Tuo sininen loiste jäätiköillä ei tullut jäätyneistä ruumiista. Tuuli ajeli muutamia kepeitä lumihuutaleita, eikä henkiä.

Mutta hän oli kuitenkin varma siitä, että oli nähnyt oikein, ja hän kysyi munkilta:

"Saisikohan tehdä jotain näiden kadotettujen hyväksi?"

Munkki vastasi: "Milloinka on Jumala kieltänyt rakkauden tekemästä hyvää ja armeliaisuuden lohduttamasta?"

Sen sanottuaan lähti munkki, ja vanha Agneeta kiirehti tupaansa ja istuutui ajattelemaan. Koko illan istui hän ja mietti mitenkä voisi auttaa kadotettuja, jotka vaelsivat jäätiköillä. Hänellä ei ollut aikaa muistella yksinäisyyttään.

Seuraavana aamuna lähti hän taas alas kylään. Hän hymyili ja oli reipas. Vanhuus ei enää niin raskaalta tuntunut. "Kuolleet", sanoi hän itsekseen, "eivät katso siihen, ovatko posket punaiset ja jalat kepeät. Vähän lämmintä pyytäisivät hekin osakseen. Mutta sitä eivät nuoret tule ajatelleeksi. Niin, niin, mutta missä saisivat vainajat suojan kuoleman ääretöntä kylmää vasten, ell'eivät vanhat avaisi heille sydäntänsä?"

Kun hän tuli kauppapuotiin, osti hän sieltä suuren kimpun kynttilöitä, ja eräältä talonpojalta tilasi hän kuormallisen halkoja, mutta voidakseen maksaa ne, täytyi hänen ottaa kaksi kertaa enemmän kehruita kuin tavallisesti.

Illepana, kun hän taas oli kotona, luki hän monta rukousta ja koetti pysyä rohkeana laulamalla hurskaita lauluja. Mutta yhä väheni hänen rohkeutensa. Kuitenkin teki hän, mitä oli mielessään aikonut.

Hän laittoi makuusijansa peräkammariin. Tupaan sytytti hän suuren roihuavan takkavalkean. Ikkunaan hän asetti kaksi kynttilää, tuvan oven hän jätti aivan auki. Sitten meni hän levolle.

Hän makasi pimeässä ja kuunteli.

Aivan varmasti kuului askeleita. Kuului kuin olisi joku tullut ajaen alas jäätikköä. Laahaten se tuli ja ähkyen. Ympäri tupaa se hiipi, ikäänkuin ei olisi uskaltanut mennä sisälle. Se seiso i aivan nurkassa ja värisi.

Vanha Agneeta muori ei voinut kestää tätä. Hän ryntäsi tilaltaan ja ulos tupaan, siellä vetäsi hän kiinni oven ja lukitsi sen. Tämä oli liikaa; liha ja veri ei voinut sitä kestää!

Tuvan ulkopuolelta kuuli hän raskaita huokauksia ja ikäänkuin arkojen, haavoittuneiden jalkojen ontuvia askeleita. Ne laahasivat itseään yhä kauemmaksi ylöspäin jäätiköille. Kuului nyyhkytyksiäkin, mutta pian oli kaikki taas aivan hiljaista.

Silloin valtasi Agneetan kova tuska: "Sinä olet raukka, sinä vanha höperö", sanoi hän. "Tuli palaa loppuun ja kalliit kynttilätkin. Kaikkiko on oleva turhaa, ainoastaan sinun raukkamaisuutesi tähden?" Ja sen sanottuaan nousi hän ylös vielä kerran, itkien pelosta, hampaat täristen ja ruumis vavisten, mutta ulos tupaan hän tuli, ja oven hän sai auki.

Hän makasi taas odottaen. Nyt ei hän enää pelännyt niiden tuloa. Hän vaan makasi ja suri sitä, että oli pelottanut ne pois, ett'eivät ne enää koettaisi tulla takaisin.

Sitten alkoi hän huutaa pimeässä, niinkuin ennen nuorena ollessaan, kun seurasi karjaa: "Pienet, valkoiset lampaani, lampaani hoi, tulkaa, tulkaa! Tulkaa alas solista ja luolilta, pienet, valkoiset lampaani, tulkaa!"

Silloin oli kuin olisi kova tuuli tullut tuntureilta ja töytäissy tupaan. Ei hän kuullut askeleita, eikä huokauksia, kuuli vaan tuulenpuuskauksia, jotka kohisivat nurkissa ja vinkuivat tuvassa. Ja tuntui siltä kuin olisi joku alati varoittanut: "Hiljaa! Hiljaa! Elä peloita! Elä peloita! Elä peloita!"

Hänellä oli tunne siitä, että tupa oli niin täyteen ahdettu, että siellä työntäyttiin seiniä vasten, niin että ne olivat murtua. Väliin tuntui siltä, kuin tahtoisivat nuo tuolla ulkona nostaa katon pois, saadakseen tilaa. Mutta aina oli joku, joka kuiskasi: "Hiljaa! Elä peloita! Elä peloita!"

Silloin tuns i vanha Agneeta itsensä onnelliseksi ja rauhoittuneeksi. Hän pani kätensä ristiin ja nukkui.

Aamulla tuntui kaikki kuin unennäöltä. Kaikki oli entisellään tuvassa, takkavalkea loppuun palanut ja kynttilät myöskin. Ei ollut ainoatakaan tippaa talia kynttiläjaloissa. — —

* * * * *

Niin kauvan kun eli, huolehti vanha Agneeta tällä tavoin kuolleistaan. Hän kehräsi ja työskenteli niin, että voi antaa valkean palaa kaiket yöt. Ja hän oli onnellinen tietäessään, että joku häntä tarvitsi.

Eräänä sunnuntaina ei häntä nähty tavallisella paikallaan kirkossa. Jotkut talonpojat lähtivät ylös hänen mökilleen katsomaan, oliko hänelle mitään tapahtunut. Silloin oli hän jo kuollut, ja he kantoivat ruumiin mukanaan alas kylään, haudatakseen sen.

Vähäsen oli ihmisiä saattamassa vanhaa Agneetaa, kun hänet seuraavana pyhänä, juuri ennen messua laskettiin hautaan. Eikä näkynyt suruakaan kenenkään kasvoista.

Mutta yht'äkkiä, juuri kun kirstua oltiin laskemassa hautaan, tuli pitkä, totinen munkki sisään hautausmaalle, ja hän asettui viittaamaan ylöspäin lumen peittämille alpeille. Silloin näkivät ne, jotka seisoivat haudan partaalla, että kaikki alpit olivat pukeutuneet heleän punaiseen ja ikäänkuin loistivat ilosta, ja kohta niiden yläpuolella kiemurteli jono pieniä, keltaisia kynttiläin tulia. Ja niitä oli yhtä monta kuin vainaja oli antanut kadotetuille kynttilöitä.

Silloin sanoi kansa: "Kiitetty olkoon jumala! Hän, jota ei kukaan täällä alhaalla sure, on kuitenkin löytänyt ystäviä tuolla ylhäällä suuressa yksinäisyydessä."

PAKO EGYPTIIN.

Hyvin kaukana, yhdellä Itämaitten aavikoista kasvoi monta, monta vuotta sitten palmu, joka oli sekä hyvin vanha että hyvin korkea. Kaikkien, jotka vaelsivat läpi aavikon, täytyi pysähtyä sitä katsomaan, sillä se oli paljon suurempi muita palmuja, ja siitä oli tapana sanoa, että se vielä kasvaisi obeliskeja ja pyramiidejakin korkeammaksi.

Siinä palmun seistessä yksinään ja katsellessa yli aavikon, näki se eräänä päivänä jotakin, joka sai sen mahtavan lehtikruunun hämmästyksestä huojumaan edestakaisin hoikassa rungossaan. Kaukana aavikon rannalla näki se kaksi yksinäistä ihmistä vaeltavan. Niin kaukana olivat he vielä, että kameli olisi näyttänyt muurahaisen kokoiselta, mutta aivan varmaan olivat ne ihmisiä. Olivat vieraita aavikolla, sillä palmu tunsu aavikon asujamet, olivat mies ja vaimo, joilla ei ollut ei opasta, ei kuormajuhia, ei teltaa, ei vesisäkkiä.

"Totisesti", sanoi palmu itsekseen, "nämä molemmat ovat tulleet tänne kuolemaan."

Palmu katseli levoton ympärilleen.

"Minua ihmetyttää, ett'eivät leijonat jo ole vainuamassa tätä saalista. Mutta minä en näe ainoatakaan liikkeessä. En myöskään näe ainoatakaan aavikon ryöväreistä. Mutta ne tulevat vielä."

"Seitsemänkertainen kuolema heitä odottaa", ajatteli palmu. "Leijonat syövät heidät, käärmeet heitä pistävät, jano näännyttää heidät, hietamyrsky hautaa heidät, ryövärit tappavat heidät, auringon pisto polttaa heidät, he menehtyvät pelosta."

Ja palmu koetti ajatella muuta. Näitten ihmisten kohtalo saattoi hänet alakuloiseksi.

Mutta koko avaralla aavikolla, joka palmua laajalti ympäröi, ei ollut mitään, jota hän ei olisi tuntenut ja katsellut jo tuhansia vuosia. Ei mikään voinut hänen huomiotaan kiinnittää. Hänen täytyi taas ajatella noita molempia vaeltajia.

"Kautta myrskyn ja kuivuuden", sanoi palmu, huudahtaen avukseen elämän vaarallisimpia vihollisia. "Mitä kantaakaan vaimo käsivarrellaan? Luulenpa, että nuo hullut kantavat vielä mukanaan pientä lastakin!"

Palmu, joka oli pitkänäköinen, kuten vanhat tavallisesti ovat, näki todella oikein. Nainen kantoi sylissään lasta, joka nojasi päätään hänen olkaansa vasten ja nukkui.

"Ei ole lapsella edes kyllyksi vaatteita yllään", sanoi palmu, "minä näen, että äiti on kääntänyt ylös hameensa ja heittänyt sen lapsensa yli. Hän on kovassa kiireessä nostanut lapsen suoraan vuoteelta ja rientänyt pois sen kanssa. Nyt minä ymmärrän: nämä ihmiset ovat pakolaisia."

"Mutta hulluja he ovat kuitenkin", jatkoi palmu. "Jos ei enkeli suojele heitä, olisi heidän ollut parempi antautua viholliselle kuin lähteä aavikolle."

"Voinpa melkein arvata, miten kaikki tapahtui. Mies seiso työnsä ääressä, lapsi nukkui kehossa, vaimo oli lähtenyt ulos vettä hakemaan. Kun hän on ehtinyt pari askelta ovelta, on hän nähnyt vihollisen ryntäävän. Hän on rientänyt takaisin, on riistänyt lapsen syliinsä, huutanut miestänsä seuraamaan

itseänsä ja niin ovat he lähteneet, Siten he ovat olleet pakosalla koko päivän, varmaankaan he eivät ole levänneet silmänräpäystäkkään. Kyllä varmaankin on niin tapahtunut, mutta sanonpa kuitenkin, että ell'ei enkeli suojele heitä — —"

"Heidät on pelko niin vallannut, ett'eivät tunne väsymystä, eikä kärsimyksiä, mutta minä näen, mitenkä jano loistaa heidän silmistään. Enkö minä tuntisi janoavan ihmisen kasvoja."

Ja kun palmu tuli ajatelleeksi janoa, kävi kuin tuskan värähdys koko sen pitkän rungon läpi, ja pitkien lehtien lukemattomat latvukset kääpertyivät kokoon kuin olisi tuli niitä kuumentanut.

"Jos olisin ihminen", sanoi se, "en milloinkaan uskaltaisi aavikolle. Hyvin se on rohkea, joka uskaltaa tänne ilman juuria, jotka ulottuvat alas ijäti loppumattomiin vesisuoniin. Täällä voi olla vaarallista palmuillekin. Semmoisellekin palmulle kuin minä."

"Jos minä saisin neuvoa heitä, pyytäisin heitä kääntymään takaisin. Eivät heidän vihollisensa milloinkaan voi olla heille niin julmia kuin aavikko. Taitavat uskoa, että on helppo elää aavikolla. Mutta minä tiedän, että minunkin on välistä ollut vaikea pysyä elossa. Muistanpa, mitenkä kerran nuoruudessani myrskynpyörre heitti ylitseni kokonaisen vuoren hiekkaa. Olin vähällä tukehtua. Jos olisin voinut kuolla, olisi se ollut viimeinen hetkeni."

Palmu yhä edelleen ajatteli ääneen, niinkuin yksinäisten vanhusten on tapana.

"Kuulen ihmeellisen sointuvan huminan kiihtävän läpi latvaini", sanoi se. "Luulenpa, että kaikki lehtieni latvukset ovat alkaneet värähdellä. En tiedä, mikä minua värähteleä katsellessani näitä onnettomia muukalaisia. Tuo huolestunut vaimo on niin kaunis. Hän johtaa mieleeni elämäni ihanimmat muistot."

Ja lehtien yhä liikkeessa ja humistessa, muistelee palmu, mitenkä kerran, hyvin kauvan aikaa sitten, kaksi loistavaa ihmistä vieraili kosteikossa. Se oli Saban kuningatar, joka oli tullut sinne viisaan Salomonin seuraamana. Ihana kuningatar palasi taas omaan maahansa, kuningas oli saattamassa häntä, ja nyt heidän tuli erota. "Tämän hetken muistoksi", sanoi silloin kuningatar, "pistan minä nyt taatelsiemenen maahan, ja minä tahdon, että siitä itää palmu, joka kasvaa ja elää siksi, kunnes Juutaanmaalle ilmestyy kuningas, joka on Salomoa suurempi." Ja sen sanottuaan pisti hän siemenen maahan ja hänen kyynelensä olivat sen kostuttaneet.

"Mistähän tulen tätä ajatelleeksi juuri tänäpäivänä?" sanoi palmu. "Olisiko tämä nainen niin ihana, että hän muistuttaa minulle ihanimpaa kaikista kuningattarista, häntä, jonka sanasta minä olen kasvanut ja elänyt tähän päivään asti?"

"Kuulen lehtieni humisevan yhä voimakkaammin", sanoi palmu, "ja se kuuluu surumieliseltä kuin kuoleman laulu. Tuntuu kuin ne ennustaisivat, että joku on pian elämästä eroava. On hyvä tietää, ett'ei se ainakaan minua koske, sillä minähän en voi kuolla."

Palmu arveli, että kuolemanhumina lehdissä soi noille kahdelle yksinäiselle vaeltajalle. Ihan varmaan uskoivat he itekin, että heidän viimeinen hetkensä oli käsissä. Sen näki heidän kasvojensa ilmeistä, kun he kulkivat kamelioiden luurankojen ohitse, joita oli tiepuolessa. Sen näki niistä katseista, joita he heittivät ohi lentäviin korpeihin. Eihän voinut olla toisin. Heidän täytyi kuolla.

Nyt näkivät he palmun ja kosteikon ja kiirehtivät sinnepäin löytääkseen vettä. Mutta kun he viimeinkin saapuivat perille, vaipuivat he maahan epätoivosta, sillä lähde oli kuivunut. Vaimo laski väsyneenä lapsen luotaan ja istui itkien lähteen reunalle. Mies heittäysi hänen viereensä, makasi ja takoi kuivaa maata molemmilla nyrkeillään. Palmu kuuli heidän puhuvan keskenään, että heidän täytyi kuolla.

Hän kuuli myöskin heidän puheestaan, että kuningas Herodes oli antanut tappaa kaikki kahden- ja kolmenvuotiset lapset pelosta, että suuri, odotettu Juutalaisten kuningas oli syntynyt.

"Humisee yhä voimakkaammin minun lehdissäni", sanoi palmu. "Nämä pakolaisparat näkevät pian viimeisen hetkensä."

Palmu kuuli myöskin, että he pelkäsivät aavikkoa. Mies sanoi, että olisi ollut parempi jäädä taistelemaan sotamiesten kanssa kuin paeta tänne. Hän sanoi, että kuolema olisi silloin ollut helpompi.

"Jumala on kanssamme", sanoi nainen.

"Me olemme yksinämme petoeläinten ja käärmeiden keskellä", sanoi mies. "Ei meillä ole ruokaa eikä juomaa. Kuinka Jumala voi meitä auttaa?"

Hän repi vaatteensa epätoivossa ja painoi kasvonsa maata vasten. Toivoton hän oli, kuin mies, jolla on kuoleman isku sydämissä.

Nainen istui pystyssä, kädet ristissä polviensa päällä. Mutta ne katseet, joita hän heitti ulos aavikolle, puhuivat rajattomasta epätoivosta.

Palmu kuuli, mitenkä surumielinen humina sen lehdissä tuli yhä voimakkaammaksi. Vaimokin taisi sen kuulla, sillä hän käänsi katseensa puun latvaan, ja samassa kohotti hän käsivartensa ja kätensä.

"Oi, taatelia, taatelia!" huudahti hän.

Oli semmoinen ikävöiminen naisen äänessä, että vanha palmu olisi toivonut ei olevansa korkeampi aavikon yrttiä ja että taatelit olisivat olleet yhtä helposti saatavissa kuin orjantappuran marjat. Se tiesi kyllä, että latvassa riippui täytenään taatelirypäleitä, mutta mitenkä ulottuisivat ihmiset niin huimaavaan korkeuteen.

Mies oli jo huomannut, mitenkä mahdoton oli ulottua taateleita ottamaan. Hän ei edes kohottanut päätään. Hän pyysi, ett'ei vaimonsa ikävöisi mahdottomia.

Mutta lapsi, joka oli siinä teputellut itseksensä ja leikkinyt tikuilla ja korsilla, oli kuullut äidin huudahduksen.

Pienokainen ei osannut ajatella, ett'ei äitinsä saisi kaikkea mitä toivoi. Heti kun puhuttiin taateleista, alkoi se tirkistellä puuhun. Hän ihmetteli ja mietti, miten saisi alas taatelit. Vähällä oli, ett'ei otsaan, vaaleiden kiharoiden alle, muodostunut ryppyjä. Vihdoinkin levisi hymy hänen kasvoilleen. Hän oli keksinyt keinon. Hän meni palmun luokse ja hyväili sitä pienellä kädellään ja sanoi lapsellisen suloisella äänellään:

"Palmu, kumarru! Palmu, kumarru!"

Mutta mitä oli tämä, mitä oli tämä? Palmun lehdet suhisivat, kuin olisi rajumyrsky kulkenut sen lävitse, ja palmun pitkää runkoa myöten kulki väristys toisensa perästä. Ja palmu tunsu pienokaisen olevan häntä voimakkaamman. Hän ei voinut lasta vastustaa.

Ja se kumarti pitkän runkonsa lapsen eteen, niinkuin kumarretaan ruhtinaiden edessä. Mahtavassa kaaressa laskeutui se maata kohti ja tuli viimein niin alas, että sen suuri latva lepattavine lehtineen lakasi aavikkohiekkää.

Lapsi ei näkynyt ihmettelevän eikä pelästävän, vaan ilonhuudolla se tuli ja irroitti rypäleen toisensa perästä vanhan palmun latvasta.

Kun lapsi oli ottanut kylliksi ja puu yhä vaan makasi maassa, meni hän taas sen luokse, hyväili sitä ja sanoi lempeimmällä äänellä:

"Palmu, kohoa! Palmu, kohoa!"

Ja suuri puu ojensi hiljaa ja kunnioittavasti notkean runkonsa, sen lehtien yhä soudessa kuin harput.

"Nyt tiedän, kenelle ne soittavat kuoleman säveleitään", sanoi vanha palmu itseksensä, kun se taas oli pystyssä. "Eivät ne soi kellekään näistä ihmisistä."

Mutta mies ja vaimo kiittivät polvillaan Jumalaa.

"Sinä olet nähnyt tuskamme, ja olet auttanut meitä. Sinä olet se voimakas, joka taivutat palmun rungon kuin kaislan. Ketä vihollisistamme pelkäisimme, kun sinä voimallasi meitä suojelet?"

Kun ensimmäinen karavaani senjälkeen kulki läpi aavikon, näkivät matkustajat, että suuren palmun lehdet olivat kuihtuneet.

"Mitenkä se on mahdollista?" sanoi eräs matkustaja. "Eihän tämä palmu ollut kuoleva, ennenkun se näkisi kuninkaan, joka olisi suurempi kuin Salomo."

"Ehkäpä se jo on nähnyt hänet", vastasi eräs toinen aavikon kulkijoista.

SEITSEMÄN KUOLEMANSYNTIÄ.

Paholainen tahtoi kerran kiusata erästä viisasta munkkia. Hän puki senvuoksi ylleen leveän vaipan ja pani päähänsä leveälierisen lakin, niin ett'ei kukaan häntä tuntisi, ja lähti vanhuksen luo, tämän

istuesssa rippituolissa odottamassa rippilapsiansa.

"Arvoisa isä", sanoi tuo ilkeä vihollinen, "minä olen maanviljelijä ja maanviljelijän poika. Auringon noustessa minä nousen, enkä unohda milloinkaan aamurukoustani lukea, sitten työskentelen koko päivän ulkona pellolla. Ravintonani on leipä ja maito ja kun ystäväni kanssa iloita tahdon, virvoitan minä heitä hunajalla ja hedelmillä. Minä olen ijäkkäitten vanhempieni ainoa turva. Ei minulla ole vaimoa, enkä minä ikävöi naisia. Ahkerasti minä käyn kirkossa ja joka kymmenyksen annan minä pois. Arvoisa isä, sinä olet kuullut minun rippini. Tahdotko nyt antaa minulle synninpäästön?"

"Poikani", sanoi munkki, "sinä olet hurskain mies, jonka tunnen. Minä annan mielelläni sinulle synninpäästön. Anna minun vaan ensiksi kertoa sinulle, mitä vähän aikaa sitten tapahtui näillä seuduin. Se ilahduttaa mieltäsi, sillä kerron sinulle monesta hyvästä työstä, ja kuitenkin voit sanoa itsellesi, että ne, jotka ovat niitä tehneet, olivat vaivaisia syntisiä sinuun verraten."

"Isä, sinä viettelet minua ylpeyteen", sanoi kiusaaja.

"Jumala minua niin suuresta synnistä varjelkoon", sanoi munkki, "kun olet kuullut kertomukseni, ajattelet toisin."

Ja hän kertoi: Ylpeä ritari, joka omistaa tuon suuren vuorilinnan toisella puolen virran, päätti eräänä päivänä naittaa tyttärensä rikkaalle ja mahtavalle miehelle, joka tyttöä rakasti. Mutta siitä oli tyttö onneton, sillä hän oli jo luvannut sydämensä toiselle.

Niin kirjoitti tyttö kirjeen sydämensä rakastetulle ja kertoi hänelle, mitenkä isänsä pakotti hänet menemään toiselle. "Senvuoksi lähetän sinulle monet tuhannet tervehdykset", kirjoitti tyttö hänelle, "ja pyydän sinua, ett'et tee itsellesi vahinkoa minun tähteni, sillä minä olen sinulle uskollinen sydämissäni."

Mutta ritari, tytön isä, otti kirjeen sananviejältä ja hävitti sen petollisesti.

Niin koitti neitsyen häöpäivä ja hän tervehti sitä monin kyynelin. Mutta kirkossa hän ei itkenyt, vaan jäi suru hänen kasvohinsa ja kivetti ne. Ja kaikki ihmiset kirkossa itkivät hänen tähtensä.

Ritari, hänen isänsä, näki myöskin, että suru oli kivettänyt hänen tyttärensä kasvot. Silloin kauhistui hän tekoansa. Ja kun he palasivat kotiin kirkosta, kutsui hän tyttärensä salakammioonsa ja sanoi: "Rakkaani, minä olen tehnyt sinulle vääryyttä." Ja vaikka hän oli ylpeä mies, lankesi hän polvilleen tyttärensä eteen ja tunnusti, että hän oli alhaisen työn tehnyt ottaessaan hänen kirjeensä. Sillä hän oli pelännyt, että tytön rakastettu tulisi ratsastaen urhoinensa ja veisi morsiamen pois väkivallalla, jos hän saisi häistä tiedon.

Tytär vastasi hänelle: "Se olkoon sinulle lohdutukseksi, ett'et tiedä, minkä tuskan olet minulle tuottanut." Ja hän lähti morsiusluhdin parvekkeelle.

Siellä tuli ylkä häntä vastaan. "Rakkaani, miksi on suru kasvosi pimittänyt?" sanoi hän.

Silloin vastasi morsian: "Siksi, että olen sydämeni antanut toiselle, jolle olen vannonut ijaistä uskollisuutta."

Mutta ylkä sanoi: "Elä ole murheissasi siitä, että olet tullut vaimokseni. Minun rakkauteni sinuun on niin suuri, ett'en usko kenenkään muun voivan tehdä sinua niin onnelliseksi kuin minä."

"Niin ajattelevat kaikki, jotka rakastavat", sanoi morsian.

"Sano vaan, mitä minun on tehtävä, että saisin surun poistetuksi kasvoiltasi", sanoi hän, "ja minä näytän sinulle, että puhun totta."

Silloin rohkaisi morsian mielensä ja ajatteli: — Minä tahdon sanoa sen hänelle, ehkäpä Jumala taivuttaa hänen sydämensä. Ja hän kertoi, mitenkä he rakastettunsa kanssa olivat vannoneet toisillensa semmoisen valan, että se, joka tuli petetyksi, surmaisi itsensä toisen häöpäivänä. "Senvuoksi surmaa minun rakastettuni tänä päivänä itsensä", sanoi morsian. Ja hän vaipui maahan surusta ja makasi kerjäten ylkänsä jalkojen juuressa. "Anna minun lähteä hänen luokseen, ennenkun hän ehtii sen tehdä!"

Ja tuon naisen suru vaikutti niin valtavasti, että vaikka hänen miehensä ajatteli: "jos annan hänen mennä sen luokse, joka häntä rakastaa, niin en näe häntä enää milloinkaan", hän sitten voitti itsensä ja sanoi: "Tee niinkuin parhaaksi näet."

Silloin nousi morsian ja kiitti häntä kyynelsilmin. Sitten meni hän saliin häävieraiden luokse, jotka seisovivat kukin paikallaan, katettujen pöytien ääressä, ja kiihkeästi odottivat ateriaa, sillä he olivat

nälissään pitkän ratsastusmatkan ja pitkän messun jälkeen.

"Hyvät herrat ja rouvat", sanoi morsian heille, "minun täytyy sanoa teille, että minä mieheni suostumuksella tänä iltana lähden käymään rakastettuni luona. Sillä tänäpäivänä hän aikoo surmata itsensä senvuoksi, että minä olen hänelle uskoton. Nyt tahdon mennä hänelle sanomaan, että minut pakotettiin. Elkää senvuoksi ihmetelkö, että minä menen itse, sillä semmoisessa asiassa eivät kirjeet eivätkä sananviejät ole kyllin varmoja. Mutta teiltä minä pyydän, syökää, juokaa ja olkaa iloiset minun poissa ollessani. Sillä minä tulen takaisin, kun olen pelastanut rakastettuni hengen."

Mutta kaikki häävieraat itkivät, kun hän kertoi surusta, joka häntä uhkasi ja vastasivat hänelle: "Emme suinkaan me syö emmekä juo, niin kauvan kun sinun surusi on niin suuri. Mene sinä vaan ja kun palaat takaisin, alamme me aterian." — Ja he lähtivät pois pöydästä.

Kun morsian kulki yli linnanpihan, kuului suurta melua keittiötuvasta. Sillä pieni juoksupoika oli kiirehtinyt kyökkimestarin luokse ja huutanut hänelle, ett'ei ateria alkaisi moneen tuntiin. Ja kyökkimestari suuttui ajatellessaan paistejaan ja ruokiaan, jotka nyt pilaantuisivat. Leiviskän voita heitti hän tuleen ja korillisen munia murskasi hän kivilattiata vasten, sitten keikautti hän juoksupojan kynnykselle ja uhkasi lyödä häntä suurella luudalla.

Mutta kun morsian astui linnanpihalle, pyysi hän kokin laskemaan irti pojan ja kokki herkesi heti lyömästä. Ja hän huusi: "Kiitetty olkoon Jumala, joka on sinut näin lempeäksi luonut. En tahdo sinua enää surettaa." Ja sitten hän säilytti ruuan monta tuntia, sanomatta kellenkään ainoatakaan äkäistä sanaa.

Sitten lähti morsian kulkemaan yksin halki suuren metsän, sillä hän tahtoi jalan ja ilman seuruetta tulla rakastettunsa luo, niinkuin tullaan Jumalan äidin kappeliin, kun hätä on suurin.

Mutta metsässä asui henkipatto mies, joka oli ryöväri. Kun hän siellä makasi pensaikossa, näki hän morsiamen tulevan tiellä. Hänellä oli sormuksia sormissa, kultakruunu päässä, raskas hopeainen vyö vyöllä ja helmiä kaulassa. Silloin tämä ryöväri sanoi itselleen: "tämä on vaan heikko nainen, hänen aarteensa tahdon minä ottaa. Silloin on minulla rikkautta kylliksi ja voin lähteä muille maille; sitten voisin heittää tämän kurjan elämän täällä metsässä ja tulla arvossa pidetyksi ja rehelliseksi ihmiseksi."

Mutta kun morsian tuli lähemmäksi, ja ryöväri näki hänen kasvonsa, unohti hän pahat aikeensa. Sillä Jumala oli luonut hänet hyvin ihanaksi. Mies ajatteli: "En voi vahingoittaa häntä. Hän on morsian, enkä voi sallia tämän ihanan neitsyen tulla ryöstettynä häätaloon." Ja hän kunnioitti Jumalaa, joka oli tehnyt naisen semmoiseksi ja antoi hänen mennä.

Mutta metsässä asui vanha erakko, joka kidutti ruumistaan valvomalla kuusi vuorokautta ja nukkuen ainoastaan seitsemännen vuorokauden. Hän oli pannut itselleen laiksi, että jos hän ei saanut nukkua seitsemäntenä vuorokautena, niin täytyi hänen valvoa kuusi seuraavaakin vuorokautta. Sillä hän uskoi sen Jumalan tahdoksi. Nyt oli hänen seitsemäs vuorokautensa jo melkein kulunut, eikä hän ollut saanut nukkua, sillä paljon sairaita ja murheellisia oli käynyt hänen luonaan. Mutta kun hän oli lähettänyt ne kaikki luotansa ja aikoi paneutua levolle, näki hän morsiamen tulevan käyden tiheässä metsässä. Ja hän ajatteli itsekseen: "Mitenkä pääsee tuo vaeltaja yli vuolaan virran, joka on paisunut yöllä ja vienyt mukanaan siltansa?" Ja hän jätti makuusijansa ja seurasi tyttöä virralle ja kantoi hänet sen yli hartioillaan. Mutta, kun hän taas palasi luolaansa, oli hänen aikansa jo ohitse ja hänen täytyi valvoa vielä kuusi vuorokautta tuon vieraan naisen tähden. Mutta hän ei sitä katunut, sillä tuossa naisessa oli semmoinen sulous, että kaikki, jotka hänet näkivät, olivat iloisia, jos saivat uhrata jotain hänen edestään.

Niin saapui morsian rakastettunsa kartanoon. Mutta silloin oli hänen kihlattunsa sulkeutunut eräasen saliin ja lukinnut ovet raskailla lukoilla. Ja kun hän koputti ovelle, ei hän tahtonut avata. Sillä hän oli jo vetänyt miekkansa ja aikoi surmata itsensä.

Tyttö ei voinut huutaa eikä rukoilla, sillä tuska tukahdutti hänen äänensä. Mutta hänen kyyneleensä valuivat vuolaina kivilattialle ja ritari kuuli läpi tammisten ovien hänen nyyhkytyksensä. Eikä hän voinut surmata itseään, kuunnellessaan sitä, vaan avasi hänelle.

Ja tyttö seiso i hänen edessään kätet ristissä ja sanoi hänelle, että hänet oli pakotettu. Ja kun ritari näki, että hän vielä omisti tytön rakkauden, lupasi hän, ett'ei surmaisi itseänsä. Silloin heittäytyi tyttö hänen syliinsä ja ritari suuteli häntä, ja sinä hetkenä he tunsivat kaiken sen ilon ja kaiken sen surun, joka ihmissydämme voi mahtua.

Ritari sanoi tyttölle: "Sinun täytyy nyt lähteä, sillä sinä olet toisen oma." Ja tyttö vastasi: "Kuinka minä voin?"

Mutta ritari, joka häntä rakasti, irtausi hänen syleilystään ja sanoi: "Minä en tahdo tehdä vääryyttä

hänelle, joka antoi sinun tulla minun luokseni." Ja ritari käski satuloimaan kaksi hevosta ja ratsasti hänen kanssaan kotiin, hänen isänsä linnaan. — —

Tämän kaiken kertoi munkki paholaiselle, eikä tiennyt vielä ollenkaan, kenen kanssa puhui. Ja sitten kysyi munkki, kuka hänen mielestään näistä, joista hän oli kertonut, oli tehnyt suurimman uhrauksen. Sillä munkki oli viisas mies ja tiesi hyvästi, ett'ei kukaan ihminen ole synnitön, niinkuin tämä vieras sanoi olevansa. Ja tällä kertomuksellansa luuli hän saavansa urkituksi, mikä noista seitsemästä kuolemansynnistä oli tämän helmasynti. Sillä aina sen mukaan, kenen hän sanoi uhranneen enimmäen, isän tahi ylkämiehen, tahi häävierasten tahi kyökkimestarin, tahi ryövärin tahi erakon tahi rakastajan, tietäisi munkki päättää, oliko ylpeys tahi kateus tahi mässäys tahi viha tahi ahneus tahi laiskuus tahi hekkumallisuus se synti, joka vallitsi hänen sielussaan. Sillä tuo hurskas mies tiesi, että sitä avua, jota hän eniten ihaili toisissa, olisi hänen itsensä vaikein omistaa.

Mutta paholainen oli niin innostunut omaan leikkiinsä, ett'ei hän huomannut munkin ansaa: "Totta tosiaan", sanoi hän, "ei ole helppoa vastata sinun kysymykseesi. Minusta näyttää siltä, ett'ei ylkä uhrannut vähempää kuin rakastaja, ja ett'eivät pöytävieraat tehneet suurempaa uhrausta kuin ryöväri. He ansaitsevat kaikki suurimman kiitoksen." Ja hän luuli sanoneensa niinkuin munkki toivoi.

"Jumalan armon kautta", huudahti silloin hurskas munkki, joka kauhistui kovasti, "sano toki, että pidät jotain tekoa toisia parempana, tahi sano, ett'et pidä niitä minkään arvoisina!"

"En suinkaan, arvoisa isä", vastasi kiusaaja. "En pidä mitään niistä töistä, joita nämät miehet ovat tehneet, liian helppona. En myöskään voi asettaa yhtä toisen edelle."

Mutta munkki asetti huulensa hänen korvansa juureen ja sanoi hengästyneenä: "Minä vannotan sinua, ettäs sanot, että joku on paras."

Mutta kiusaaja kielsi ja anoi synnin päästöä.

"Silloin olet syypää jokaiseen seitsemään kuolemansyntiin", huudahti munkki, "ja taidatkin olla paholainen itse, etkä mikään ihminen."

Sen sanottuaan ryntäsi hän ulos rippituolista ja pakeni alttarille. Ja siellä alkoi hän lukea manausta: "Vade retro Satanas — —"

Mutta kun tuo ilkeä kiusaaja näki, että hän oli ilmaissut itsensä, levitti hän vaippansa kuin siiviksi ja kohosi ylös kirkon hämärään kupukattoon kuin suuri musta yölepakko.

Ei ollut siinä kylkiksi, että hänen paha aikomuksensa ei toteutunut, vaan Jumalan armosta se muuttui siunaukseksi. Sillä munkin kertomusta on sittemmin kauvan jälestäkin päin käytetty tutkimaan, mitä ihmisen sisässä piilee. Jos sitä oikein käyttää, on se kuin verkko kalastajan kädessä. Niinkuin sekin heitetään mereen ja nostaa sieltä kalat, niin on tämäkin laadittu heitettäväksi ihmissydämeen vetämään synnit valoon, että ne voitettaisiin ja lannistettaisiin.

HAUTAKIRJOITUS.

Nykyään ei varmaankaan kukaan ihminen huomaa sitä pientä ristiä, joka seisoo yhdessä kulmassa Svartsjön hautausmaalla. Nykyään kulkee kirkkoväki sen ohitse, heittävästi silmäystäkään siihen. Ja eihän se ole ihmekään, ett'ei sitä kukaan huomaa. Se on niin matala, että apilat ja kissankellot ulottuvat sen puoliväliin ja heinä kasvaa sen ylitse. Eikä välitä kukaan lukea kirjoitusta, joka siinä on. Valkoiset kirjaimet onkin sade jo melkein kuluttanut pois, eikä näy johtuvan kenenkään mieleen koettaa tavalla niitä sanoiksi.

Mutta aina se ei ole ollut niin unhotettu. Pieni risti on aikoinaan herättänyt paljonkin ihmettelyä ja hämmästyksiä. Oli aika, jolloin ei kukaan astunut jalkaansa Svartsjön hautausmaalle, käymättä tuon ristin luona. Ja jos vielä tänä päivänä joku vanhemman ajan ihminen näkisi sen, niin näkisi hän samalla edessään kokonaisen elämäntarinan.

Hän näkisi edessään koko Svartsjön pitäjän, vaipuneena talvihorrokseen ja peittämänä tasaisen, valkean lumen, jota on puolentoista kyynärän syvältä. Lunta on niin paljon, että on melkein mahdotonta tuntea entisiä paikkoja siellä! Täytyy kulkea kompassin mukaan kuin merellä. Ei eroita rantoja järvestä, kantainen kaskikin on yhtä tasaisena kuin maa, joka on sadat ruissadot kantanut. Mökkiläinen, joka asuu suurten kankaiden ja paljaiden vuorilouhikkojen vierellä, voi kuvaila hallitsevansa yhtä suuria

raivattuja ja viljeltyjä maita kuin rikkain talollinen.

Tietkin ovat heittäneet turvalliset väylänsä harmaitten aitojen välillä, ja seikkailevat nyt poikki niittyjen ja yli jäätyneiden järvien. Jo pihamaillakin voi joutua pää pyörälle. Miten onkaan, niin sattuu huomaamaan, että tie kaivolle on poleksittu aivan ruusutarhan aidan ylitse.

Mutta missään ei ole niin vaikeata osata oikeaan kuin hautausmaalla. Ensiksikin on harmaakivinen aita, joka sen erottaa pappilan maista, aivan lumen peitossa, niin että nyt on hautausmaa yhtenä niiden kanssa. Toiseksi on hautausmaa yhtä ainoaa suurta valkoista kenttää, ei pieninkään epätasaisuus lumivaipassa ilmaise kalmiston monia kumpuja ja mättäitä.

Useimmalla haudalla on pieni rautaristinsä, jossa riippuu pieni ohut sydän, joita tuulen asia on panna liikkeeseen. Nyt nekin ovat kaikki lumen peitossa. Nuo pienet rautasydämät eivät enää voi helistellä haikeita säveliään surusta ja kaipaudesta.

Ihmiset, jotka ovat käyneet kaupungissa töissä, ovat tuoneet kotiin vainajillensa suruseppeleitä, joiden kukat ovat helmistä ja lehdet läkkipellistä, ja niitä kunnioitetaan niin, että ne säilytetään haudoilla lasilaatikoissa. Mutta nyt ovat nekin piilossa ja haudattuina lumen alle. Nyt ei se hauta, jolla on tuommainen koriste, ole parempi kuin muutkaan.

Jokunen lumimarjapensas ja syreenipuu pilkistää lumen alta, mutta enimmät ovat piilossa. Nekin harvat oksat, jotka lumen alta näkyvät, ovat niin peloittavan yhdennäköisiä. Niistä ei ole paljo oppaaksi sille, joka jotain hautausmaalta etsii. Vanhat vaimot, joiden on tapana sunnuntaisin tulla katselemaan rakkaittensa hautoja, eivät nyt pääse edemmäksi lumen tähden kuin palasen pääkäytävää. Siihen he jäävät seisomaan ja koettavat arvata, missä "hauta" voisi olla. Onkohan se tuon tahi tuon pensaan luona? Ja he alkavat ikävöidä lumensulamista. Tuntuu kuin olisivat kuolleet jääneet niin äärettömän kauvas heistä, kun he eivät enää voi nähdä paikkaa, mihin vainajat ovat mullatut.

Joku suuri kivi häämöittää lumesta. Vaan harvassa on niitäkin. Ja lumi nekin peittää, niin ett'ei voi erottaa niitä toisistaan.

Yksi ainoa tie on avattu hautausmaalle. Se kulkee pääkäytävää pitkin parihuoneelle. Kun joku on haudattava, kannetaan kirstu parihuoneeseen, ja siellä pitää pappi ruumissaarnan ja toimittaa siunauksen. Ei tule kysymykseenkään, että ruumis laskettaisiin alas maahan, niin kauvan kun tätä talvea kestää. Ruumishuoneeseen sen täytyy jäädä siksi, kunnes Jumala lähettää suojailmat ja maahan taas päästään käsiksi kuokalla ja lapiolla.

Nyt tapahtuu talven juuri ollessa ankarimmillaan ja hautausmaahan pääsön ollessa aivan mahdottoman, että tehtaan isännän Sanderin lapsi kuolee Lerumin tehtaalla.

Lerum on suuri tehdas ja tehtaan isäntä on mahtava mies. Vasta äskettäin on hän saanut valmiiksi itselleen perhehaudan kirkkomaalla. Kyllä sen kaikki muistavat, vaikka se nyt on piilossa lumen alla. Sitä ympäröi reuna hakatusta kivistä ja paksu rautainen ketju; keskellä hautaa on harmaakivinen patsas, joka nimen kantaa. Ainoana sanana siinä on Sander, uurrettuna suurilla kirjaimilla, jotka loistavat yli koko hautausmaan.

Mutta nyt, kun lapsi on kuollut ja hautajaisista tulee puhe, sanoo tehtaan isäntä vaimolleen:

"Minä en tahdo, että se lapsi pannaan minun perhehautaani."

Aivan näkee heidät edessään. He ovat Lerumin ruokasalissa, ja herra istuu aamiaispöydässä, syö yksin niinkuin hänen on tapansa. Hänen vaimonsa, Ebba Sander, istuu keinutuolissa ikkunan ääressä, josta hänellä on näköala yli järven ja sen koivikkosaarien.

Hän on istunut ja itkenyt, mutta miehensä puhuessa käyvät hänen silmänsä äkkiä aivan kuiviksi. Koko tuo pieni vartalo kyyristyy kokoon pelosta, hän alkaa väristä kuin kovassa pakkasessa.

"Mitä sanot, mitä sanot?" kysyy hän. Ja hän puhuu niinkuin puhuu se, jota vilu puistattaa.

"Se on minulle vastenmielistä", sanoo herra. "Isä ja äiti lepäävät siellä ja kivessä on Sanderin nimi. Minä en tahdo, että tuo lapsi makaa siellä."

"Vai senkö sinä olet miettinyt", sanoo vaimo yhä väristen. "Kyllähän minä tiesin, että sinä vielä kerran kostaisit."

Mies heittää liinan luotaan, nousee pöydästä ja seisoo hartiakkaana ja kookkaana hänen edessään. Ei ole hänen tarkoituksensa saada tahtoansa hyväksytyksi monella sanalla. Mutta näkeehän hänestä jo tuossa seisossaan, ett'ei hän ole päätöstään muuttava. Hän on yhtä ainoata raskasta, järkähtämätöntä itsepäisyyttä koko mies.

"En tahdo kostaa", sanoo hän, korottamatta ääntään. "Minä vaan en voi kärsiä sitä."

"Sinä puhut niinkuin olisi vaan kysymyksessä siirtää hänet sängystä toiseen", sanoi vaimo. "Onhan hän kuollut, hänelle lienee samantekevää, missä makaa. Mutta minä olen kadotettu ihminen."

"Minä olen ajatellut sitäkin", sanoo hän. "Mutta minä en voi."

Ne, jotka ovat olleet naimisissa monta vuotta, eivät tarvitse paljon sanoja ymmärtääkseen toisiaan. Vaimo tietää jo, että on aivan turhaa koettaa taivuttaa häntä. "Miksi annoit minulle anteeksi?" sanoo hän ja väänentelee käsiään. "Miksi annoit minun jäädä Lerumiin vaimonasi olemaan ja lupasit antaa anteeksi?"

Mies tietää itsessään, ett'ei hän tahdo vahingoittaa vaimoaan. Hän ei voi sille mitään, ett'ei hän enää voi mitään enempää myönnytyksiä tehdä. "Sano naapureille, mitä haluat", sanoo hän, "minä kyllä vaikenen. Sano, että on vettä haudassa, tahi ett'ei ole tilaa useammalle kirstulle kuin isän ja äidin ja minun ja sinun."

"Ja senkö he uskoisivat!"

"Saat sitten suoriutua parhaasi mukaan!" sanoo hän.

Ei hän ole vihainenkaan, vaimo sen näkee, ett'ei hän ole. Niin on kuin hän itse sanoo. Hän ei voi antaa myöten tässä.

Rouva siirtyy istumaan syvemmälle tuoliinsa, asettaa käsivartensa päänsä taakse, ja istuu tuijottaen ulos ikkunasta, sanomatta sanaakaan. Julmaa on, että elämässä on niin paljon semmoista, joka on meitä voimakkaampaa. Julminta on se, että kohooa voimia meissä itsessämmeekin, joita emme ensinkään voi hallita. Pari vuotta sitten, kun hän jo oli kypsytynyt, nainut nainen, valtasi rakkaus hänet! Ja mikä rakkaus! Ei ollut hänellä ajatustakaan, että voisi hallita sitä.

Tuo, joka nyt sai vallan hänen miehessään, oliko se kostonhalua?

Ei hänen miehensä ollut milloinkaan ollut vihainen hänelle. Oli heti antanut anteeksi, kun hän tuli ja tunnusti. "Sinä olet ollut järjeltäsi", oli mies sanonut ja oli antanut hänen elää vaimonaan.

Mutta vaikka onkin helppo asia sanoa antavansa anteeksi, voi olla kylläkin raskasta sitä tehdä. Hyvin on se vaikeata sille, joka on pitkämielinen ja synkkämielinen, joka ei milloinkaan unohda, eikä milloinkaan mieltänsä pura. Sanokoon hän mitä tahansa, hänen sydämmeensä jää jotakin, joka janoo ja huutaa, saadakseen nauttia toisen kärsimyksistä. Vaimolla oli aina ollut omituinen tunne, että olisi ollut parempi, jos miehensä olisi tullut niin vihaiseksi, että olisi lyönyt häntä. Ehkä hän sitten olisi tullut hyväksi jälleen. Tuossa hän nyt on juonikkaana ja ärtyisenä, ja vaimoa on alkanut peloittaa. Hän kulkee kuin hevonen aisojen välissä. Hän tietää, että takanansa istuu joku, jolla on piiska kädessä, vaikka ei sitä käytäkkään. Ja nyt hän on sitä käyttänyt. Ja nyt olen minä hukassa.

* * * * *

Ihmiset sanovat, ett'eivät he milloinkaan ole nähneet surua niin suurta kuin hänen. Kivikuvalta hän näyttää. Näinä päivinä, ennen hautajaisia, ei tiedä, elääkö hän todella. Mahdotonta on nähdä, kuuleeko hän mitä sanotaan, tahi tietääkö hän, kuka häntä puhuttelee. Hän ei näy tuntevan nälkää, hän näyttää voivan kulkea palelematta ulkona kovassa pakkasessa. Mutta ihmiset erehtyvät, ei suru ole häntä jättänyt, vaan pelko.

Hän ei ajattele jäädä kotiin hautauspäivänä. Hänen täytyy seurata mukana hautausmaalle, surusaaton mukana hänen täytyy kulkea, kulkea siinä ja tietää, että kaikki, jotka seuraavat kirstua, luulevat että ruumis viedään Sanderien suureen perhehautaan. Hän ajattelee, että hän vaipuu maahan, kun kaikki ihmetellen ja hämmästyneinä kääntyvät häneen, silloinkun se, joka kulkee papinsauva kädessä saattojoukon etunenässä, johtaa heidät syrjäiselle hautauspaikalle. Ihmettelyn humina käy rivistä riviin, vaikka ollaankin hautajaissaatossa. Miksi ei lapsi saa levätä Sanderien haudassa? Silloin muistellaan niitä epämääräisiä, hämääriä huhuja, jotka kerran olivat liikkeellä hänestä. Taisikin olla perää noissa huhuissa, sanotaan sitten. Ennenkun surusaatto palaa hautausmaalta, on hän tuomittu ja hukassa.

Ainoa mikä häntä voi auttaa on se, että pysyy itse mukana. Hän on oleva siellä kasvot tyyninä, näyttäen siltä, kuin olisi kaikki oikein. Ehkä he sitten uskovat mitä hän sanoo sekoittaakseen asiaa.

Mies tulee myöskin kirkolle. Hän on pitänyt huolta kaikesta, kutsunut hautajaisvieraat, tilannut kirstun ja määrännyt kantajat. Hän on tyytyväinen ja hyvä, kun on saanut tahtonsa täytetyksi.

On pyhäpäivä, ja jumalanpalveluksen loputtua asettuu surusaatto järjestykseen pitäjätuvan ulkopuolelle. Kantajat asettavat valkoiset kantoliinat olkainsa yli, kaikki säätyhenkilöt Lerum'ista ovat

saattamassa ja suuri osa muutakin kirkkoväkeä.

Surusaaton järjestyessä ajattelee hän, että nyt ne asettautuvat saattamaan rikoksentekijää teloituspaikalle.

Voi, miten häntä katsellaan, kun he tulevat takaisin! Tänne hän on tullut, että saisi heitä valmistaa edeltäpäin, mutta ei hän ole sanaakaan saanut huulilleen. Hän ei voi puhua tyynesti ja rauhallisesti. Valittaa hän voisi, valittaa niin, että kuuluisi yli koko kirkkomaan. Hän ei tohdi huuliaan liikuttaa, ett'ei äänekäs kauhun huudahdus niiltä pääsisi.

Kellot alkavat soida ylhäältä kirkontornista ja ihmiset lähtevät liikkeelle. Ja nyt ne saavat sen tietää ilman mitään valmistusta! Miks'ei hän ole puhunut! Väkipakolla saa hän hillityksi itsensä huutamasta heille, ett'eivät menisi hautausmaalle kuolleen kanssa. Eihän kuollut ole mikään! Täytyisikö hänen joutua turmioon kuolleen tähden? Saisivat laskea kuolleen minne tahtovat, kunhan eivät kirkkomaahan. Hän tunsu epämääräisesti tahtovansa pelotella heidät pois hautausmaalta. Se on vaarallinen paikka. Täynnä rutontarttumaa. Sudenjalkeäkin on siellä nähty. Hän tahtoi pelotella heitä, niinkuin pelotellaan lapsia.

Ei hän tiedä, minne lapsen hauta on kaivettu. Kyllä hän vielä saa tietää, ajattelee hän. Kun nyt surusaatto astuu hautausmaalle, etsii hänen katseensa yli lumikentän vasta luotua hautaa. Mutta hän ei näe, ei hautaa, eikä tietä. Tuolla ulkona ei ole muuta kuin koskematon lumikenttä.

Ja saatto kulkee parihuoneelle. Kaikki, jotka voivat, tunkeutuvat sinne sisälle ja siellä toimitetaan ruumiinsiunaus. Ei tule kysymyksenäkään, että mentäisiin Sanderien haudalle. Ei kukaan voinut aavistaa, ett'ei tuota pienokaista, joka nyt vihittiin viimeiseen lepoonsa, milloinkaan laskettaisiin yhteiseen perhehautaun.

Jos Ebba Sander olisi muistanut tämän, jos ei hänen pelkonsa olisi saanut häntä unhottamaan kaikkea muuta, niin ei hänen olisi tarvinnut silmänräpäystäkään pelätä.

"Keväällä" ajatteli hän, "kun kirstu lasketaan maahan, on tuskin muita läsnä kuin haudankaivaja. Kaikki luulevat vaan, että lapsi lepää Sanderien haudassa." Ja hän käsittää olevansa pelastettu.

Hän purskahtaa kiihkeään itkuun. Ihmiset katsovat häneen sääliä. "On hirveätä, miten hän suree", sanovat he. Mutta itse hän paraiten tietää itkevänsä huojennuksen kyneleitä, niinkuin se, joka on hädästä ja kuolemanvaarasta pelastettu.

Pari päivää on kulunut ja hän istuu hämärässä, tavallisella paikallaan ruokasalissa. Pimeän saapuessa huomaa hän istuvansa odottaen ja ikävöiden. Hän istuu ja kuuntelee lapsen askeleita. Tähän aikaanhan sen on tapana tulla sisään leikkimään. Eikö se tulekkaan tänään? Silloin hypähtää hän ylös ja ajattelee: "sehän on kuollut, sehän on kuollut."

Seuraavana päivänä istuu hän taas ikävöiden hämärissä. Ja ilta illalta saapuu tuo ikävöiminen uudelleen, tullen yhä voimakkaammaksi. Se leviää kuin valo keväällä, siksi kunnes se viimein saa valtaansa kaikki päivän ja yön hetket.

Selväähän on, että semmoinen lapsi kuin hänen saa enemmän rakkautta kuolleena kuin elossa ollessa. Äiti ei ole koko sen elämän aikana ajatellut muuta kuin mitenkä voittaisi takaisin miehen, ja miehelle ei lapsi voinut olla mieleinen. Lasta pidettiin syrjässä. Usein sai se tuntea, että oli vaivaksi.

Vaimo, joka oli rikkonut velvollisuutensa, oli tahtonut näyttää miehelle olevansa kuitenkin jotain. Aina oli hänellä työ käynnissä kyökissä ja kutomahuoneessa. Mistä olisi pienelle pojalle jäänyt tilaa kaikessa tässä touhussa?

Ja nyt jällestäpäin muistelee hän, mitenkä lapsen silmät usein pyytävästi rukoilivat. Iltasin tahtoi hän äitiä istumaan sänkynsä viereen. Lapsi oli sanonut pelkäävänsä pimeässä, mutta nyt hän ajatteli, että ehkä se ei ollutkaan totta. Lapsi sanoi sen vaan senvuoksi, että äiti jäisi hänen luoksensa. Hän muistelee, miten lapsi makasi taistellen unta vastaan. Nyt hän ymmärsi, että se pysyttäytyi valveella saadakseen kauvan maata ja pitää hänen kättään omassaan.

Hän oli aika veitikka, niin pieni kuin olikin. Lapsi oli käyttänyt kaiken ymmärryksensä, saadakseen vähänkin hänen rakkaudesta.

On ihmeellistä, että lapset voivat niin rakastaa. Sitä hän ei ymmärtänyt milloinkaan, silloin lapsen eläessä.

Oikeastaan nyt vasta hän alkaa rakastaa lasta. Nyt vasta tuntee hän ihailevansa sen kauneutta. Hän voi istua ja uneksia noista suurista, salaperäisistä silmistä. Tuo lapsi ei ollut milloinkaan punaposkinen ja terveen näköinen, se oli kalpea ja hentoinen. Mutta ihmeellisen kaunis se oli.

Lapsi on hänen mielessään niin ihmeellisen ihanana, ihanampana päivä päivältä. Lapset taitavat olla parasta mitä maa päällään kantaa. Ajatella, että on pieniä ihmisiä, jotka ojentavat jokaiselle kätensä ja uskovat kaikista hyvää! Pieniä ihmisiä, jotka eivät katso siihen, ovatko kasvot rumat vaiko kauniit, vaan suutelevat yhtä mielellään molempia, jotka voivat rakastaa vanhoja ja nuoria, rikkaita ja köyhiä! Ja kuitenkin ne ovat oikeita pieniä ihmisiä.

Päivä päivältä tulee hän lasta yhä lähemmäksi ja lähemmäksi. Hän toivoo kyllä, että lapsi eläisi, mutta hän epäilee, olisiko silloin tullut lasta niin lähelle kuin nyt.

Väliin on hän epätoivossa siitä, ett'ei tehnyt poikaa onnellisemmaksi, silloin hänen eläessään. Lapsi otettiin minulta pois senvuoksi, ajatteli hän. Mutta harvoin hän sillä tavalla suree.

Hän on pelännyt ennen surua, mutta hän huomaa nyt, ett'ei suru olekaan semmoista, miksi hän sen ajatteli. Suruhan on elämistä uudelleen jossakin menneisyydessä. Siinä oli hänen surunsa, että hän nyt kokonaan eli poikansa olennessa ja nyt vihdoinkin ymmärsi hänet. Ja se suru teki hänet hyvin rikkaaksi.

Nyt on hänen pahin pelkonsa, että aika riistää pojan häneltä. Hänellä ei ole minkäänlaista muotokuvaa lapsestaan, ehkä sen piirteet häipyvät hänen muistostaan. Joka päivä istuu hän koetellen ja tutkien itseään: "Näenkö hänet oikein, näenkö hänet oikein!" sanoo hän.

Talven jatkuessa viikko viikolta, huomaa hän ikävöivänsä kevättä, jolloin hän saisi lapsensa parihuoneesta ja mullatuksi maahan, niin että pääsisi haudalle puhelemaan sen kanssa.

Länsipuolelle hän sen haudan tahtoisi, siellä on kaunista. Ja kummun hän koristaisi ruusuilla. Hän tahtoisi sinne myöskin pensasaidan ja penkin. Hän tahtoo siellä istua kauvan, kauvan.

Sitä ihmiset varmaankin ihmettelevät! Eiväthän ihmiset tiedä muuta kuin että lapsi makaa perhehaudassa! Kyllä he ihmettelevät, kun näkevät hänen vierasta hautaa koristelevan, ja tuntikausia sen ääressä istuvan! Mitä keksisi hän sanoa heille?

Joskus hän ajatteli, että näin hänen täytyy tehdä. Ensiksi kulkea suurelle haudalle ja laskea sinne suuri kukkaisvihko ja istua siellä hetkinen. Sitten hän voisi hyvästi hiipiä pois pienelle haudalle. Lapsi kyllä tyytyisi siihenkin ainoaan pieneen kukkaseen, jonka äiti hänelle säästäisi.

Niin, kyllä se tyytyy, jos hän vaan voi. Mutta tuntuu, ett'ei hän tällä tavalla pääse yhteyteen lapsensa kanssa.

Ja lapsi saisi silloin tietää, että hän sitä häpesi. Lapsi ymmärtäisi silloin, mikä polttava häpeä se oli äidille, että hän syntyi. Suojella hän tahtoi lasta siltä tiedolta. Uskokoon lapsi, että onni omistaa hänet oli kaikkea ylinnä.

* * * * *

Vihdoinkin on talvi ohi. Jo näkee, että kevät lähenee. Lumivaippa sulaa pois, ja maa aikaa jo paikoin pälveytyä. Vielä kestää ehkä pari viikkoa, ennenkun routa lähtee maasta, mutta on jo kuitenkin toivoa, että vainajat pääsevät pois parihuoneesta. Ja sitä hän ikävöi, ikävöi.

Voiko hän vielä nähdä hänet. Hän joka päivä koettelee, mutta paremmin hän näki talvella, nyt keväällä ei lapsi tahdo näyttäytyä hänelle. Silloin joutuu hän epätoivoon. Hänen täytyy päästä haudan ääreen, ollakseen lastaan lähempänä, voidakseen nähdä ja rakastaa häntä. Eikö häntä milloinkaan lasketa maan poveen?

Ei ole hänellä mitään muuta rakastettavaa, hänen täytyy nähdä lapsensa, nähdä hänet läpi koko elämän.

Tuo suuri ikävä poistaa viimein hänestä kaiken pikkumaisuuden ja kaiken epäilyksen. Hän rakastaa, hän rakastaa, hän ei voi elää ilman kuollutta. Hän tuntee, ett'ei hän voi välittää kenestäkään muusta. Ja kun keväätulo on jo täydessä touhussaan, kun mättäät ja kummut taas alkavat paljastua hautausmaalla, kun rautaristien sydämmet taas alkavat helisten soida, ja helmikukkaset loistavat lasilaatikoissaan ja kun maa vihdoinkin voi avautua pienelle kirstulle, silloin hän on jo antanut valmistaa mustan ristin, jonka hän asettaa kummulle.

Poikki ristin käsivarresta käsivarteen on kirjoitettu selvin, valkoisin kirjaimin:

TÄSSÄ LEPÄÄ MINUN LAPSENI.

Ja sitten alapuolella ristin varressa on hänen oma nimensä.

Hän ei välitä siitä, vaikka koko mailma saa tietää, mitä hän on tehnyt. Kaikki muu on turhuutta, ainoa

tärkeä on, että hän ilman teeskentelyä saa rukoilla lapsensa haudalla.

HERRA JA PYHÄ PIETARI.

Se oli siihen aikaan, jolloin Herra ja Pyhä Pietari juuri olivat saapuneet Paratiisiin, vaellettuaan maan päällä puutetta kärsien monta murheen vuotta.

Sen arvaa, että se oli ilo Pyhälle Pietarille. Sen arvaa, että toista oli istua paratiisin vuorella ja katsella alas maailmaan kuin kerjäläisenä vaeltaa ovelta ovelle. Toista oli kävellä maan päällä, jossa ei ollut tietoa, saisiko kattoa päänsä päälle myrskyisenä yönä vai olisiko pakotettu kuleksimaan ulkona tiellä pakkasessa ja pimeässä.

Voipi ajatella, miten iloista mahtoi ollakaan vihdoin saapua oikeaan paikkaan semmoisen matkan jälkeen. Pyhä Pietari ei näet suinkaan aina voinut olla varma siitä, että kaikki loppuisi hyvin. Ei hän voinut sille mitään, että väliin oli tullut epäilleeksi ja olleeksi levoton, sillä olihan Pietariparan oikeastaan vaikeata ymmärtää, mitä se hyödytti, että he näin puutetta näkivät, jos Herra kerran oli koko maailman herra.

Ja nyt ei enää milloinkaan ikävä häntä kaiveleisi. Sen uskoo, että hän oli siitä iloinen.

Nyt häntä oikein nauratti koko tuo kurjuus, jota hän ja Herra olivat saaneet kärsiä ja mitenkä vähään he olivat saaneet tyytyä.

Kerran kun hänestä elämä jo oli alkanut tuntua niin mahdottomalta, ett'ei hän sitä enää voisi kestää kauvempaa, oli Herra ottanut hänet kanssaan ja alkanut vaelttaa ylös korkealle vuorelle, sanomatta hänelle, mitä heillä oli siellä ylhäällä tekemistä.

He olivat kulkeneet ohi kaupunkien, jotka olivat vuoren juurella, ja linnojen, joita oli ylempänä. He olivat sivuuttaneet talonpoikaistalot ja tunturimajat, ja he olivat jättäneet taaksensa viimeisen halonhakkaajan kiviluolan.

He olivat viimeinkin tulleet sinne, jossa vuori seisoi paljaana ilman kasveja ja puita, ja jonne eräs erakko oli rakentanut majansa voidakseen auttaa hätääntyneitä matkustajia.

Sitten olivat he kulkeneet lumikenttien yli, jossa murmelieläimet nukkuvat, ja saapuneet villien läjiintyneiden jäärykkiöiden luo, joita oli syrjällään ja kallellaan, ja joiden ylitse tuskin kalliovuohi pääsi kulkemaan.

Sieltä ylhäältä oli Herra löytänyt pienen, punarintaisen linnun, joka oli maannut kuoliaaksi paleltuneena jäällä, ja hän oli ottanut pienen punatulkun käteensä ja pistänyt poveensa. Ja Pyhä Pietari muisteli tuumineensa, olisikohan tuo lintu tuleva heidän päivällisruuakseen.

He olivat kulkeneet pitkän aikaa liukkailla jääkappaleilla, ja Pyhästä Pietarista oli tuntunut, ett'ei hän milloinkaan ole ollut näin lähellä kuolemanvaltakuntaa, sillä kalmankylmä tuuli ja kuoleman pimeä sumu ympäröi heitä, ja mikäli hän muisti, ei siellä ollut enään mitään elävää. Ja kuitenkin eivät he olleet päässeet pitemmälle kuin vuoren keskikohdalle.

Silloin oli hän pyytänyt Herralta että hän saisi kääntyä takaisin.

"Ei vielä", sanoi Herra, "sillä minä tahdon näyttää sinulle jotakin, joka antaa sinulle rohkeutta kantamaan kaikki surut."

Senvuoksi olivat he kulkeneet eteenpäin halki sumun ja pakkasen, kunnes saapuivat äärettömän korkean muurin luo, joka esti heitä kulkemasta etemmäksi.

"Tämä muuri kiertää koko vuoren", sanoi Herra "ja sinä et voi mistään astua sen ylitse. Ei myöskään kukaan ihminen pääse näkemään mitään siitä, mitä sen takana on, sillä tästä paratiisi alkaa, ja tuolla pitkin vuoren rinnettä ylöspäin asuvat autuaat vainajat."

Mutta Pyhä Pietari näytti kuitenkin epäilevän. "Tuolla sisällä ei ole pimeyttä, eikä pakkasta niinkuin täällä", sanoi Herra, "vaan on siellä viheriä kesä ja kirkas aurinkojen ja tähtien paiste."

Mutta Pyhä Pietari ei voinut saada itseään uskomaan häntä.

Silloin otti Herra pienen linnun, jonka hän vähää ennen oli löytänyt jääkentältä ja hän notkistui taaksepäin ja heitti sen muurin yli, niin että se putosi alas paratiisiin.

Ja heti senjälkeen kuuli Pyhä Pietari riemuitsevan iloisen viserruksen ja tunsu punatulkun laulun ja hämmästy suuresti.

Hän kääntyi Herran puoleen ja sanoi: "Menkäämme takaisin maailmaan ja kärsikäämme kaikki, mikä on kärsittävä, sillä nyt näen minä, että sinä puhut totta, ja että on paikka, jossa elämä voittaa kuoleman."

Ja he olivat astuneet alas vuorelta ja alkaneet vaelluksensa uudelleen.

Sitten ei Pyhä Pietari ollut nähnyt paratiisista pitkiin vuosiin muuta kuin tämän, oli vaan kulkenut ja ikävöinyt muurin takaiseen maahan. Ja nyt hän oli vihdoinkin siellä, eikä tarvinnut hänen enää ikävöidä. Nyt sai hän päivät pitkät ammentaa täysin käsin iloa ijäti pulppuavista lähteistä.

Mutta Pyhä Pietari oli ollut tuskin neljätoista päivää paratiisissa, kun tapahtui, että enkeli tuli Herran luokse, hänen siellä istuessaan tuolillaan, kumarsi hänelle seitsemän kertaa ja sanoi hänelle, että suuri onnettomuus oli tainnut kohdata Pyhää Pietaria. Hän ei tahtonut syödä eikä juoda, ja hänen silmänsä olivat punareunaiset niinkuin hän olisi ollut nukkumatta yökausia.

Heti tämän kuullessaan, Herra nousi ja lähti etsimään Pyhää Pietaria.

Hän löysi hänet paratiisin syrjäisimmästä paikasta. Pyhä Pietari makasi maassa, niinkuin olisi hän ollut liian heikko pystyssä pysymään, ja hän oli repinyt vaatteensa ja heittänyt tuhkaa hiuksiinsa.

Kun Herra näki hänet niin murheellisena, istuutui hän maahan hänen viereensä ja puhui hänelle aivan niin kuin hän olisi tehnyt, jos he vielä olisivat vaeltaneet tämän maailman kurjuudessa.

"Mikä sinut noin surulliseksi on saattanut, Pyhä Pietari?" sanoi Herra.

Mutta niin voimakas oli Pyhän Pietarin suru, ett'ei hän voinut mitään vastata.

"Mikä sinut noin surulliseksi on saattanut Pyhä Pietari?" kysyi Herra uudelleen.

Kun Herra uudisti kysymyksen, otti Pyhä Pietari kultakruunun päästään ja viskasi sen Herran jalkoihin, ikäänkuin sanoakseen, ett'ei hän tahtonut olla vähääkään osallisena hänen kunniastansa ja ihanuuksistaan.

Mutta Herra ymmärsi kyllä, että Pyhä Pietari oli niin epätoivoinen, ett'ei hän tiennyt mitä teki, eikä vihastunut hänelle.

"Voisit viimeinkin sanoa minulle, mikä sinua vaivaa", sanoi hän yhtä lempeästi kuin ennenkin ja vieläkin suurempi oli rakkaus hänen äänessään.

Mutta nyt hypähti Pyhä Pietari ylös, ja silloin näki Herra, että hän ei ollut ainoastaan surullinen, vaan myöskin vihastunut. Hän tuli Herraa vastaan nyrkkiä puiden ja silmät säihkyvinä.

"Nyt tahdon päästä vapaaksi sinun palveluksestasi", sanoi Pyhä Pietari. "Minä en voi viipyä enään päivääkään paratiisissa."

Ja Herra koetti rauhoittaa häntä, niinkuin hän oli saanut tehdä monta kertaa ennenkin, kun Pyhä Pietari oli kiivastunut.

"Sinä kyllä saat lähteä", sanoi hän, "mutta ensiksi täytyy sinun sanoa minulle, mikä sinua suututtaa."

"Minä voin sen sanoa sinulle, että odotin itselleni parempaa palkintoa, kun molemmat kärsimme kaikenlaista kurjuutta alhaalla maan päällä", sanoi Pyhä Pietari.

Herra näki, että katkeruus oli täyttänyt Pyhän Pietarin mielen, eikä hän tuntenut yhtään vihaa häntä kohtaan.

"Minä sanon sinulle, että sinä olet vapaa menemään minne tahdot", sanoi hän, "kunhan vaan annat minun tietää, mikä sinua surettaa."

Silloin viimeinkin kertoi Pyhä Pietari, miksi hän oli onneton. "Minulla on vanha äiti", sanoi hän, "ja hän kuoli pari päivää sitten."

"Nyt tiedän, mikä sinua vaivaa", sanoi Herra. "Sinä kärsit senvuoksi, ett'ei äitisi ole tullut tänne paratiisiin."

"Niin on", sanoi Pyhä Pietari ja samalla valtasi hänet suru, niin että hän alkoi nyyhkiä ja voivotella.

"Minun mielestäni olisin kuitenkin ansainnut sen, että hän olisi saanut tulla tänne", sanoi hän.

Mutta kun nyt Herra sai tietää syyn Pyhän Pietarin suruun, tuli hän vuoroonsa murheelliseksi. Sillä Pyhän Pietarin äiti ei ollut semmoinen, että hän olisi voinut taivaan valtakuntaan sisälle tulla. Hän ei ollut milloinkaan ajatellut muuta kuin rahojen kokoomista ja köyhille, jotka pysähtyivät hänen ovensa eteen, ei hän ollut antanut penniäkään eikä edes leivänpalaista. Ja nyt oli Herrasta sääli sanoa Pyhälle Pietarille, että hänen äitinsä oli ollut niin saita, ett'ei hän voinut tulla osalliseksi autuudesta.

"Pyhä Pietari", sanoi hän, "mistä niin varmaan tiedät, että äitisi viihtyisi meidän luonamme?"

"Kas, sen sanot sinä vaan sen vuoksi, ett'ei sinun tarvitseisi kuulla rukoustani", sanoi Pyhä Pietari. "Kuka ei paratiisissa viihtyisi?"

"Se, joka ei tunne iloa toisten ilosta, ei voi viihtyä täällä", sanoi Herra.

Silloin on muitakin kuin minun äitini, jotka eivät sovellu tänne, sanoi Pyhä Pietari ja Herra huomasi, että Pietari ajatteli häntä.

Ja hän tuli syvästi murheelliseksi siitä, että Pyhää Pietaria oli kohdannut niin syvä suru, ett'ei hän enään tiennyt mitä hän sanoi. Hän seiso hetken ja odotti, että Pyhä Pietari katuisi ja ymmärtäisi, ett'ei hänen äitinsä voinut päästä paratiisiin, mutta Pyhä Pietari vaan ei antanut myöten.

Silloin kutsui Herra luokseen enkelin ja käski hänen mennä alas helvettiin ja tuoda Pyhän Pietarin äidin ylös paratiisiin.

"Anna minun sitten myöskin nähdä, mitenkä hän tuo ylös hänet", sanoi Pyhä Pietari.

Herra otti Pyhää Pietaria kädestä ja vei hänet eräälle kalliolle, joka yhdeltä puolelta aivan äkkijyrkästi kohosi syvyydestä. Ja hän näytti Pyhälle Pietarille, ett'ei hänen tarvinnut kuin vähäsen kumartua yli kallion reunan nähdäkseen suoraan alas helvettiin.

Kun Pyhä Pietari katseli alas, ei hän aluksi voinut eroittaa sen enempää kuin jos olisi katsonut alas kaivoon. Näytti siltä kuin olisi ääretön kuilu avautunut hänen allansa.

Ensimmäinen, jonka hän voi erottaa, oli enkeli, joka jo oli suunnannut kulkunsa syvyyksiä kohti. Pyhä Pietari näki, miten enkeli kiiti alas suureen pimeyteen vähääkään pelkäämättä ja levitteli vaan vähäsen siipiään, ett'ei putoaisi liian kovasti.

Mutta kun Pyhän Pietarin silmät saivat tottuneeksi vähän paremmin, alkoi hän nähdä yhä enemmän ja enemmän. Hän näki ensiksi, että paratiisi sijaitsi vuorella, jota ympäröi avara kuilu, ja sen pohjalla oli kadotettujen olinpaikka. Hän näki, mitenkä enkeli vajoamistaan vajosi, saapumatta alas syvyyteen. Häntä kauhistutti tuo pitkä matka sinne alas.

"Kunhan hän vaan pääsisi takaisin ylös äitini kanssa", sanoi hän.

Herra vaan katseli Pyhää Pietaria pitkään ja surullisesti. "Ei ole sitä painoa, jota ei minun enkelini voisi nostaa", sanoi hän.

Niin syvä oli kuilu, ett'ei ainoakaan auringon säde voinut sinne tunkea, vaan oli siellä musta pimeys. Mutta näytti siltä kuin olisi enkeli muassaan sinne tuonut hiukan kirkkautta ja valoa, niin että Pyhän Pietarin oli mahdollista eroittaa, miltä siellä alhaalla näytti.

Se oli ääretön, musta kiverämaa, teräväkärkiset kalliot peittivät koko pohjan ja niiden välistä kuultivat mustat vetiset lätäköt. Ei näkynyt ainoatakaan viheriätä kortta, ei puuta, ei ainoata elon merkkiä.

Mutta kaikkialle noille teräville kalliaille olivat kadotetut vainajat kiivenneet. Ne riippuivat kallionkielekkeillä, jonne olivat kiivenneet siinä toivossa, että pääsisivät kuilusta, ja kun he näkivät, ett'eivät mihinkään päässeet, jäivät ne sinne ylös, kivettyneinä epätoivosta.

Pyhä Pietari näki muutamien niistä istuvan ja äärettömässä ikävöimisessään ojentelevan käsivarsiaan, katse aina suunnattuna ylöspäin. Toiset olivat peittäneet silmänsä käsillään, ikäänkuin poistaakseen tuon toivottoman kauhun ympäriltään. Kaikki olivat he liikkumattomia. Jotkut makasivat vesilätäköissä aivan hiljaa, koettamattakaan niistä päästä.

Kauheinta oli, että kadotettujen luku oli niin suuri. Näytti siltä kuin kuilun pohjassa ei olisikaan

muuta kuin vaan ruumiita ja päitä.

Ja Pyhän Pietarin valtasi taas uusi levottomuus. "Saatpa nähdä, niin enkelisi ei löydä häntä", sanoi hän Herralle.

Yhtä surullinen kuin äsken oli katse, jolla Herra häntä katseli. Hän kyllä tiesi, ett'ei Pyhän Pietarin tarvinnut olla levoton enkelistä.

Mutta Pyhästä Pietarista yhä näytti siltä, ett'ei enkeli voinut löytää hänen äitiänsä tuosta suuresta kadotettujen joukosta. Etsiessään äitiä, levitti enkeli siipensä ja liiteli edestakaisin syvyyden yli.

Yht'äkkiä joku noista kurjista kadotetuista alhaalta kuulusta huomasi enkelin. Ja hän hypähti ylös ja ojensi kätensä enkeliä kohti ja huudahti: "Ota minut mukaan, ota minut mukaan!"

Silloin samassa syntyi elämää koko joukossa. Kaikki nuo miljoonien miljoonat, jotka kituivat alhaalla helvetissä, ryntäsivät ylös samassa silmänräpäyksessä ja kohottivat käsivartensa ja huusivat enkeliä, että hän veisi heidät mukanansa autuaitten paratiisiin.

Ylös asti kuulivat Herra ja Pyhä Pietari heidän huutonsa, ja heidän sydämiensä värähtivät surusta niitä kuullessa.

Enkeli pysyi korkealla liidellen kadotettujen yläpuolella, mutta sitä myöten kuin hän kulki edestakaisin hakien etsittävänsä, ryntäsivät kaikki jälestä, niin että näytti kuin olisi myrskyvihuri heitä kuletellut.

Vihdoinkin oli enkeli huomannut sen, jota oli hakemassa. Hän laski siipensä suppuun ja kiiti nuolena alas. Ja Pyhä Pietari huudahti iloisena hämmästyksestä, kun näki enkelin kietovan käsivartensa hänen äitinsä ympäri ja nostavan hänet ylös.

"Autuas sinä, joka tuot minun äitini minulle!" sanoi hän.

Herra laski hiljaa kätensä Pyhän Pietarin olkapäälle ikäänkuin tahtoisii hän varoittaa häntä iloitsemasta liian varhain.

Mutta Pyhä Pietari oli valmis itkemään ilosta, että äitinsä oli pelastettu, eikä hän voinut käsittää, että mikään voisi heitä enää erottaa. Ja hänen ilonsa kasvoi, kun hän näki, että niin sukkela kuin enkeli oli ollutkin nostaessaan hänen äitiänsä, oli kuitenkin muutamain kadotetuista onnistunut tarttua häneen joka pelastettiin, päästäkseen samalla kertaa hänen kanssaan paratiisiin.

Niitä oli ainakin kaksitoista, jotka riippuivat kiinni vanhassa vaimossa ja Pyhä Pietari ajatteli, että oli suuri kunnia hänen äidilleen auttaa niin monta onnetonta kadotuksesta.

Eikä enkelikään tehnyt mitään heitä estääkseen. Kuorma ei häntä ensinkään näyttänyt rasittavan, hän vaan nousi nousemistaan ja siipiänsä liikutti hän yhtä keveästi kuin olisi hän kantanut kuollutta linnunpoikasta taivaaseen.

Mutta silloin näki Pyhä Pietari, että hänen äitinsä koetti vapautua noista kadotetuista, jotka riippuivat kiinni hänessä. Hän tarttui kiinni heidän käsiinsä ja irtautui heistä, niin että toinen toisensa jälestä putosi alas helvettiin.

Pyhä Pietari kuuli, mitenkä he pyysivät ja rukoilivat häntä, mutta vanha vaimo ei näkynyt sallivan, että kukaan muu kuin hän itse tulisi autuaaksi. Hän irrottautui yhä useammasta ja useammasta ja antoi niiden vajota alas kurjuuteen. Ja kun he putosivat, täyttivät heidän tuskan huutonsa ja kirouksensa koko avaruuden.

Silloin huusi Pyhä Pietari ja vannotti äitiään olemaan armelias, mutta hän ei tahtonut kuulla mitään, vaan jatkoi niinkuin oli alkanut.

Ja Pyhä Pietari näki enkelin lentävän yhä hitaammin, sitä myöten kuin kuorma keveni. Pyhän Pietarin valtasi niin suuri kauhu, että hänen täytyi langeta polvilleen.

Viimein ei ollut jälellä kuin yksi ainoa kadotettu, joka piti kiinni Pyhän Pietarin äidistä. Se riippui hänen kaulassaan ja huusi ja rukoili aivan hänen korvansa juuressa, että hän antaisi hänen seurata itseään tuonne siunattuun paratiisiin.

Silloin oli enkeli jo taakkoineen päässyt niin pitkälle, että Pyhä Pietari jo ojensi käsivartensa ottaakseen vastaan äitinsä. Hänestä tuntui, ett'ei enkelin tarvinnut kuin pari kertaa siipiään liikuttaa, niin olisi se ylhäällä vuorella.

Mutta silloin enkeli yht'äkkiä seisautti siipensä aivan liikkumattomiksi ja hänen kasvonsa kävivät

synkiksi kuin yö.

Sillä nyt oli vanha vaimo ojentanut kätensä taapäin ja tarttunut käsivarsiin sitä, joka riippui hänen kaulassaan, ja riisti ja repi siksi, kunnes hänen onnistui irroittaa yhteen liittyneet kädet, niin että hän pääsi vapaaksi tästäkin viimeisestä.

Kun kadotettu putosi, laskeutui enkeli monta sylvä alaspäin, ja näytti siltä, ett'ei hän enää jaksaisi nostaa siipiään.

Hän katseli syvän surun valtaamana vanhaa vaimoa, hänen käsivartensa irtautuivat vaimon vyötäiseltä ja enkeli antoi hänen pudota, niinkuin olisi hän ollut liika raskas taakka hänelle senjälkeen kuin oli jäänyt yksin.

Sitten lensi hän yhdellä ainoalla siiven lyönnillä ylös paratiisiin.

Mutta Pyhä Pietari makasi pitkän aikaa samalla paikalla ja nyyhkytti ja Herra seisoi hiljaa hänen vieressään.

"Pyhä Pietari", sanoi Herra viimein, "en olisi uskonut, että sinä noin itkisit paratiisiin tultuasi."

Silloin kohotti Herran vanha palvelija päänsä ja vastasi: "Mikä paratiisi tämä on, jonne minä kuulen rakkaimpieni voitokset ja näen kanssaihmisteni kärsimykset!"

Mutta Herran kasvot pimitti syvin suru. "En tahtoisi mitään sen mieluummin kuin varustaa teille kaikille paratiisiin, jossa olisi vaan valoisaa onnea." sanoi hän. "Etkö ymmärrä, että sen vuoksi minä astuin alas ihmisten luo ja opetin heitä rakastamaan lähimmäistään niinkuin itseään? Sillä niin kauvan kun he eivät sitä tee, ei ole missään rauhan paikkaa taivaassa eikä maan päälle, jossa ei tuska tai suru heitä saavuttaisi."

End of Project Gutenberg's Herraskartano ja legendoja, by Selma Lagerlöf

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HERRASKARTANO JA LEGENDOJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in

your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project

Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following

which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.